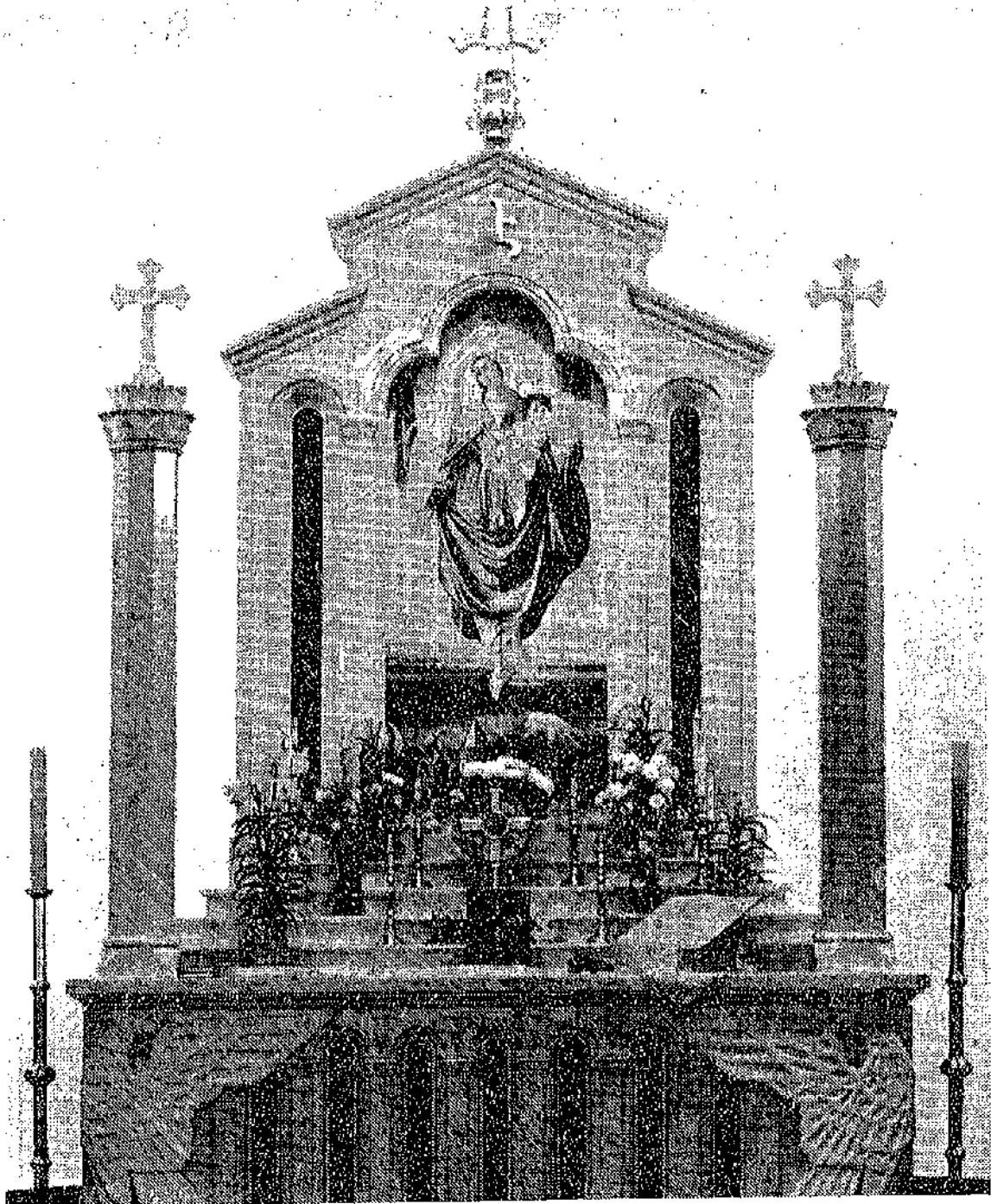

Ս. Աստուածածին Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ
Կիրակնօրեայ Դպրոց
St. Mary's Armenian Apostolic Church
Sunday School

ՀԱՅ ՊԱՏԱՆԻԻՆ
ՇԱՐԱԿՆՈՑԸ

«Թող տուէք որ փոքրիկները ինձի գան...»
Մատթէոս 19:14

"Let the children come to me..."
Matthew 19:14

ՈՒՄՏ

Ես գաւակն եմ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ, զոր հիմնեցին Թադէոս ու Բարթողիմէոս Առաքեալները: Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ ու Մեծն Ներսէս, Սահակ Պարթեւ ու Մեսրոպ Մաջարոց, Օճնեցի ու Նարեկացի, Ընդհալի ու Տաթեւացի մեծ հայրապետներն ու վարդապետները պայծառա-ցուցին զայն: Ասոր պահպանութեան, պաշտպանութեան եւ յաւերժացման համար անթիւ ու անհամար նահատակներ, մարտիրոսներ ու վկաներ իրենց արիւնք թափեցին:

Պիտի պաշտեմ Աստուած, պիտի կարդամ, սորվիմ ու հետեւիմ Աւետարանի ուսուցումներուն: Հաւատարիմ պիտի մնամ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ դաւանանքին, անոր Միւռոնին, Սլանդութիւններուն, ու պատուերներուն եւ կեանքովս պիտի պաշտպանեմ անոր անկախութիւնը:

Կարողութեանս արաւելագոյն չափով՝ պիտի պաշտպանեմ Ազգիս եւ Եկեղեցիս պատիւը եւ իմ մասնակցութիւնս պիտի բերեմ իմ ժողովուրդիս եւ Հայրենիքիս յառաջդիմութեան ու վերելքին:

Պիտի ըլլամ հաւատարիմ քաղաքացիս բնակած երկրիս եւ պիտի սատարեմ անոր բարգաւաճումին: Միշտ պատրաստ պիտի ըլլամ անձնական ջախս եւ փառքս զոհելու՝ Եկեղեցիս, Ազգիս, Հայրենիքիս եւ մարդկութեան ծառայու-թեան եւ Աստուծոյ փառքին համար:

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻԻ MER HAYRENİK

Մեր Հայրենիք, ազատ, անկախ,
Որ ասարել է դարձ դար,
Իւր որդիքը արդ կանչուեմ է
Ազատ, անկախ, Հայաստան:

Mer Hayrenik, azad, angakh,
Vor abrel e tare tar,
Yoor vortjke art gantchoom e
Azad angakh, Hayasdan.

Ահա՛, եղբայր, քեզ մի դրոշ,
Որ իմ ծեռքով գործեցի,
Գիշերներդ ես բուն չեղայ,
Արտասուքով լուացի:

Aha, yeghpayr, kez mi terosh,
Vor im tserkov kordzetsi,
Kishernere yes koon tchegha,
Ardasookov-levatsi.

Նայիր նրան երեք գոյնով,
Նըւիրական մէկ նըշան,
Թո՛ղ փողփողի թըշնամու դեմ,
Թո՛ղ միշտ պանծայ Հայաստան:

Nayir neran yerek kooynov,
Neviragan meg neshan,
Togh pogh-poghi teshnamoo tem,
Togh mishd bandza Hayasdan.

Ամենայն տեղ մահը մի է,
Սարդ մի անգամ պիտ' մեռնի.
Բայց երանի՛, որ իւր ազգի
Ազատութեան կը զոհուի:

Amenayn degh mahe mi e,
Mart mi aukam bid' merni,
Payts yerani, vor yoor azki
Azadootian ge zohvi.

ՄԱՂԹԵՐԳ ՀԱՅՅ. ԵՎԵՂԵՑԻՈՅ
ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԴՊՐՈՏՆԵՐՈՒ

Կիրակնօրեայ սուրբ յարկին
Մենք սաներն ենք լուսաբաղձ,
Կայծերու պէս լուսածին
Յայտած՝ սրտէն պերճ մախնեաց:
Ուստի քալե՛մք անխրոտ,
Ո՛վ հարազատ զարմ արի,
Հաւատաւոր գրեացե՛ղ
Լոյս-աղբիւրքիմ-ցամկալի:

Եկեղեցիմ սրբազգեաց՝
Ժառանգ անգին, հրաշափառ,
Մեր խոյանքին վերապաց
Թափն է խիզախ բոցավառ:

Հայ մըշկսեռ սրբութեան
Բոյրովն օծած մեր հոգին,
Մեր երբին մէջ յաղթական՝
Թումբերն ամեն պիտ' փըշրի՛մ:

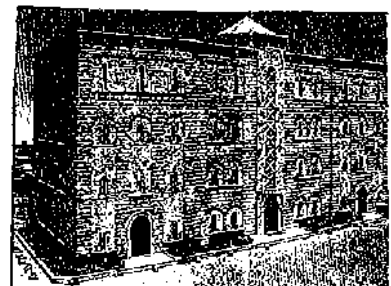
Կեցցե՛ն՝ յաւերժ, անսպառ,
Հիմնադիր եւ բարերար,
Կիրակնօրեայ լուսոյ տան
Ջահակիրնիւր վեհափառ:
Հեշեցե՛ք յար, ծննդանի՛ր
Մեր սրտերուն ցնձագին,
Որ վառ մընայ դարեր դեռ՝
Սրբաճանանչ Հայ հոգին...:

Giragnorya soorp hargin
Menk sanern yenk loosapaghtz,
Gayzeroo bes loosazin
Zaydatz srden berj nakhnyatz.
Oosdi kalenk ankherov,
Ov harazard zarm ari,
Havadavor knatzkov
Looy aghpouri tzangali.

Yegeghezin srpazkyatz
Dzarank ankin hrashapar,
Mer khoyankin vcraslatz
Tapne khizakh potzavar.

Hye mshdahod srpootyan,
Pooyrovn odzaz mer kokin,
Mer yertin mech haghtagan
Toompern amen bid pshrin.

Gezze haverj ansasan,
Himnatir yev parerar,
Giragnorya looso dan
Chahagimer vehapar
Hnchezek har zenzghaner
Mer srderoon zenzakin
Vor var mena tarer ter
Srpajajanch hye hokin.

ՀԱՆԳԱՆԱԿ ՆԻԿԻԱԿԱՆ

Հաւատամք ի մի Աստուած, ի Հայրն ամենակալ, յարարիչն երկնի եւ երկրի, երեւելիաց եւ աներեւելիի:

Եւ ի մի Տէր Թիսուս Բրիստոս, յՈրդին Աստուծոյ, ծննալն յԱստուծոյ Հօրէ՝ միածին, աշխնքն յէութենէ Հօր: Աստուած յԱստուծոյ, լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ, ծնունդ եւ ոչ արարած: Նոյն ինքն ի բնութենէ Հօր, որով ամենայն ինչ եղեւ յերկինքս եւ ի վերայ երկրի, երեւելիք եւ աներեւելիք:

Որ յաղագրս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկնից, մարմնացաւ, մարգացաւ, ծնաւ կառարեղապէս ի Մարիամայ սրբոյ կուսէն, Հոգւովն Սրբով: Որով էաւ մարմին, հոգի եւ միտ եւ զամենայն որ ինչ է ի մարդ, ճշմարտապէս եւ ոչ կարծեօք: Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, երաւ ի յերկինքս նովին մարմնովն՝ նըստաւ ընդ աջմէ Հօր: Գալոց է նովին մարմնովն եւ փառօք Հօր, ի դատել ըղկենդանիս եւ ըզմեւեալս, որոյ թագաւորութեանն ոչ գոյ վախճան:

Հաւատամք եւ ի Սուրբ Հոգին, յանկն եւ ի կառարեայն, որ խօսեցաւ յորէնքս եւ ի մարգարէս եւ յաւետարանս: Որ էջն ի Յորդանան, քարոզեաց յառաքեալսն եւ բնակեցաւ ի սուրբսն:

Հաւատամք եւ ի մի միայն, ընդհանրական եւ սոռաքեղական սուրբ եկեղեցի, ի մի մըկրթութիւն, յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն եւ ի

HANKANAG NIGYAGAN

Havadamk i mi Asdvadz, i Hayrn aménagal, hararichn yérgni yév yérgri, yérévélyats yév anérévootits.

Yév i mi Dér Hisoos Krisdos, hOrtin Asdoodzo, dzûnyaln hAsdoodzo Horé, miyadzin, aysinkn héyooténé Hor. Asdvadz hAsdoodzo, looys i looso, Asdvadz jûshmarid, hAsdoodzo jûshmardé, dzûnoont yév voch araradz. Nooyrn inkn i pnooténé Hor, vorov aménayn inch yéghév hérginûs yév i véra yérgri, yérévélik yév anérévootik.

Vor haghakûs mér martgan, yév vasûn méro pûrgootyan, ichyal i hérgnits marmnatsav, martatsav, dzûnav gadarélabés i Maryama sûrpo goosén, Hokvovûn Sûrpov. Vorov éyar marmîn, hoki yév mid, yév zaménayn vor inch é i mart, jûshmardabés yév voch gardzyok. Charcharyal, khachyal, taghyal, hérrort avoor harootsyal, yélyal i hérginûs novin marmnovn, nûsdav ûnt achmé Hor. Kalots é novin marmnovn yév parok Hor, i tadél ûzgéntanis yév ûzméryals, voro taka-vorootyanûn voch ko vakhjan.

Havadamk yév i Soorp Hokin, hanéghn yév i gadaryaln, vor khosétsav horénûs yév i markarés yév havédarans. Vor échn i Hortanan, karozyats harakyalsûn, yév pnagétsav i soorpsûn.

Havadamk yév i mi miyayn, ûnt-hanragan yév arakélagan soorp yéghétsi, i mi mûgûrdootyoon, habash-kharootyoon, i kavootyoon yév i to-

Երբ որ բացուին դռներն յաւսոյ
Եւ մեր երկրէն փախ տայ ճըմեռ,
Զըմադ երկիրն մեր Արմենիոյ
Երբ փայլէ իւր ֆաղցրիկ օրեր,
Երբ որ ծիծառն ի բոյն դառնայ,
Երբ որ ծառերն հագնին տերեւ՝

Յանկամ տեսնել գիւմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ հառուր արել:

Տեսի դաշտերն Սուրիոյ,
Լեռն Լիբանան եւ իւր մայրեր.

Տեսի գերկիրն Իտալիոյ,
Վենետիկ եւ իւր կօնտուներ,
Կըղզի մման չի'ք մեր Կիպրեայ,
Եւ ո'չ մէկ վայր է արդարել՝

Գեղեցիկ քան գիւմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ հառուր արել:

Հասակ մը կայ մեր կենաց մէջ,
Ուր ամենայն իդձ կ'աւարտի.
Հասակ մը՝ ուր հոգին ի տեսչ՝
Յիշատակաց իւր կարօտի.

Յորժամ քնարն իմ ցրտանայ,
Սիրոյն տալով վերջին բարել,
Երբամ մնչել յիւմ Կիլիկիա,
Աշխարհ՝ որ ինձ հառուր արել:

ՕՐՀՆԵՐԳ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԿԻՈՅ

Ի վեհ բարձանց Սուրբ Սիոնի,
Թըռիչս առեալ աղաւնի,
Ի Շնորհալոյն բարձրացեալ գահ,
Մի' մերձեցի մմա մահ:
Հապօ'ն, եղբարք իմ Հայկազնեան,
Օ'ն, մաղթեցուք միաբան.—
Պահեա՛, ո'վ Տէր, անասան
Զսուրբ Աթոռ Կիլիկեան:
Կեցցէ, կեցցէ՛ առ յաւետ
Տէր Գարեգին Հայրապետ:

Yerp vor pazvi tnern hooso
Yev mer yergren pakh da tzcmer,
Chknagh yergim mer armenyo
Yerp payle your kaghzrig orcr;
Yerp vor dzizaghn e pooyn tarna
Yerp vor dzarern haknin derev,
Tzenzam desnel zim giligya
Ashkharh vor intz ycdoor arev.

Desi tashdern sooriyo,
Lern lipanan yev your mayrer,
Desi zergim idalyo,
Venedig yev your gondolner,
Geghzi nman chik mer gibra,
Yev voch meg vayre artarev
Keghezig kan zim giligya
Ashkharh vor intz yedoor arev.

Hasag me ga mer genatz mech
Oor amenayn egtz gavardi,
Hasag me oor hokin e dench
Hishadagatz your garodi
Horjam knarn im tzdana
Sirooyn dalov verchin parev,
Yertam nenchel him giligya
Ashkharh vor intz yedoor arev.

E veh parzanz soorp seoni,
Triches aryal aghavni
E shnorhalvooyan parzrazyal kah,
Mi merzeszi nma mah.
Habon yeghpayrk im haygazyan,
On maghteszook miapan.
Bahya, ov der ansasan
Zsoorp ator giligyan.
Getze, getze ar haved
Der Karekin hayrabad.

3. ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին Հայկական, ծննդավայրն է հոգևոյս՝
Ինչպէս քարայր մ'ընդարձակ, պարզ ու խորունկ,
Մութ ու լսյա,

Իր գուլթովն հերքեցիւ, իր լայն բեմով ու հեռուն
Կանգնած իր լուռ խորանով ուր կարծես նուր մ'է ծրփուն...

Եկեղեցին Հայկական, եռ ալքըս զոյ կր տեսնեմ
Ու կր չնչեմ, կը լսեմ՝ իր Յիսուսով մանկագէտ,
Իր սեղանէն մըխացող գուլթայ - գուլթայ խունկերով
Եւ իր պատերը ցնցող աղօթքներով լալխով...

Եկեղեցին Հայկական բարձր բերդն է հաւատքին
Իմ պապերուն՝ որ հողէն դոյն քար առ քար հանեցին
Եւ երկիրէն իջուցին դայն ցող առ ցող, ամպ առ ամպ
Ու թաղուեցան լանդ մէջ հանգարտութեամբ, հեղութեամբ...

Եկեղեցին Հայկական մեծ վարպետը մ'է բանուած.
Որուն հաւել, սրկիւն մէջ կ'իջնէ Ինքը Աստուած,
Որուն սօժեմ՝ զլիազակ կուգայ իմ ազգըս ամբողջ
Հաղորդուիլ անցնային հաց ու զինով կենսառողջ...

Եկեղեցին Հայկական՝ ծովուն դիմաց ալեկոծ
Ու մօթակէջ ցերեկին անտա՛ռ մըն է ստուերոտ,
Նուահանգիստ մ'է խաղաղ, ցուրտ գիշերին՝ հո՛ւր եւ բոց,
Ուր շուշաններ կը ծաղկին Շարահանի գետին մօտ:

Եկեղեցին Հայկական մէն մի քարին տակ դետնի
Դէպի երկինք բարձրացող պալատի ճամբայ մը ունի.
Եկեղեցին Հայկական հայ հողին եւ մարմնոյն
Ջրահանգերն է փայլուն՝ մինչ իր խաչերն են դաշոյն:

Եւ դանդաղներն են բոմբին, եւ երդն է մի՛շտ
Յաղթութիւն...
ՀԱՀԱՆ ԹԵՔԵՍԱՆ

Yeghghetzin haygagan, dzenentavayme hokvooyis,
Inchbes karayr mentarzag, barz oo khorong moot oo looyis,
Ir kavito v hourengal, ir layn pemov oo heroon
Ganknadz ir loor-khoranov vor gardzes nav me dzepoon.

Yeghghetzin haygagan, yes achks kotz ge desnem
Oo ge shenchem, ge lsem, ir heesoosov mangatem,
Ir seghanen mekhazogh koola koola khoongerov
Yev ir badere tzenzogh aghotknerov alekhrov.

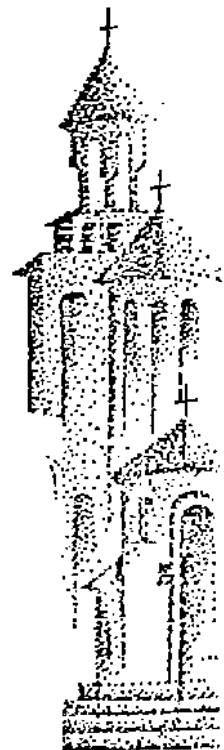
Yeghghetzin haygagan parzer pertne havadkin
Im baberoos vor hoghen zayn kar ar kar hanezin,
Yev yerginken ichoozin zayn tzogh ar tzogh amb ar amb
Oo taghvezan anor mech hantardootyamp hezootyamp.

Yeghghetzin haygagan medz varakooyr me panouaz,
Vooron edev sghin mech gichne inke asdouadz,
Vooron archev klkhahag gooka im azkes ampoghch
Haghortvil anzyalin hatz oo keenov gensaroghch.

Yeghghetzin haygagan dzovoon timatz alegoz,
Oo dotagez zeregin andar mene sdverod
Navahankisd me khaghagh, tzoord keesherin hoor yev potz,
Oor shooshanner ge dzaghgin sharagani kedin mod.

Yeghghetzin haygagan men mi kari dag kedni
Tebi yergink parzratzogh kaghdni jampa me ooni,
Yeghghetzin haygagan hye hoki in yev marmnooyin
Zrahanterzne payloon minch ir khachern yen tashoon

Yev zankagnern yen popouyn yev yerkne meeshd haghtootyo:

«Մարմին Տէրունական»

Մարմին տէրունական եւ արիւն փրկ-
չական, կայ ա՛ռա՛ջի. երկնայի՛ն զօրութիւնք
յաներեւոյ՛ցիս երգեն եւ ասեն անհա՛նդի՛ստ
բա՛րբա՛սով. Սու՛րբ, Սու՛րբ, Սու՛րբ, Տէր
զօրութեանց:

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ. Որ էնն Աստուած աստ
բազմեցաւ: Մողաղութեան ձայն հնչեցաւ, սուրբ ողջունի
հրաման տուաւ: Եկեղեցիս մի անձն եղեւ. համալիրս յոդ-
լրման տուաւ: Թշնամութիւնքն հեռացաւ, սէրն յընդհա-
նուրիս սփռեցաւ: Արդ պաշտօնեայք, բարձեալ գծայն՝ տուք
ղորհութիւն ի մի բերան, միասնական Աստուածութեանն,
որում սրտքէքն են սրբաբան:

Օրհնեալ է Աստուած:

Քրիստոս պատարագեալ բաշխի ի միջի մերում. ալե-
լուիս:

Մարմին իւր մայ մեկ կերակուր եւ սուրբ զարիւն իւր
ցօղէ ի մեզ. ալելուիս:

Մատիք առ Տէր եւ առէք զույս. ալելուիս:

Ճաշակեցէք եւ տեսէք զի քաղցր է Տէր. Ալելուիս:

Օրհնեցէք զՏէր, յերկինս. ալելուիս:

Օրհնեցէք զնա, ի բարձունս. ալելուիս:

Օրհնեցէք զնա, ամենայն հրեշտակք նորա. ալելուիս:

Օրհնեցէք զնա, ամենայն զօրութիւնք նորա. ալելուիս:

Marmeen déroonagan

yév aryoon púrgchagan

ga arachee yérgnayeen

zorootyoonk anérévooytz

yérkén yév asén anhankecsd parparov,

Soorp, Soorp,

Soorp Dér zorootyantz.

Kreedsos ee méch mér haydnéztav,

vor Én Asdvads asd pazméztav.

Khaghaghootyan tzayn húunchéztav, Soorp

voghchoonce húraman dúvav.

Yégéghéztcecs ince antzún yéghév,

hampooyrús hol lúrman dúvav.

Túshnamootyoonún hératzav,

sérn únthanoorús súpréztav.

Art bashdonyayk partzval úttzayn,

dook zorhnootyoon ee mee pérán.

Meeyasnagan Asdvadsootyan voroom

súrovpekn yén súrpapan.

Orhnyal É Asdvads,

Kreedsos badarakyal pashkhee

ee meechee méroom, allélooya.

Úzmarmeen yoor da méz géragoor

yév soorp zaryoon yoor tzoghé ee méz,

allélooya. Madeek ar Dér yév arék úzlooy,

allélooya. Jashagétzék yév désék

zce kaghtzr é Dér, allélooya.

Orhnézték úzDér hérgéens, allélooya.

Orhnézték úzna ee partzoons, allélooya.

Orhnézték úzna aménayn hreshdagk nora,

allélooya. Orhnézték úzna aménayn

zorootyoonk nora, allélooya.

ԱՂՕԹԻՐ
ՏԵՐՈՒՆԵԿԱՆ
AGHOTK DEROONAGAN
THE LORD'S PRAYER

այս մեր, որ յերկինս,
Hair mer, vor hergins,
Our Father which art in heaven,
սուրբ եղիցի անուն քո
soorp yeghitzi anoon ko.
Hallowed be thy name.
Եկեսցէ արքայութիւն քո
Yegestze arkayootiun ko.
Thy kingdom come.
Եղիցին կամք քո
Yeghitzin gamk ko
Thy will be done
որպէս յերկինս եւ յերկրի
vorbes hergins yev hergri.
In earth, as it is in heaven.
Օհաց մեր հանապազորդ
uzhatz mer hanabazort
Our daily bread,
սուր մեզ այս օր
door mez aisor.
Give us this day

Եւ թող մեզ զպարտիս մեր,
Yev togh mez usbardis mer,
And forgive us our debts,
որպէս եւ մեր թողումք մերոց
պարտապանաց
vorbes yev mek toghoomk merotz
bardabanatz;
As we forgive our debtors.

Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն,
Yev mi danir uzmez ee portzootiun,
And lead us not into temptation,

այլ փրկեա զմեզ ի չարէն.
ail purgia uzmez ee charen.
But deliver us from evil.

Ղի քո է արքայութիւն
zi ko eh arkayootiun
For thine is the kingdom,

եւ զօրութիւն
yev zoroottiun
And the power,

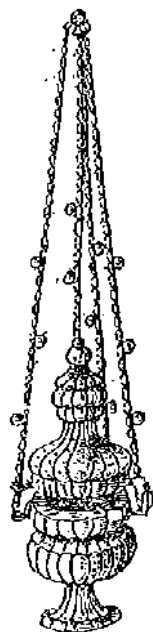
եւ փառք
yev park
And the glory,
յաւիտեանս. ամէն:
havidians. Amen.
For ever. Amen.

ՄԱՏԹ. Զ. 10-13
(Matt. 6:10-13)

Ս. ՊԵՏԱՐԱԳԻԻ ԽՆԿԱՐԿՈՒԹԵԱՆ
ՊԵՇՈՒՆ
SOORB BADARAKI KHUNGARGOOTIAN BAHON
DURING THE CENSING OF THE
DIVINE LITURGY

Հաւատացեալը կ'ըսէ խնկարկող պատարագիչին .
The faithful says to the priest censening—

Յիշեսցի եւ զիս
Hishestchir yev zis
Remember me too
առաջի անմահ գառինն
Arachi annah karinn
before the immortal lamb
Աստուծոյ:
Asdoodzo.
of God.

Պատարագիչը խնկարկելով կը պատասխանէ .
The celebrant, censening, replies—

Յիշեալ լիջիս
Hishial lichir
May you be remembered
առաջի անմահ գառինն
Arachi annah karinn
before the immortal lamb
Աստուծոյ:
Asdoodzo.
of God.

ՈՂՋՈՅՆ Ս. ԾՆՆԵԳԵԼՆ

VOGHCHOOYN SOORB DZNUNTIAN
GREETING AT CHRISTMAS
(Theophany)

- Քրիստոս ծնաւ եւ յայտնեցաւ.
—Krisdos dzunav yev haidnetzav.
—Christ was born and was made manifest.
- Օրհնեալ է յայտնութիւնն Քրիստոսի:
—Orhnial eh haidnootiunn Krisdosi.
—Blessed is the manifestation of Christ.

ՈՂՋՈՅՆ Ս. ՊԵՏԵՐՔԻ

VOGHCHOOYN SOORB BADARAKI
KISS OF PEACE

- Ողջոյն տուք միմիանց.
—Voghchooyn dook mimiantz.
—Give greetings to one another.
- “Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ”
Krisdos ee metch mer haidnetzav:
Christ was made manifest amidst us.
- “(Օրհնեալ է յայտնութիւնն Քրիստոսի)”
Orhnial eh haidnootiunn Krisdosi:
Blessed is the manifestation of Christ.

—•••—

ՈՂՋՈՅՆ Ս. ԶԱԾԿԻ

VOGHCHOOYN SOORB ZADEEG
GREETING AT EASTER

- Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց.
—Krisdos hariav ee merelotz.
—Christ is risen from the dead.
- Օրհնեալ է յարութիւնն Քրիստոսի:
—Orhnial eh harootiunn Krisdosi.
—Blessed is the resurrection of Christ.

ՄԱՍԻ ԲԱՏԽՈՒՄԻ ԲԱԽՈՆ

MASI BASHKHOOMI BAHOUN

DURING THE DISTRIBUTION OF “MAS”

- ՄԱՍ բաշխողը կ'ըսէ.—
The one who distributes the “Mas,” says—
Մասն եւ բաժին եղիցի Սբ. Պատարագիս
Masn yev bazhin yeghitzi Soorb Badarakis
May this be (your) share and portion
of this Holy Liturgy.
- ՄԱՍ առնողը կ'ըսէ.—
The one who receives the “Mas,” says—
Բաժին իմ Աստուած յաւիտեան:
Bazhin im Asdvadz havidian.
My portion is God for ever.

Greeting the Clergy

The proper greetings for the Clergy are as follows:

The Catholicos:

Dsara Yém Véhapar Dér.

The Patriarchs:

Asdvads Oknagan Badriark Hayr:

The Archbishops and Bishops:

Asdvads Oknagan Surpazan Hayr:

The Celibate Priests:

Asdvads Oknagan Hayr Soorp.

The Married Priests:

Orhnétzek Dér Hayr.

Special Signs of Respect in the House of God

We show sign of respect when we enter another person's house. This is even more so when we enter God's House. As we enter or leave the Sanctuary, we face the Altar and make the sign of the cross in the name of the Holy Trinity. Instead of walking in the middle isle, the Nave, we generally walk at the side isles so we would not be disturbing the other faithful. There are special moments when the faithful stand up or kneel as a sign of respect; we can do likewise. At the end of the Badarak we can go and kiss the Gospel held by the Celebrant and receive another blessing. It helps to remember: *We are in the presence of our Creator, the Creator of the whole universe, and the respect in His House must surpass all of the others!*

Տէր Ողորմեա - (Կոմիտաս) Der Voghormya - (Gomidas)

1 Տէր " - զոր - մեա.
Der vo - ghor - mya;

Տէր " - զոր - մեա.
Der vo - ghor - mya;

Տէր " - զոր - մեա.
Der vo - ghor - mya;

Տէր " - զոր - մեա.
Der vo - ghor - mya.

2 Ա-մե-նա-սուրբ եր-րոր-դու-թիւն.
Տուր աշ-խա-հիս խաղաղու-թիւն:

A-me-na-soorp Yer-ror-too-tyoon;
Door ash-khar-hees kha-gha-ghoo-tyoon.

3 Ա-րի Աստ-ուած Հաւ-ցըն մե-րոց.
որ ս-պա-ւէնդ ես նե-ղե-լոց:

A-ree Asd-vadz har-tsun me-rots;
vor a-ba-vent yes ne-ghe-lots.

4 Եւ Հի-ւան-դոց բը-ժըշ-կու-թիւն.
նըն-ջե-ցե-լոց ալ-քա-յու-թիւն:

Yev hee-van-tats pu-zhush-goo-tyoon;
nun-chc-tse-lots ar-ka-yoo-tyoon.

5 Հառ յօգ-նու-թիւն ծա-ռայ-ից քոց.
իւր օգ-նա-կան ազ-գիս Հա-յոց:

Has hok-noo-tyoon dza-ray-ects kots;
ler ok-na-gan az-kees Ha-yots.

6 Տէր ողորմեա. Տէր ողորմեա.
չնոր-հիւ աւ-ուրա մեզ ողորմեա:

Der vo-ghor-mya; Der vo-ghor-mya;
shnor-heev a-voors mez vo-ghor-mya.

7 Տէր ողորմեա. Տէր ողորմեա.
Յի-սուս Փըր-կիչ մեզ ողորմեա:

Der vo-ghor-mya; Der vo-ghor-mya;
Hee-soos Pur-geech mez vo-ghor-mya.

St. Matthew • Սուրբ Մաթթեոս • Soorp Matteos

St. Mark • Սուրբ Մարկոս • Soorp Margos

St. John • Սուրբ Յովհաննէս • Soorp Hovhannes

St. Luke • Սուրբ Լուկաս • Soorp Ghoogas

BOOKS OF THE OLD TESTAMENT

ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆ

BOOKS OF THE NEW TESTAMENT

ՆՈՐ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ
ԳԻՐԴԵՐ

Genesis
Dzunoontk
ՄՈՆՈՆԿ
Exodus
Yelk
Էյֆ
Leviticus
Ghovdagon
ՊԵՄԱԿԱՌ
Numbers
Teovk
Բիւֆ
Deuteronomy
Yergiorloomun Orlnatz
Երգիորլոոմուն Օրլնաճ
Joshua
Hesoo Navyn
Սիսու Նաւին
Judgas
Tadavork
Դաւարոք
Ruth
Hrool
Հուր
1 Samuel
I Takavorootlyantz
Ա. Թաւորոտլանճ
2 Samuel
II Takavorootlyantz
Բ. Թաւորոտլանճ
1 Kings
III Takavorootlyantz
Գ. Թաւորոտլանճ
2 Kings
IV Takavorootlyantz
Դ. Թաւորոտլանճ
1 Chronicles
I Munalzortatz
Ա. Մնալզորտաճ
2 Chronicles
II Munalzortatz
Բ. Մնալզորտաճ
Ezra
Yezr
Էյր
Nehemiah
Neyomi
Նէյմի
Esther
Yester
Էյսթըր
Job
Hop
Յոբ
Psalms
Kirk Saghmosatz
Կիրկ Տաղմոսաճ
Proverbs
Aragk Soghomonl
Արաղկ Տողոմոնլ

Ecclesiastes
Jhoghovogh
Ժողղովղ
Song of Solomon
Yerk Yerkoltz
Էրկ Էրկոլճ
Isalah
Yesayl
Էսայի
Jeremlah
Yeremya
Երեմիա
Lamentallons
Voghpk Yeremya
Ողբ Երեմիայ
Ezekiel
Yezekiel
Էզեկիէլ
Daniel
Tanyel
Դանիէլ
Hosea
Ovseyah
Ոսէայ
Joel
Hovel
Յովէլ
Amos
Amovs
Ամոս
Obedlah
Aptyoo
Ապթիւ
Jonah
Hovnan
Յովնան
Micah
Meekyeh
Միքէ
Nahum
Navoom
Նաւոմ
Habakkuk
Ampagoom
Ամթաղոմ
Zephaniah
Soponyah
Տոփոնիա
Haggai
Ankoos
Անգուս
Zechariah
Zakarya
Հալթարիա
Malachi
Maghakya
Մաղակա

1 Esdras
I Yezras
Ա. Էյրաս
2 Esdras
II Yezras
Բ. Էյրաս
Tobit
Dovpitt
Տովիթ
Judith
Hoodith
Յուդիթ
Maccabees I, II, III
Magapayotzik I, II, III
Մաղաթայոճիկ Ա, Բ, Գ
Wisdom of Solomon
Imasdoolyoon Soghomonl
Իմաստաւոյն Տողոմոնլ
Sirach (Ecclesiasticus)
Sirek
Սիրակ
Baruch
Parook
Բարուք
Song of the 3 Youths
Orhnoootyoon
Yerilz Manganiz
Օրհնոտլոոն
Սրիլճ Մանգանիճ
Susanna
Tanyel XIII
Դանիէլ Գ. ԺԳ.
Bel and the Dragon
Tanyel XIV
Դանիէլ Դ. ԺԳ.
Prayer of Manasseh
Aghotk Manaseyi
Աղոթ Գանասէի

Matthew
Mateos
Մաթթէոս
Mark
Margos
Մարկոս
Luke
Ghoogas
Լուկաս
John
Hovhannes
Յովնան
Acts
Kordzk Arakelotz
Գորճկ Արակելոճ
Romans
Hrovmayetzvotz
Հրովմայէճվոճ
1 Corinthians
I Goruntatzis
Ա. Կորնթաղիս
2 Corinthians
II Goruntatzis
Բ. Կորնթաղիս
Galatians
Kaghadatzis
Կաղադատղիս
Ephesians
Yepesatzis
Էփեսաղիս
Philippians
Pilibelzis
Փիլիպոսղիս
Colossians
Goghosatzis
Կոլոսսաղիս
1 Thessalonians
I Tesaghonigetzis
Ա. Թեսաղոնիկեղիս
2 Thessalonians
II Tesaghonigetzis
Բ. Թեսաղոնիկեղիս

1 Timothy
I Dimoteos
Ա. Տիմոթէոս
2 Timothy
II Dimoteos
Բ. Տիմոթէոս
Titus
Didos
Տիտոս
Philemon
Pilemon
Փիլիմոն
Hebrews
Yeprayetzis
Էբրայեղիս
James
Hagop
Յակոբ
1 Peter
I Bedros
Ա. Պետրոս
2 Peter
II Bedros
Բ. Պետրոս
1 John
I Hovhannes
Ա. Յովնան
2 John
II Hovhannes
Բ. Յովնան
3 John
III Hovhannes
Գ. Յովնան
Jude
Hootah
Յուդա
Revelation
Haydnootioc
Յայնոտիոս

Այս աղօթքը գրուած է մեր եկեղեցւոյ ամենէն գրաւիչ դէմքերէն Ս. Ներսէս Շնորհալիի կողմէ, որ Հայոց Կաթողիկոսն էր 1166-1173ի շրջանին: Բացի իր սրբանունը կեանքէն եւ կաթողիկոսական քաղմարտչական գահակալութենէն, Ս. Ներսէս Շնորհալի եղաւ աստուածաբան, քանաստեղծ եւ երաժիշտ հոգեւորական մը: Իր հոգեւոր քանաստեղծութիւնները դարձան ամենէն շատ սիրուած շարականներն ու աղօթքները մեր եկեղեցւոյ՝ պարզ, սրտաբուխ, սրտախօսիկ ու մարշնչալի:

ՀԱՒԱՏՈՎ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻՄԸ, որ բարգձմուած է 36 լեզուներու, բերեալ ամենէն ժողովրդականն է իր ստեղծագործութիւններուն մէջ: Ան տեղ գտած է Հայոց եկեղեցւոյ ծօրը ժամերգութիւններէն Հանգստեան ժամերգութեան մէջ, որ առհասարակ տեղի կ'ունենայ Մեծ Պահոց փառամօրեայ շրջանին: Դարերով արտասանուած այս աղօթքը, այսօր ալ կը պահէ իր քարմութիւնն ու գրաւչութիւնը՝ որպէս մարդկային հոգիի բխում: 24 համարներէ քաղկացած այս աղօթքով, Ս. Ներսէս Շնորհալի մախ կը խոստովանի Ստուածութիւնը՝ Սուրբ Արարչութեամբ արտայայտուած, որմէ ետէ կ'անցնի ետաւացեային ապրումներուն եւ մարդկային տկարութիւններուն: Ստուած է մարդ էակին միակ ապաւէնը եւ պահապանը «ի տաւ եւ ի գիշերի» եւ ամէն տեղ: Ամբողջութեամբ Տիրոջ կ'ուղղէ իր բոլոր խնդրամենքը՝ մարդկային յանցանքներու եւ մեղքերու բողոքիւն հայցելու համար, ինչպէս նաեւ ինքզինքն զօրացնելու կեանքի վերականգնելու եւ հոգեկան բոլորութեան պարագաներուն:

The prayer, "In Faith I Confess," was written by St. Nerses Shnorhali (the Gracious), one of the most admired figures in the Armenian Church. St. Nerses was Catholicos of the Armenian Church from 1166 to 1173. Besides his saintly life and productive catholicos reign, St. Nerses Shnorhali was a noted theologian, poet, and musician. His spiritual poems are the most beloved hymns and prayers: simple, heartfelt, and inspiring.

This prayer, which has been translated into 36 languages, is probably the most popular of all his writings. It is incorporated in the *Evening Rest Service* (Hankēsidian Jamerkootyoon), which is performed during the Lenten period. Recited for centuries, "In Faith I Confess" still retains its freshness and appeal as a genuine expression of the human soul. Comprised of 24 verses, St. Nerses Shnorhali confesses the Godhead revealed in the Trinity, and expresses the human weaknesses felt by the faithful.

God is the only refuge and guardian of all human creatures everywhere at all times. St. Nerses beseeches the Merciful God, asking for forgiveness of our sins, and for His grace to strengthen us in confronting and overcoming our spiritual weaknesses.

Keep this prayer book near you. Read it and experience the Divine presence through your faith and let it be a source of strength and guidance for your life.

1 NOTE: Each verse of the prayer is printed in classical Armenian, modern Armenian, English transliteration, and English translation.

Հաւատով խոստովանիմ
Եւ Երկիրպաշտնեմ քեզ՝
Հայր եւ Որդի եւ Սուրբ Հոգի,
Անեղ եւ անմահ բնութիւն,
Արարիչ հրեշտակաց եւ մարդկան
Եւ ամենայն եղելոց,
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Havadoṽ khosdovanim
Yev yergirbakanem kez
Hayr yev Vorti yev Soorp Hoki,
Anegh yev anmah pnootyoon,
Ararich hreshdagats yev martgan
Yev amenayn yeghelots
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Հաւատով խոստովանիմ
 եւ երկիրապապանեմ քեզ
 Անբաժանելի լոյս,
 Միասնական Սուրբ Երրորդութիւն
 եւ մի Աստուածութիւն.
 Արարիչ լուսոյ եւ հալածիչ խաւարի,
 Հալածեալ ի հոգւոյ իմմէ
 Զխաւար մեղաց եւ անգիտութեան,
 եւ լուսաւորեալ զմիտս իմ
 Ի ժամուս յայսմ իկ
 Աղօթել քեզ ի հաճոյս,
 եւ ընդունել ի քէն զխնդրուածս իմ.
 եւ ողորմեալ քո արարածոց
 եւ ինձ բազմամեղիս:

Հայր Երկնաւոր, Աստուած Ճշմարիտ,
 Որ առաքեցեր զՍրբիդ քո սիրելի
 Ի խնդիր մոլորեալ ոչխարին.
 Մեղայ յերկինս եւ առաջի քո.
 Ընկալ զիս որպէս զանառակ որդին,
 եւ զգեցո ընձ զպատմութեանս զառաջին,
 Զոր մերկացայ մեղօք.
 եւ ողորմեալ քո արարածոց
 եւ ինձ բազմամեղիս:

Որդի Աստուծոյ, Աստուած Ճշմարիտ,
 Որ խոնարհեցար ի Հայրական ծոցոյ,
 եւ առեր մարմին
 Ի Սրբոյ Կուսէն Մարիամայ.
 Վասն մերոյ փրկութեան խաչեցար,
 Թաղեցար եւ յարեար ի մեռելոց.
 եւ համբարձար փառօք առ հայր.
 Մեղայ յերկինս եւ առաջի քո.
 Յիշեալ զիս որպէս զաւազակն
 Յորժամ դաս արքայութեամբ քով.
 եւ ողորմեալ քո արարածոց
 եւ ինձ բազմամեղիս:

Havadov khosdovanim
 Yev yergirbakanem kez,
 Anpajaneli looys
 Miasnagan soorp yerortootooyoon
 Yev mee asdvadzootyoon.
 Ararich looso Yev haladzich khavari
 Haladzya ee hokvo eemme
Ezkhavar meg^hats yev ankidoootyan,
 Yev loosavorya ezmidēs eem
 Ee jamoos haysmig
 Aghotel kez ee had^jooys
 Yev ēntoonel ee ken ēzkhēntērvadzēs eem,
 Yev vog^hormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Hayr yergnavor Asdvadz djēshmarid,
 Vor araketser zortit ko sireli
 Ee khēntir moloryal vochkharin,
 Meg^ha hergins yev arachi ko
 Engal zeēs vorbes zanarag vortin
 Yev ēzketso eents ēzbadmoodjanēn zarachin,
 Zor mergatza meg^hok,
 Yev vog^hormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Vorti Asdoodzo Asdvadz djēshmarid,
 Vor khonarhetsar ee hayragan dzotso
 Yev arer marmin
 Ee Sērpō Goossen Maryama
 Vasēn mero pērgootyan khachetsar,
 Taghetsar yev haryar ee merelots
 Yev hampartsar parok ar Hayr.
 Meg^ha hergins yev arachi ko
 Hishya zeēs vorbes zavazagēn
 Horjam kas arkayootyamp kov.
 Yev vog^hormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Հողի Աստուծոյ, Աստուած նշմարիտ,
 Որ իջեր ի Յորդանան եւ ի վերնաստունն,
 եւ լուսաւորեցեր զիս
 Մկրտութեամբ Սուրբ անազանին.
 Մեղայ յերկինս եւ առաջի քո.
 Մաքրեա զիս վերստին
 Աստուածային հրով քով
 Որպէս հրեղէն լեզուօք Սուրբ զառաքեալսն.
 եւ ողորմեա քո արարածոց
 եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Hoki Asdoodzo Asdvadz djēshmarid
 Vor eecher ee hortanan yev ee vernadoonēn
 Yev loosavoretser zeēs
 Mēgērdootyamp soorp avazanin
 Megha hergins yev arachi ko.
 Makrya zeēs versdin
 Asdvadzayin hrov kov,
 Vorbes hregghen lezvok Soorp zarakyalsēn
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Անեղ Բնութիւն,
 Մեղայ քեզ մտօք իմովք,
 Հողով եւ մարմնով իմով,
 Մի յիշեր զմեզս իմ զառաջինս
 Վասն անուանդ քում սրբոյ.
 եւ ողորմեա քո արարածոց
 եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Anegh pnootyoon,
 Megha kez mēdok eemovk,
 Hokvov yev marmnov eemov,
 Mee hisher ēzmeghēs eem zarachinēs
 Vasēn anvanēt koom sērpō
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Տեսող ամենայնի,
 Մեղայ քեզ խորհրդով,
 Բանիւ եւ գործով.
 Ձնջեա զձեռագիր յանցանաց իմոց,
 եւ գրեա զանուն իմ
 ի դպրութեան կենաց.
 եւ ողորմեա քո արարածոց
 եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Desogh amenayni
 Megha kez khorhērtov,
 Paniv yev kordzov.
 Chēnchya ēztserakir hantsanats eemots
 Yev kērya zanoon eem
 Be tēbrootyān genats
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Քննող գաղտնեաց,
Մեղայ քեզ կամաւ եւ ակամայ,
Գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ,
Թողութիւն շնորհեալ մեղաւորիս,
Զի ի ծննդենէ Սուրբ աւագանին
Մինչեւ ցայսօր մեղուցեալ եմ
Առաջի Աստուածութեանդ քո,
Զգայարանօք իմովք
Եւ ամենայն անդամօք մարմնոյս.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Ամենախնամ Տէր,
Դիր պահապան աչաց իմոց
Զերկիւղ քո սուրբ
Ոչ եւս հայիլ յայրատ,
Եւ ականջաց իմոց
Ոչ ախորժեւ լսել զքանա չարութեան,
Եւ բերանոյ իմոյ
Ոչ խօսել զստութիւն,
Եւ սրտի իմոյ
Ոչ խորհել զչարութիւն,
Եւ ձեռաց իմոց
Ոչ գործել զանիրաւութիւն,
Եւ ոտից իմոց
Ոչ դնալ ի ճանապարհ անօրէնութեան.
Այլ ուղղեալ զչարժումն սոցա՝
Լինել միշտ
Ըստ պատուիրանաց քոց յամենայնի.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Հուր կենդանի, Քրիստոս,
Զհուր սիրոյ քո, զոր արկեր յերկիր,
Բորբոքեալ յանձն իմ,
Զի այրեացէ զաղաւ հոգւոյ իմոյ,
Եւ սրբեացէ զխիղճ մտաց իմոց,
Եւ մաքրեացէ զմեղս մարմնոյ իմոյ,
Եւ վառեացէ զլոյս գիտութեան քո
Ի սրտի իմում.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ՝ բազմամեղիս:

Kēnnogh kaghdneyats
Megha kez gamav yev agama,
Kidootyamp yev ankidootyamp,
Toghootyoon shēnorya meghavoris,
Zee ee dzēnēntene Soorp avazanin
Minchev tsaysor meghootsyal em
Arachi asdvadzootyanēt ko
Ėzkayaranok eēmōvk
Yev amenayn antamok marmnooys.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Amenakhēnam Der,
Teer bahaban achats eemots
Zergyooogh ko soorp
Voch yevēs hayil hayrad,
Yev aganchats eemots
Voch akhorjel lēsel ēspanēs charootyan,
Yev perano eemo
Voch khosel ēzsēdootyoon,
Yev sērdi eemo
Voch khorhel ēzcharootyoon,
Yev tserats eemots
Voch kordzel zaniravootyoon,
Yev vodits eemots
Voch kēnal ee djanabarhēs anorenootyan,
Ayl ooghya ēzsharjoomēn sotsa
Linel mishd ēsd badviranats kots hamenayni.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Hoor gentani Krisdos,
Ėzhoor siro ko zor arger hergir
Porpokya hantsēn eem,
Zee ayrestse zaghd hokvo eemo
Yev sērpestse ēzkhigdj mēdats eemots
Yev makrestse ēzmeghēs marmno eemo
Yev varestse ēzlooys kidootyān ko
Ėe sērdi eemoom.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Իմաստութիւնն Հօր՝ Յիսուս,
 Տուր ինձ իմաստութիւն,
 Զբարիս խորհել եւ խօսել եւ գործել
 Առաջի քո յամենայն ժամ.
 Ի լար խորհրդոց, ի բանից
 Եւ ի գործոց փրկեա զիս.
 Եւ ողորմեա քո արարածոց
 Եւ ինձ բազմամեղիս:

12

Կամեցող բարեաց, Տէր կամարար,
 Մի թողուր զիս
 Ի կամս անձին իմոյ գնալ,
 Այլ առաջնորդեա ինձ
 Լինել միշտ ըստ կամաց քոց բարեաիրաց.
 Եւ ողորմեա քո արարածոց
 Եւ ինձ բազմամեղիս:

13

Արքայ Երկնաւոր,
 Տուր ինձ զարքայութիւն քո,
 Զոր խոստացար սիրելեաց քոց.
 Եւ զօրացոյ գսիրտ իմ
 Ատել զմեղս եւ սիրել զքեզ միայն
 Եւ առնել զկամս քո.
 Եւ ողորմեա քո արարածոց
 Եւ ինձ բազմամեղիս:

14

Խնամող Արարածոց,
 Պահեա նշանաւ խաչի քո
 Զհոգի եւ զմարմին իմ
 Ի պատրանաց մեղաց,
 Ի փորձութեանց դիւաց
 Եւ ի մարդոց անիրաւաց,
 Եւ յամենայն վտանդից
 Հոգւոյ եւ մարմնոյ.
 Եւ ողորմեա քո արարածոց
 Եւ ինձ բազմամեղիս:

Eemasdootyoon hor hisoos
 Door eents eemasdootyoon
 Ēzparis khorhel yev khosel yev kordzel
 Arachi ko hamenayn jam.
 Ee char khorhērtots, ee panits
 Yev ee kordzots pērgya zees.
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

12

Gametsogh paryats der gamarar,
 Mee toghoor zees
 Ee gamēs antsin eemo kēnal,
 Ayl arachnortya eents
 Linel mishd ēsd gamats kots paresirats.
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

13

Arka Yergnavor
 Door eents zarkayootyoon ko
 Zor khosdatsar sirelyats kots,
 Yev zoratso ēzsird eem
 Adel ēzmeghēs yev sirel ēzkez miayn,
 Yev arnel ēzgamēs ko.
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmamghis.

14

Khēnamogh Araradzots
 Bahya nēshanav khachi ko
 Ēzhoki yev ēzmarmin eem
 Ee badranats meg hats
 Ee portsootyants tivats
 Yev ee märtots aniravats
 Yev hamenayn vēdankits
 Hokvo yev marmno.
 Yev voghormya ko araradzots
 Yev eents pazmameghis.

Պահապան Ամենայնի, Քրիստոս,
Աջ քո հովանի լիցի ի վերայ իմ,
Ի տուէ եւ ի գիշերի,
Ի նստիլ ի սան,
Ի գնալ ի ճանապարհ,
Ի ննջել եւ ի յառնել,
Զի մի երբեք սասանեցայց.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ բազմամեղիս:

16

Աստուած իմ,
Որ բանաւ զձեռն քո
Եւ ընդ զամենայն արարածս
Ողորմութեամբ քով.
Քեզ յանձն առնեմ զանձն իմ.
Դու հոգա եւ պատրաստեա
Զպէսս հոգւոյ եւ մարմնոյ իմոյ,
Յայսմհետէ մինչեւ յաւիտեան.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ բազմամեղիս:

17

Դարձուցիւ Մոլորելոց,
Դարձո զիս ի չար սովորութեանց իմոց
Ի բարի սովորութիւն.
Եւ բեւեռեա ի հոգի իմ
Զսոսկալի օր մահուն
Եւ զերկիւզ գեհենոյն,
Եւ զսէր արքայութեանն,
Զի զղջացայց ի մեղաց
Եւ գործեցից զարդարութիւն.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ բազմամեղիս:

18

Աղբիւր Անմահութեան,
Աղբերացո ի սրտէ իմմէ
Զարտասուս ապաշխարութեան
Որպէս պոռնկին,
Զի լուսցից զմեզս անձին իմոյ
Յառաջ քան զելանելն իմ յաշխարհէս.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ բազմամեղիս:

Bahaban amenayni krisdos
Ach ko hovani litsi ee vera eem
Ee dēve yev ee kisheri,
Ee nēsdil ee dan,
Ee kēnal ee djanabar
Ee nēnchel yev ee harnel,
Zee mee yerpek sasanetsayts.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

16

Asdvadz eem
Vor panas ēztserēn ko
Yev lēnoos zamenayn araradzēs
Voghormootyamp kov,
Kez hantsēn arnem zantsēn eem.
Too hoka yev badrasdya
Ēzbedēs hokvo yev marmno eemo
Haysēmhede minchev havidyan
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis

17

Tartsootsich molorelots
Tartso zees ee char sovorootyants eemots
Ee pari sovorootyoon,
Yev peverya ee hoki eem
Ēzsosgali or mahoon
Yev zergyoogh kehenooyn
Yev ēzser arkayootyanēn,
Zee zēghchatsayts ee meghats
Yev kordzetsits zartarootyoon
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

18

Aghpyoor anmahootyan
Aghperatso ee sērde eemme
Zardasoo abashkharootyan
Vorbes bornēgin
Zee lēvatsits ēzmeghēs antsin eemo
Haragh kan zelaneln eem hashkharhes
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Պարզեւիչ Ողորմութեան,
Պարզեւեա ինձ ուղղափառ հաւատով
եւ բարի գործով,
եւ Սուրբ մարմնոյ եւ արեան քո
Հաղորդութեամբ գալ առ քեզ.
եւ ողորմեա քո արարածոց,
եւ ինձ բազմամեղիս:

20

Բարերար Տէր,
Հրեշտակի բարւոյ յանձն արասցես զիս՝
Բաղցրութեամբ աւանդել զհոգի իմ,
եւ անխռով անցուցանել
Ընդ չարութիւն այտոցն,
Որ են ի ներքոյ երկնից.
եւ ողորմեա քո արարածոց
եւ ինձ բազմամեղիս:

21

Լոյս նշմարիտ, Բրիստոս,
Արժանաւորեա զհոգի իմ
Ուրախութեամբ տեսանել
Զլոյս փառաց քոյ
Ի կոչման աւուրն,
եւ հանգչել յուսով բարեաց
Յօթեալս արդարոց,
Մինչեւ յօր մեծի դալատեան քո.
եւ ողորմեա քո արարածոց
եւ ինձ բազմամեղիս:

22

Դատաւոր Արդար,
Ծորժամ դաս փառօք Հօր՝
Դատել զկենդանիս եւ զմեռեալս,
Մի մտաներ ի դատաստան
Ընդ ծառայի քում,
Այլ փրկեա զիս ի յաւիտենական հրոյն,
եւ լսելի արա ինձ
Զերանուէտ կոչումն արդարոց
Յերկնից արքայութիւնդ.
եւ ողորմեա քո արարածոց
եւ ինձ բազմամեղիս:

Barkevich voghormootyan
Barkevya eents ooghapar havadov
Yev pari kordzov
Yev soorp marmno yev aryan ko
Haghortootyamp kal ar kez.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

20

Parerar Der,
Hreshdagi parvo hantsen arastses zeess
Kaghtsrootyamp avantel ezhoki eem,
Yev ankhërov antsootsanel
Ent charootyoon aysotsen
Vor en ee nerko yernits
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

21

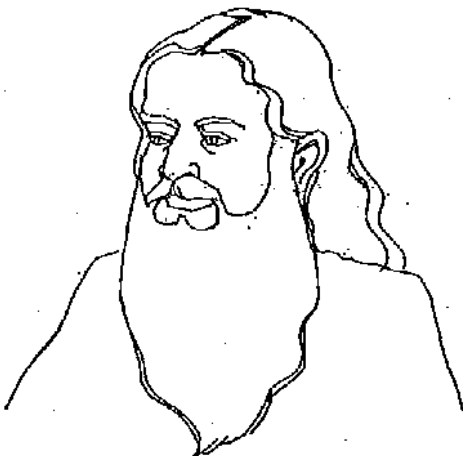
Looy's djëshmarid krisdos,
Arjanavorya ezhoki eem
Oorakhootyamp desanel
Ëzlooys parats kots
Ee gochman avoorn
Yev hankchel hoosov paryats
Hotevanës artarots
Minchev hor medzi kalësdyan ko.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

22

Tadavor artar
Horjam kas parok hor
Tadel ezhgentanis yev ezmeryalës
Mee mëdaner ee tadasdan
Ent dzarayi koom,
Ayl përgya zeess
Ee havidenagan hërooy'n
Yev lëseli ara eents
Zeranaved gochoomën artarots
Hergnits arkayootyoonët.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Ամենողորմ Տէր,
Ողորմեա ամենայն հաւատացելոց ի քեզ,
Իմոց եւ օտարաց,
Ծանօթից եւ անծանօթից,
Կենդանեաց եւ մեռելոց.
Շնորհեա եւ թշնամեաց իմոց
Եւ ատելեաց զթողութիւն,
Որ առ իս յանցանացն,
Եւ դարձո զնոսա ի չարեացն,
Զոր ունին վասն իմ,
Զի ողորմութեան քում արժանի եղիցին.
Եւ ողորմեա քո արարածոց
Եւ ինձ բազմամեղիս:

Փառաւորեալ Տէր,
Ընկալ զաղաչանս ծառայիս քո,
Եւ կատարեալ ի բարի վիճակդ իմ,
Բարեխօսութեամբ՝
Սրբուհւոյ Աստուածածնին
Եւ Յովհաննու Մկրտչին,
Եւ Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային
Եւ Սրբոյն Գրիգորի մերոյ Լուսաւորչին,
Եւ սրբոց Առաքելոց, Մարգարէից,
Վարդապետաց, Մարտիրոսաց,
Հայրապետաց, Ծգնաւորաց,
Կուսանաց, Միանձանց
Եւ ամենայն սրբոց քոց
Երկնաւորաց եւ երկրաւորաց.
Եւ քեզ փառք եւ երկրպաղութիւն՝
Անբաժանելի Սուրբ Երրորդութեանդ,
Յաւիտեանս յաւիտենից ԱՄԷՆ:

Amenoghorm der
Voghormya amenayn havadatselots ee kez
Eemots yev odarats
Dzanotits yev andzanotits
Gentanyats yev merelots.
Shēnorya yev tēshnamyats eemots
Yev adelyats ēztoghootyoon
Vor ar ees hantsanatsēn,
Yev tartso ēznosa ee charyatsēn
Zor oonin vasēn eem
Zee voghormootyan koom arjani yeghitsin.
Yev voghormya ko araradzots
Yev eents pazmameghis.

Paravoryal Der
Engal zaghachanēs dzarayis ko
Yev gadarya ee pari ezkhēntrvadzēs eem
Parekhosootyamp srpoohvo Asdvadzadznin
Yev Hovhannoo Mēgērdchin
Yev sērpooyn Esdepanosi Nakhavēgayin
Yev sērpooyn Krikori mero Loosavorchin
Yev sērpots arakelots, markareyits,
Vartabedats, mardirosats,
hayrabedats,
Djēknavorats, goossanats, miantants
Yev amenayn sērpots kots
Yergnavorats yev yergravorats.
Yev kez park yev yergēbakootyoon
Anpajaneli soorp yerortootyanēt
Havidyanēs havidenits, Amen.

PRONUNCIATION KEY

- a – as in father
- dj – as in Jack
- e – as in met
- ē – as in alone
- g – as in go
- gh – Paris (French pronunciation)
- i – as in Casino
- j – as in Zhivago
- kh – Bach (German pronunciation)
- ts – as in Tsigan

ՄՈՒԿԱՐԱԴՈՒԹՅՈՒՆ և ԲԱՅԱՍԿՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր եկեղեցւոյ նուիրական սովորութիւններէն մէկն է մով վառել Սրբոց և Տէրունական նկարներու առջեւ: "ԵՍ ԵՄ ԱՇԽԱՐՀԻ ԼՈՅՍԸ, ՈՎ ՈՐ ԻՆՏԻ ԿԸ ՀԵՏԵՐԻ ԼՈՅՍ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՅ" (Յովկէաննէս 8:12) Մումարութիւնը մեզի կը յիշեցնէ մովին հաշիւը, տպառումը և միւս կողմէ տալու լոյս տալու կեանքին իմաստը: Մովնրը վառելէ եւ տեղադրելէ յետոյ, կրնանք աղօթք մը ըսել ձեր սրտի փառիքներուն եւ ձեր սիրելիներուն համար եւ ապա գրաւել ձեր տեղերը:

LIGHTING OF CANDLES

One of the devotional practices of the Armenian Church is the beautiful custom of lighting candles in front of the Holy Icons. It is customary to make a donation when you receive them. "I AM THE LIGHT OF THE WORLD, HE THAT FOLLOWED ME SHALL HAVE LIGHT." John 8:12 As the candle burns, it symbolizes the Christian devotional life of giving, hence, through serving the faithful gives light. "FAITH and WORKS go hand in hand". James 2:26. As you give, you grow and receive accordingly. Make the sign of the cross, say a short prayer and then take your place.

ԽԱՉԱԿԱՐԵԼՈՒ ՉԵՐԷ

Պէտք է միացնել բթամատը, ցուցամատը և միջնեմատը. փակել մատնեմատն ու ձկոյթ մատը արկին մէջ, ապա, երեք մատներու ծայրով դպչիլ նախ ճակատին մէջտեղը, ապա կոյրծքի կեդրոնը, յետոյ ձախ և վեջապէս աջ ուսերը, օրմէ ետքը բանալ ձեռքը եւ զայն դնելսրտին վրայ:

TO MAKE THE SIGN OF THE CROSS

Join together your thumb, index and middle fingers at the tips. Fold back the ring and little fingers upon the palm. Touch the forehead, the middle of the chest, then touch the left and right sides near each shoulder. Then open your hand and put it on your heart.

ԵՐԷ ՉԵՐ ՏԵՂԵՐ ԿԸ ԳՐԱՒԷՔ

Երբ ձեր տեղերը կը գրաւէք նախ զիստ թերեւ խոնարհութիւն մը կ'ընէք, կը խաչակնքէք, ապա ծածուկ "Հայր մեր"ը կ'ըսէք: Այժմ պատրաստ էք մասնակցելու Ս. Պատարագին:

WHEN YOU TAKE YOUR PLACE

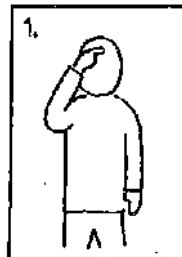
Bow your head slightly, make the sign of the cross and silently say the Lord's prayer. You are now ready to participate in the services.

Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԱՐԱՍԻՆ

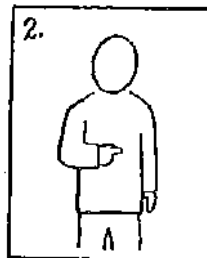
Ս. Պատարագի արարտին Հաստացեալները մէկ առ մէկ կը մօտենան պատարագիչ Տէր Հօր, Աւետարանը կը հարմարեն ըսելով. "Յիշեցէ Տէր զամենան պատարագս քո եւ զոխտս քո 'Նա ընդունելի արասցէ.' եւ պատարագիչը կը պատարախանէ. "Տացէ քեզ Տէր ըստ սրտի քում եւ զամենայն ոխտս քո 'Նա կատարեցէ':

WHEN THE SERVICE IS OVER

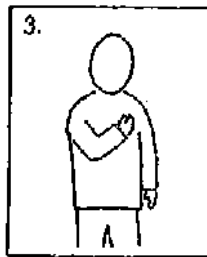
It is almost impossible for the clergyman to come out of the church as in most churches. It takes a long time for our clergy to take off their vestments therefore, instead, people go the clergyman to kiss the gospel and receive his personal greeting and blessing.

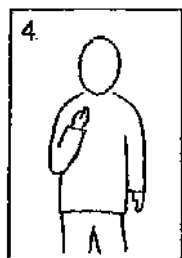
1.
ANOON HOR
(In the name
of the Father)

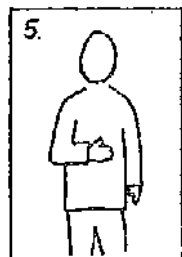
2.
YEV VORTVO
(and of the Son)

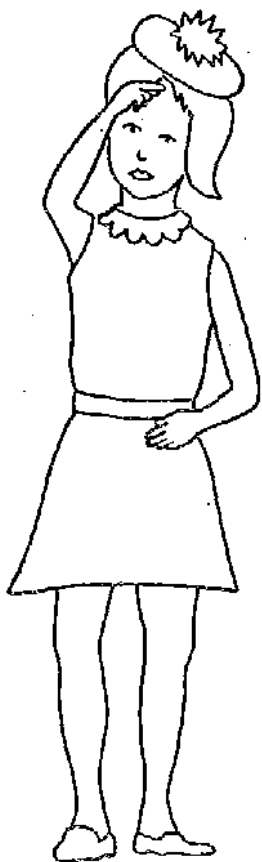
3.
YEV HOKVOOYN
(and of the Holy)

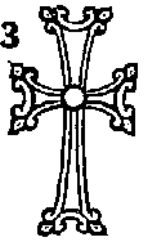
4.
SURPO
(Spirit)

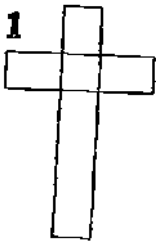
5.
Amen

When I cross myself I say:

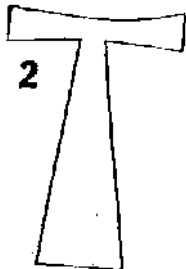
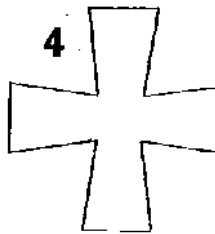
Օրի. Ա.Ձ. Վերացման Ս. Խաչի Բ. Աւուրն

Զօրութիւն սուրբ խաչի քո Քրիստոս որ կանգնեցեր ի փրկութիւն աշխարհի. սա պահեսցէ զմեզ յամենայն փորձութենէ:

Քանդի ի սմա բարձրացոր Աստուած, եւ ի սմա հեղեղ զդատուական սուրբ զարիւնդ. սա պահեսցէ զմեզ...

Եւ զքո միւսանդամ զլալուստըդ Նշանաւ խաչի քո ցուցեր աշխարհի. սա պահեսցէ զմեզ յամենայն փորձութենէ:

Zoroutyoum soorp khachi ko Krisdos vor ganknezer e pergoutyoum aslikharhi. Sa bahesze zmez hamenayn porzoutene.

Kanzi e sma parzazar Asdouadz yev e sma hegher zbadouagan soorp zarount. Sa bahesze zmez hamenayn porzoutene.

Yev zko mooseankam zkalousdet nshanav khachi ko zouzer aslikharhi. Sa bhesze zmez hamenayn porzoutene.

Վարդան Խաչի - ԳԶ

Քեզ Քրիստոսի կաթուղիկէ եկեղեցւոյ շնորհողի գյաղթական զայտուական զատուած ընկալ սուրբ Նշանս, մատուցանեմք գօրհնեցաւթիմ միշտ ի բարձունս:

Սա կամաւ քո Քրիստոս եւ քեզ ամենազօր Սուրբ Հոգւոյն, եւ դասուք հրեշտակաց բռնեցալ եկաւորի ի յետն Վարագայ բնակիլ ի մեա:

Եկայք Ժողովուրդք երկրպագեցուք աստուածային սուրբ Նշանիս համբարձեմք գօհոս ձեր ի սրբութիւն, եւ զբնակեալն ի սմա միշտ փառաւորեցուք:

ԳԶ-ի Խաչի - ԲԶ

Այսօր խնդրի պատուական փայտ խաչին աւանդեալն ի Գողգոթա, ի ձեռն աստուածատէր Դշխոյին. եկայք հաւատացեալք, երկրպագեցուք աստուածային սուրբ Նշանիս:

Այսօր ընծայէ Գողգոթա գծածկեալն ի յերկրի, վերաքրեալ անուշախոս խնկովք, ի ձեռն երանելոյն Յուկայի. եկայք հաւատացեալք, երկրպագեցուք աստուածային սուրբ Նշանիս:

Այսօր ի ձեռն փրկական սուրբ խաչին կենդանործի պատանիմ մեռեալ, եւ ողբայ պանծմայ զկործանումն իւր. իսկ մեք, Քրիստոսի հաւատացեալք, երկրպագեցուք աստուածային սուրբ Նշանիս:

Holy Cross of Varak - Tone V

Kéz Krisdosée gatonghigeh yegeghetsvo shnorhoghee zhaghlagan uzbadvagan zasdvdzungahl soorp nushans, imadootsanemik zorhnerkootyoon mishd ee partsoons.

Sah gamahv ko Krisdos yev tevok amenazor Soorp Hokvooyun, yev tasook hreshdagats trootsyal yegavorec ee lyarun Varaka punageel ee numa.

Yegayk zhoghovportk yergurbakestsook asdvadzayeen soorp nushanees, hampartsek uztserus tser ee surpootyoon, yev uzpnagyaln ee suma mishd paravorestsook.

Discovery of the Cross - Tone III

Aysor khuntree badvagan payd khacheen avantyaln ee Koghkotah, ee tsern asdvadzasehr Tushkhoyeen; yegayk havadatsyalk, yergurbakestsook asdvadzayeen soorp nushanees.

Aysor undzayeh Koghkota uzdzadzgyaln ee hergree, veraperyal anooshahod khungovk, ee tsern yeranelvooyun Hoetayec; yegayk havadatsyalk, yergurbakestsook asdvadzayeen soorp nushanees.

Aysor ee tserun purgagan soorp khacheen genakordzee badaheen meryal, yev voghpah sadanah uzgordzanoomun yoor; isg mek, Krisdosee havadatsyalk, yergurbakestsook asdvadzayeen soorp nushanees.

1. the roman cross.
2. the old testament mark "T" on gods people and on the door posts at passover.
3. the armenian cross.
4. the greek cross.

Օրհ. Բկ. Վերացման Ս. Խաչի Դ. Աւուրմ

Խաչըն կենարար որ եղեւ մեզ փրկութիւն. սովաւ ամենեւեան զՔեզ բարեբանեմք:

Որ ի Հօրէ լուսոյ լոյս ճառարայթեալ ի յերկրի, եւ զաւաղան զօրութեան հաւատարկաց. սովաւ ամենեւեք...

Որ լուստիայլ ծաղմամբ հրաշափառապէս մեզ ցուցաւ ի յօգնութիւն ընդդէմ թշնամոյն. սովաւ ամենեւեք...

Khachun genarar vor yeghev mez prgootyoon.
Sovav amenekyan zkez pdrepdnemk.

Vor e Hore looso looys jaraghaytyal ee hergree, yev kavazan zorootyany
havadatzelotz. Sovav amenek...

Vor loosapayl dsaghmamp hrashaparabes mez tzootzav ee hoknootyoon untem
tshnamvooy. Sovav amenek...

Ամենայն Սրբոց կամ Համօրէն Մարտիրոսաց
երդերէն՝ ԱԶ

Ժողովեալքս ի յիշատակ սրբոց մարտիրոսացն միարա՛նութեամբ երգե՛լով. օրհնութի՛ւն ի բարձո՛ւնս երկնաւոր թագաւորի՛դ:

Քանզի հեղմամբ արեան սոցա՛ պարտեցա՛ւ. իլընամին, եւ մեծարեա՛լ պա՛րծի Սիւմն երգե՛լով. օրհնութի՛ւն ի բարձո՛ւնս երկնաւոր թագաւորի՛դ:

Դասակցելոցն ընդ զօ՛րոս վերի՛ն զըւարթնոցն յիշատակաւ բերկրեալ, ի սրբութիւն սոցա երգե՛սցուք. օրհնութի՛ւն ի բարձո՛ւնս երկնաւոր թագաւորի՛դ:

Joghovyalks ee heeshadag srpotz mardeerosatzn meeapnaootyamp
yerkelov. Orhnootyoon ee partzoons yergnavor takavoreet.

Kanzee heghmamp Aryan sotza bardetzav tshnameen yev medsaryal
bardsee Seeovn yerkelov. Orhnootyoon ee partzoons yergnavor
takavoreet.

Tasagtzelotzn unt zorus vereen, zvarntotzn heeshadagav pergryal ee
srpootyoon sotza yerkestzook. Orhnootyoon ee partzoons yergnavor
takavoreet.

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻՆ MESROB MASHDOTSIN

Ով մեծագործ Մեսրոպ Մաշտոց,
Մեր առաջին բացուած դպրոց:
Մեր առաջին լեզուի տանար,
Լուսապայծառ Հայոց համեմար:

*Շրթունքներով մեր մանկական
Քեզ հազար փառք յաւերժական:*

*Հոգեւոր Գիտ
Մարտիրոս Սեբեդեակ
Ստեփաննոս Բարսեղ*

Ov medzakordz Mesrob Mashdots,
Mer arachin patsvadz tebrots.
Mer arachin lezvi dajar,
Lousabaydzar Hayots hanjar.

*Shertounknerov mer mangagan
Kez hazar park haverjugan.*

Ամէն գիրքդ անձէք նրբագ,
Մեզ Հայ պահող ամմար կըրակ:
Դուն մեր մեծ պապ՝ Հացիկ գիւղէն,
Մըշոյ գաշտի Բաղդրիկ հողէն:

*Շրթունքներով մեր մանկական
Քեզ հազար փառք յաւերժական:*

Amen kiret antset jerak,
Mez Hay bahogh anmar gerag.
Toun mer medz bab Hatsig kyoughen,
Mcshe tashdi kaghtsrig hoghen.

*Shertounknerov mer mangagan
Kez hazar park haverjugan.*

Սրբոյ Բարձրանշայ - ԱԿ

Որք գարդարեցին տըմօրինարար գիմաստս անելին,
Հաստատելով յերկրի ըզգիր կենդանի
Հովուի ըգհօտ մոր Իսրայէլի.
Նրգով Բաղդրութեան հըմշմամբ
Զաստուած օրհնեսցուք:

Որք գերկրաւոր մեծութիւն փառաց խաւար կոչեցին,
Ապաւինելով ի յոյս անմահ վեհային
Ամհառ քանին արժանի եղեն.

Նրգով Բաղդրութեան հըմշմամբ
Զաստուած օրհնեսցուք:

Որք զօրութեամբ Հօր իմաստութեան էին անդի
Հաստատեցին զարոտ սըրբոյն Գրիգորի
Թարգմանութեամբ մըշմագրութեան.
Նրգով Բաղդրութեան հըմշմամբ
Զաստուած օրհնեսցուք:

Որք Նորափետուր քանիւ գարդարեալ
Պայծառագեցան եկեղեցիք Հայաստանեայց
Ի ձեռն սըրբոյն Սահակայ.
Նրգով Բաղդրութեան հըմշմամբ
Զաստուած օրհնեսցուք:

Vork Zartaretseen dunoreenapar zeemasds aneghecn,
Hasdadelov hergree uzkeer gentance
Hovvel uzhod nor Israyelee;
Yerkov kaghtsrootyan hunchmamp
Zasdvadz orhnestsook.

Vork zernavor medzootyoon paratz khavar gochetzeen,
Abaveenelov ee hooys annah pcsayeen.
Anjar pancen arzhanee yeghen;

Yerkov kaghtsrootyan hunchmamp
Zasdvadz orhnestsook.

Vork zorootyamp Hor eemasdootyann Ehyecn aneghee
Hasdadetseen zator surpooyin Krikoree
Tarkmanootyamp nushanakrootyan;
Yerkov kaghtsrootyan hunchmamp
Zasdvadz orhnestsook.

Vor norapcdoor paneev zartaryal
Baydzarazketsan yegeghetseek Hayasdanyayts
Ee tserun surpooyin Sahagah;
Yerkov kaghtsrootyan hunchmamp
Zasdvadz orhnestsook.

Ս. Մեսրոպ Մաշտոց

Ս. Մեսրոպ Մաշտոց

Ս. Մեսրոպ Մաշտոց

1) Ոհ, ինչ սիրուն հըրեշտակներ,
Մախուր ներմակ բուսերով,
Կը թռչին միշտ երկինքեն վեր,
Անդադար փառք հրեցելով:

ԿԲԿ. Սերովբեներ, Քերովբեներ,
Անմեղ, անթիծ հոգիներ,
Կ'որհենք Տերը ցեղեկ-գիշեր,
Հըլու, ազնիւ, անվիհեր:

2) Գնգոյշ, բարի հրեշտակներ,
Հոգւր եւ սուրբ ստեղծակներ,
Կ'հրսկեն արթուն մարդոց վերեւ,
Որ պաշտեն Տերն յարատիւ:

3) Ոհ, ինչ բարի եւ ալ պսօր,
Տեր Գիսուսի շքնորհիւ,
Թռչիմ երկինք վեր՝ անոնց հով,
Օրհնել Գիսուս, փառք տալով:

1) Voh, inch siroon hereshdagner,
Makour jermag teverov,
Ge terchin mishd yerginken ver,
Antatar park yerkelov.

Serovpener, Kerovpener,
Anmegh, anpidz hokinier,
Gorhnen Dereh tsereg-kisher,
Hilou, azniv, anveher.

2) Kenkoush, pari hereshdagner,
Hezor yev sourp bahagner,
G'hesgen artoun martots vercv,
vor bashden Dern haradev.

3) Voh, inch pari yes al aysor,
Der Hisousi shenorkhov,
Terchim yergink ver anonts kov,
Orhnel Hisous, park dalov.

Արարատ - ԳԿ

Աստուածածին խորան լուսոյ անվայրաքալ
արիւնքն կենաց, որ եղեր արեւել յարեգակամ
արդարութեամ, եւ մատկոցս ի խաւարի լոյս
ծագեցար. վասն որոյ ամենեւեամ գեղգ միշտ
մեծացուցանեմք:

Ամապակամ տաճար եւ մարեմի անկիզկի, որ
գանշէջ հուր Աստուածութեամ ի քեզ տարեալ
կրեցեր, որով քնութեամ կիզեալ շիջաւ կրից քոյ-
վասն որոյ ամենեւեամ գեղգ միշտ մեծացուցանեմք:

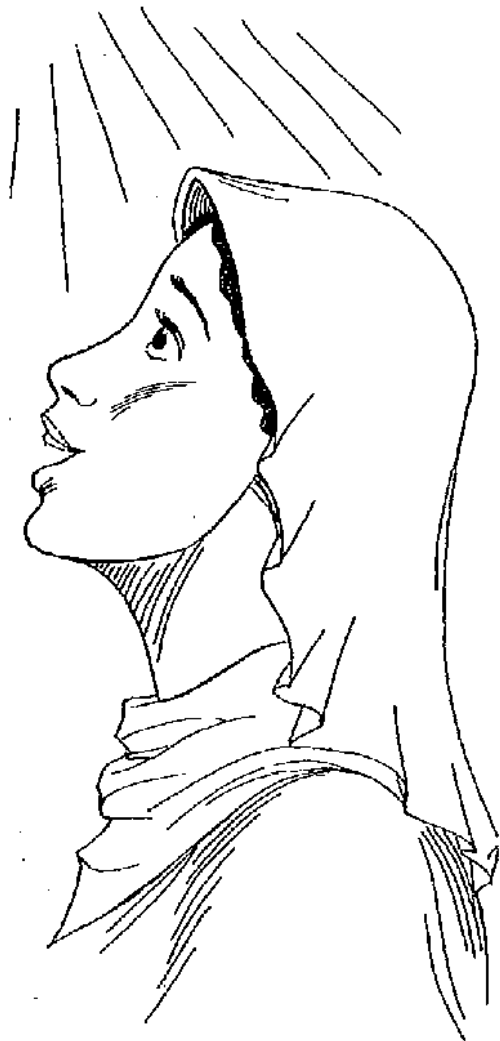
Կենդանի տապանակ կտակարանաց Աորոյ
ուխտիւ, որով ելք յերկիր աւետեաց հորդեալ Հոգւով
ի քեզ տալուրեալ Բանին. վասն որոյ ամենեւեամ
գեղգ միշտ մեծացուցանեմք:

Feast of Annunciation - Tone VI

Asdvadzadzin khoran loosoh anvayrapag arpvooyin
genats, vor yegher arevelk arekagann artarootyan, yev
nusdelotsus ee khavaree looys dzaketsar; vasn oro
amenekyan uzkez mishd medzatsootsanemk.

Anabagan dajar yev morenee angizelcc, vor zanshech
hoor Asdvadzootyanun ee kez daryal greiser, vorov pnootyans
gizyal shecchav grits pots; vasn oro amenekyan uzkez mishd
medzatsootsanemk.

Gientanee dabanag gudagaranats noro ookhdces, vorov
yelk hergeer avedyats hortyal hokvov ee kez dubavoryal
Panecen; vasn oro amenekyan uzkez mishd
medzatsootsanemk.

Ճրագարու-ղէ Օնեղէտի - ԳԶ

Զամհառելի լուսոյ մայր, եւ զքնակարան
ամսկզբնակից Որդւոյն. օրհնութեամբ
մեծացուցանեմք:

Զամհաս տնօրէնութեամ մայր, եւ զամմատր
տանար Աստուծոյ Բանին. օրհնութեամբ
մեծացուցանեմք:

Զքոյրից փրկութեամ մայր, որ զամտանելին յէից
ի յարգանդի երարձ. զմա ամենեւեամ օրհնութեամբ
մեծացուցանեմք:

«Ս. ԶԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆՆ»

1.- Սուրբ զԱստուածածինն
Օրհնութեամբ մեծացուցանեմք:

2.- Աւետարտր հրեշտակն աւետարաներ
Ըզմնեալ փրկիչն ի սրբոյ կուսէն:

3.- Ասէ ուրախ լեր բերկրեալդ.
Քանզի Տէր Տէրանց է ընդ քեզ:

ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ

Զանդակներ, զանդակներ,
Սիրուն զանգակներ,
Կը հնչեն անդադար
Նոր տարուան զիշեր:

Զիւնը կը տեղայ սարերուն վրայ
Իսկ Կաղանդ պապան սահնակին վրայ
Դէպի մեզ կու գան շարան եղնիկներ
Քաշելով սահնակը, բերելով խաղալիքներ:

Զանդակներ, զանգակներ,
Սիրուն զանգակներ,
Կը հնչեն անդադար
Նոր տարուան զիշեր:

Zanjarelce loosoh mayr, yev zpnagaran anusguzpnageets
Vortvooyin; orhnootyamp medzatsootsanemk.

Zanhas dnorenootyan mayr, yev zantsnavor dajar
Asdoodzoh Panceen; orhnootyamp medzatsootsanemk.

Spoloreets purgootyan mayr, vor zandaneleen heyeets ee
harkantee yeparts; uzna amenekyan orhnootyamp
medzatsootsanemk.

Soorp zasdouazasin
Orhnoutyamp medzazouzanemk.

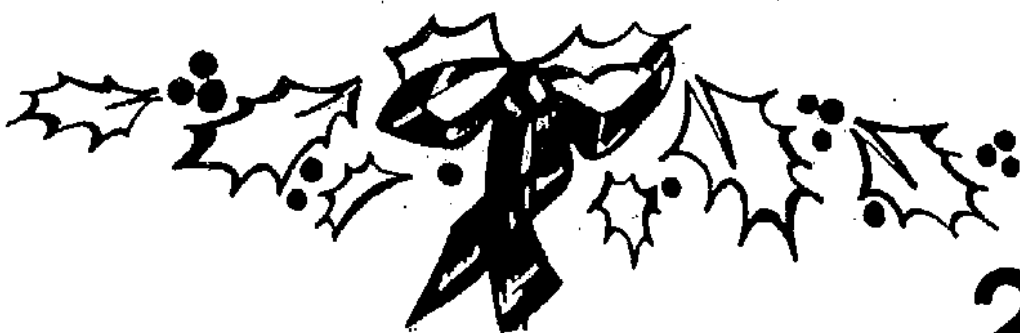
Avedavor hreshdagn avedaraner
Ezdzenial pergichn e srpo gousen.

Ase ourakh ler pergryalt.
Kanzi Der Derantz a gnt kez.

Zankagner, zankagner,
Siroon zankagner,
Ge hennen antatar
Nor darvan keesher

Tzyoone ge degha sareroon vra
Isg Gaghand baban sahnagi vra
Tebi mez gookan sharan yeghnigner
Kashelov sahnage, perelov khaghalikner:

Zankagner, zankagner,
Siroon zankagner,
Ge hennen antatar
Nor darvan keesher

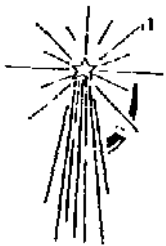
ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Հիւսիսն արեւելք, հարաւ արեւ մուտք,
Եկէք բարեւենք տօնն է ծառերուն,
Թէ հազար բլբուլ այս գիշեր երգի,
Էլի, քիչ է քեզ իմ սիրուն երկիր:

Բաժակները վեր կարմիր գինով լի,
Խմենք ազգերի կենաց սիրով լի,
Թէ հազար բլբուլ այս գիշեր երգի,
Էլի, քիչ է քեզ իմ սիրուն երկիր:

Թող ոչ մի սրգի սկանգու խաւ չլինի,
Ճամբէն ճամբորդի սեւ թու խ չլինի,
Թող պաւ չլինի եւ ոչ մի տան մէջ,
Թող ուրախ չողայ օճախներն անշէջ:
Բաժակները վեր կարմիր գինով լի....

Նոր Տարին բերի աղբիւրներ կարկաչ,
Մեր ծով գալտերին վարդեր ու կակաչ,
Թէ հազար բլբուլ այս գիշեր երգի,
Էլի, քիչ է քեզ իմ սիրուն երկիր:
Բաժակները վեր կարմիր գինով լի....

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱ

Կաղանդ Պասլա, Կաղանդ Պասլա,
Սարերուն վրայէն կու գայ,
Լայն բացէք ձեր դռները,
Կաղանդ Պասլան ներս թող գայ:

Ճիւղմակ մօրուք, ճիւղմակ մագեր,
Կարմիր հագուստ է հագեր,
Տապրակ մը կոնակին վրայ,
Զեռքն ուղ գաւազան մը կայ:

Նուէր կու տայ բարձրներուն,
Աղուոր ծեծ մը չարերուն,
Ուստի տղաք ջանացէք,
Ըլլալ բարի խելօքիկ:
Լա լա լա լա լա լա լա լա լա լա լա

Hyoosoos arevelk, harav arcvmoodk,
Yegck parevyenk donen e dzareroon,
Te hazar pelpool ays kecshe yerki,
Eli, keech e kez im siroon yergir:

Pajagnere ver garmir kinov lee
Khemenk azkeri genatz sirov lee,
Te hazar pelpool ays kisher yerki,
Eli, kich e kez im siroon yergir:

Togh voch mi vorti bantookhd chelini,
Jampen jamporti sev tookh chelini,
Togh tzav chelini yev voch mi dan mech,
Togh oorakh shogha ojakhneren anshech
Pajagnere ver garmir kinov lee

Nor darin peri aghpiyrner gargach,
Mer dzov tashderin varter oo gagach,
Te hazar pelpool ays keeshe yerki,
Eli, keech e kez im siroon yergir:
Pajagnere ver garmir kinov lee.....

Gaghant Baba, Gaghant Baba,
Sareroon vrayen goo ka,
Layn pazek zer tnere
Gaghant baban ners togh ka:

Jermag morook, jermag mazer,
Garmir hakoosd e haker,
Dobrag me grnagin vra,
Tzerkn ul kavazan me ga:

Never gooda parineroon
Aghvor dzez me chareroon,
Oosdi dghak chanazek
Ullal pari khelokin
La la la la la la la la la la

Տեսէք սիրուն ծննդեան ծառ,
Տեսէք փայլի ինչ պայծառ,
Ոհ, ինչ զիւրկ հիանալի,
Յիսուս ծնաւ սիրելի:

Ամէն աչքեր խանդով վառին
Բեռնաւորուած սա ծառին:
Ամէն սիրտեր արդ թող ցնծան
Զի ծնաւ Յիսուս Մեսիան:

Յիսուս Փրկիչ, Դու ինչ համար
Երկնից իջար մեր խնայար,
Դու որ ինծի կեանք ես տուեր,
Կու տամ սիրաբա Գեղ նուէր:

ՇՐԳ ԾՆՆԴԵԱՆ

Մսուրին մէջ ցուրտ ու անշուք,
Մերկ անծածկոյթ յարդին վրայ
Փռքրիկ Յիսուսը անշուք,
Տեսէք, ինչպէս կը դողդողայ:

Հայր Յովսէփը եւ իւր մայրը
Գովը կեցեր են շուարած,
Գործովով լի անուշ զողտրիկ
Աչերն անոր վրայ յառած:

Այրին վերեւ լոյսն է ծաղած,
Երկինք երկիրը կ'ողջունէ:
Մարդիկ հրեշտակ զիրար դրկած
Փառք ի բարձունս կը նուազեն:

Desek siroon dzenentyan dzar,
Desek payli inch baydzar,
Voh, inch kisher heeyanali,
Heesoos dznay sireli:

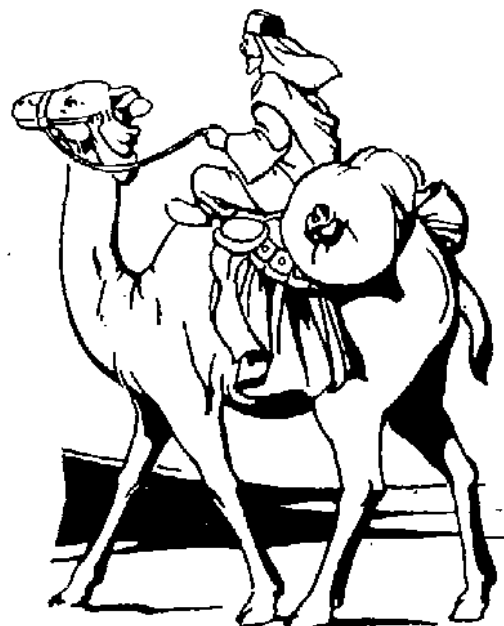
Amen achker khantov vari
Pernavorvadz sa zarin.
Amen sirder art togh zendzan
Zi dznay Heesoor Mesian:

Heesoor prgich, too inch hamar
Yergnitz ichar mer ashkharh,
Too vor indzi gyank yes douer,
Goo dum sirdes kez nouer:

Msouri mech tzourd ou anshouk,
Merg anzazgouyt harti vera
Pokrig Heesoos ansheshoug,
Desek, inchbes ge toghtogha:

Hayr hovsepe yev your mayre
Kove gezer yen shouaradz,
Korovov li anoush koghdriq
Achern anor vera haradz:

Ayrin verve louysne dzakaz
Yergink yergire goghchoune.
Martig hreshdag zirar krgadz
Park e parzouns ge nouaken.

ԲԵԹՂԵՆՆԻ ԱՍՏՂԻՆ

Շողա՛, ո՛վ աստղ, հողին ու սրտին մէջ,
 Խաւարն անցնի, բացուի կեանքին մէջ նոր էջ.
 Հետեւիմ Բեզ, տա՛ր զիս մըտուքն սպառնի,
 Երկըրպագիմ Յիսուս Մանկան խնկիկի:

Իբրեւ Մելքոն, Գասպար եւ Կամ Պաղտասար՝
 Ե՛ս այդ փառի քայլիմ երկար՝ ճար կամ սար,
 Մինչեւ գտնեմ իմ մանուէլը հողուցս,
 Եւ ընծայեմ ոսկի, կնդրուի եւ զրմուռս:

Գիշերուան մէջ հովիւներուն պէս, յանկարծ,
 Երնէ՛կ ես ալ տեսնեմ Տիրոջ փառքն ծաղած,
 Լըսեմ երգը հրեշտակներուն գրաբլթուն.
 «Փա՛ռք ի բարձունս, եւ ի մարդիկ հաճու-
 թիւն»:

Շողա՛ ուրեմն, ո՛վ աստղ պայծառ, հեռուոր,
 Արդարութեան, խաղաղութեան լուսաւոր,
 Մինչեւ աշխարհն Բեթղեհէմի Մանուկին
 Երկըրպագէ, յանձնէ իր սիրտն ու հոգին:

Shogha ov asdgh, hokis oo serdis mech,
 Khavarn anzni, patzvi gyankis meg nor ech.
 Hedevim kez, dar zeas mesom bashdeli,
 Yergerbakem Iisoos Mangan khengali:

Eeprev Melkon, Kasbar yev gum Baghdasar,
 Yes al bidi kalem yergar zor gum sar,
 Meenchev kednem Emmanuele hokvooyis,
 Yev undzyem vosgi, gntroog yev zmoors:

Keeshervan mech hovivneroon bes, hangardz,
 Yerneg yes al desnem Diroch parkn dzakadz,
 Lsem yerke hreshdagneroon zvartoon.
 "Park ee parzoons, yev ee martig hajootyoon":

Shogha ooremn, ov asdgh bayzar, heravor,
 Artarootyan, khaghaghootyan loosavor,
 Minchev ashkharn Petlehemi Manoogin
 Yergerbake, hanzne ir seerdn oo hokin:

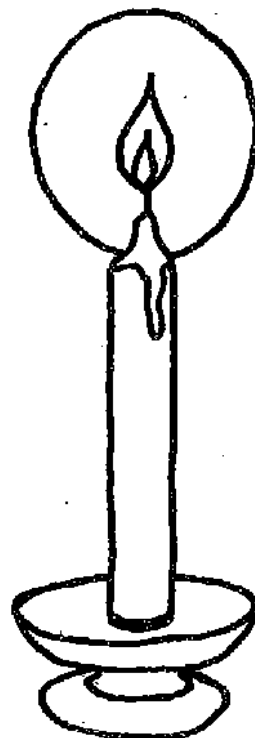
ԱՄԱՆՈՐԻ ԶՆԳՈՒՆ ԶԱՆԳԵՐ

Ամանորի զնգուն զանգեր
 Կրկին հնչեցէք.
 Տնածառին շողան դարդեր՝
 Միրուն, թանկարժէք.
 Կր ժամանէ բարի Արքան՝
 Ծեր Կաղանդ Պապան:

Հնչեն երգեր, անուշ հուտդ,
 Բռնենք մենք շուրջպար,
 Իւրախ երգոր հանդէս ու պար՝
 Ըլլան անպառ:
 Թող միշտ խնդայ բարի Արքան՝
 Ծեր Կաղանդ Պապան:

Բարով Եկար Կաղանդ Պապա,
 Իւրախ երջանիկ,
 Հուէրներով ուրախացուր
 Մանուկներ փոքրիկ.
 Որպէսզի միշտ մնաս արքայ՝
 Ո՛վ Կաղանդ Պապա:

Ամանորի զնգուն զանգեր
 Կրկին հնչեցէք.
 Տնածառին շողան դարդեր՝
 Միրուն թանկարժէք.
 Բարով երթաս, բարի արքայ՝
 Մէ՛ր Կաղանդ Պապա:

Amanori zenkoon zanker
 Grgin hnchezek
 Dnazarin shoghan zarter
 Siroom, tangarjek
 Ge jamane pari Arkan
 Dzer Gaghand Baban:

Hnchen yerker, anoush nevak,
 Pernenk menk shoorchbar,
 Oorakh yerker hantes oo bar
 Ullan anesbar
 Togh meeshd khenta pari Arkan
 Dzer Gaghand Baban:

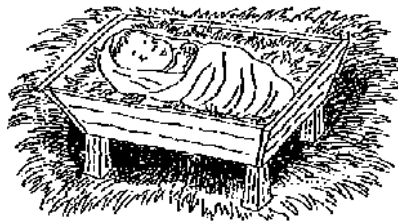
Parov yegar Gaghand Baba,
 Oorakh yerchanig,
 Nvernerov oorakhazoor
 Manoogner pokrig,
 Vorbeszi meeshd mnas arka
 Ov Gaghand Baba:

Amanori zenkoon zanker
 Gergin henzhezek,
 Donazarin shoghan zarter
 Siroom tangarjek
 Parov yertas, pari arka
 Mer Gaghand Baba:

Լո՛ւն գիշեր, սո՛ւրբ գիշեր,
Ծով ու ցամաք քնով են խաղաղ,
Մեղձ կը փայլի աստղը Բեթլեհէմէ,
Եւ հոգուէն շատ աչքեր կը դրաւ,
Հոն՝ ուր Փրկիչը ծնաւ: (Կրկնէ)

Լո՛ւն գիշեր, սո՛ւրբ գիշեր,
Երկ մը ահա հովտին վրայ
Հրեշտակներուն անթիւ խումբը կ'երգէ,
Երբ՝ որ ցնծման աւետիս կը բերէ,
Տէ՛րր, Փրկիչը, եկաւ: (Կրկնէ)

Լո՛ւն գիշեր, սո՛ւրբ գիշեր,
Ով դու երկիր, ա՛լ արթնցիր,
Քու օրհնութիւնդ արդ վեր թող ելլէ,
«Փառք Աստուծոյ ի բարձունքս» երգէ,
Ողորդութի՛ւն աշխարհէ: (Կրկնէ)

SILENT NIGHT, HOLY NIGHT

Silent night, holy night,
All is calm, all is bright,
Round yon Virgin Mother and Child,
Holy infant to tender and mild,
Sleep in heavenly peace,
Sleep in heavenly peace.

Silent night, holy night,
Son of God, love's pure light,
Radiant beams from Thy holy face,
With the dawn of redeeming grace,
Jesus, Lord, at Thy birth,
Jesus, Lord, at Thy birth.

Silent night, holy night,
Shepherds quake at the sight,
Glories stream from heaven afar,
Heav'nly hosts sing Alleluia;
Christ, the Savior, is born,
Christ, the Savior is born.

Loor kisher, soorp kisher.
Dzov ou tzamak knov yen khaghagh
Meghm ge payli asdghe Petleheme,
Yev herouen shad achker ge krave,
Hon oor prgiche dzenav:
Hon oor prgiche dzenav:

Loor kisher, soorp kisher.
Yerk me aha hovdin vera
Hreshdagneroun antiv khoumpe gerke,
Yerp vor tzenzman avedis ge pere,
Dere, prgiche, yegav,
Dere, prgiche, yegav:

Loor kisher, soorp kisher.
Ov too yergir, al artnzir,
Koo orhnoutyount art ver togh yelle,
Park asdoudzo e parzouns, yerke,
Khaghaghoutyoun ashkharhi,
Khaghaghoutyoun ashkharhi.

HARK! THE HERALD ANGELS SING

Hark! The herald angels sing,
Glory to the newborn king;
Peace on earth and mercy mild,
God and sinners reconciled.
Joyful all ye nations rise,
Join the triumph of the skies:
With the angelic hosts proclaim,
Christ is born in Bethlehem.
Hark! The herald angels sing.
Glory to the newborn king.

Mild He lays His glory by,
Born that man no more may die;
Born to raise the sons of earth,
Born to give them second birth,
Ris'n with healing in His wings,
Light and life to all He brings,
Hail, the Son of Righteousness!
Hail, the heav'nborn Prince of Peace!
Hark! The herald angels sing.
Glory to the newborn king.

AWAY IN A MANGER

Away in a manger, no crib for a bed,
The little Lord Jesus laid down His sweet head;
The stars in the sky looked down where He lay,
The little Lord Jesus, asleep on the hay.

The cattle are lowing, the poor Baby wakes,
But little Lord Jesus no crying He makes;
I love Thee, Lord Jesus! Look down from the sky
And stay by my cradle till morning.

Be near me, Lord Jesus, I ask Thee to stay
Close by me for ever, and love me, I pray;
Bless all the dear children in Thy tender care,
And take us to heaven, to live with Thee; there.

Ձ Յոսմուս

Հեղինակ - ԴԿ

Խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի
Որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ.
Հովիւքն երգեն ընդ հրեշտակս,
Տան աւետիս աշխարհի:

Մնաւ նոր արեայ
Ի Քեղեղեմ քաղաքի.
Որչիք մարդկան օրհնեցէք,
Զի վասն մեր մարմնացաւ:

Անբաւելին երկմի եւ երկրի
Ի խանձարուրս պատեցաւ.
Ոչ մեկնելով ի Հօրէ
Ի սուրբ այրին բազմեցաւ:

Հեղինակ

Այսօր տօն է սուրբ ծննդեան, աւետիս.
Տեան մերոյ եւ յայտնութեան, աւետիս:
Այսօր արեւն արդարութեան, աւետիս.
Երեւցաւ ի մէջ մարդկան, աւետիս:
Այսօր սուրբ Կոյսն անապական, աւետիս.
Մնաւ երեք զամսաւ արեայն, աւետիս:
Այսօր հրեշտակէ յերկնից իջան, աւետիս.
Ընդ մեզ օրհնեն զամսաւ արեայն, աւետիս:
Այսօր դրժոխքն սարսեցան, աւետիս.
Գունդը՛ դիւաց յոյժ տրամեցան, աւետիս:
Այսօր չարքն կարկեցան, աւետիս.
Եւ աղամեանքն ուրախացան, աւետիս:

JOY TO THE WORLD

Joy to the world! The Lord is come:
Let earth receive her King;
Let ev'ry heart prepare Him room
And heav'n and nature sing,
And heav'n and nature sing,
And heav'n and heav'n and nature sing,

Joy to the world! The Savior reigns:
Let men their songs employ;
While fields and floods, rocks, hills and plains
Repeat the sounding joy,
Repeat the sounding joy,
Repeat, repeat the sounding joy.

Փայրմուս Յ

Feast of the Nativity - Tone VIII

Khothoort medz yev skanchelee
Vor haysn avoor haydnetsav,
Hoveevkn yerken unt hreshdags
Dahn avedis ashkharhee.

Dznav nor arkah
Ee Petghehem kaghakee,
Vortek martgahn orhnetsek
Zec vasan mer marmnatsav.

Anpaveleen yergnee yev yergree
Ee khantsaroors badetsav,
Voch megnelov ee Horeh
Ee soorp ayreen pazmetsav.

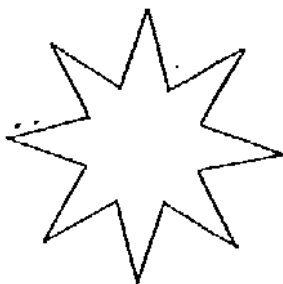

Aysor dohn eh soorp dzununtyan, avedis,
Dyarun meroh yev haydnootyan, avedis.
Aysor arevn artarootyan, avedis,
Yerevetsav ec mech martgan, avedis.
Aysor soorp gooyan anabagan, avedis,
Dzunav yeper zannmah arkayn, avedis.
Aysor hreshdaguk hergneets eechan, avedis,
Unt mehz orhnehn zannmah arkayn, avedis.
Aysor tuzhokhkun sarsetsan, avedis,
Koontuk tivats hoozh durdmetsan, avedis.
Aysor charkun garugetsan, avedis,
Yev atamyankun oorakhatsan, avedis.

«ՈՎ ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ»

1.- Ով գարնանայի, խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ.
Արարիչն Աստուած ի Յորդանան եկեալ:

Գետ մի՛ գարիւրիք, քո Արարիչն եմ ես,
եկեալ մկրտիմ եւ յուանամ ըզմեղս:

Ov zarmanali, khorhourt ays medz haydnyal.
Ararichn Asdouaz e hortanan yegyal.

Ked mi zarhourir, ko ararichn yem yes,
Ygyal mgrdim yev louanam gzmeghs:

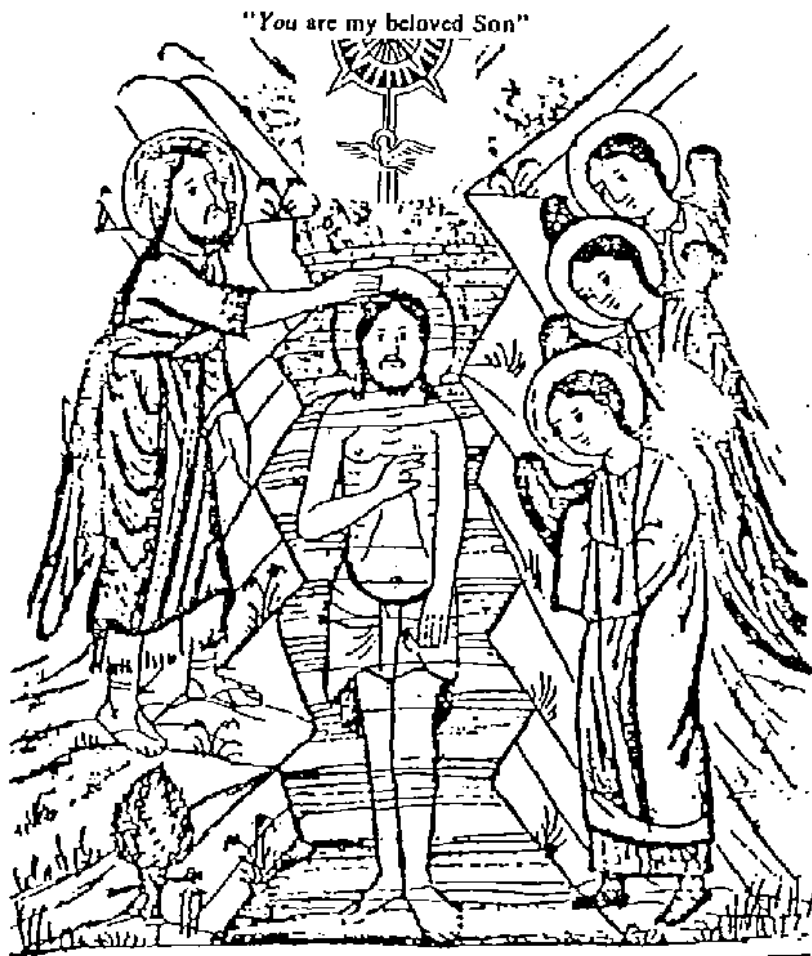
«ԱՅՍՈՐ ԶԱՅՆՆ ՀԱՅՐԱԿԱՆ»

1.- Այսօր ձայնն հայրական,
Յերկնից իջեալ հանդական.
Սիրեցելոյն Որդոյ վկայ,
Այ յորդորէ, գետ յորդորէ,
Դետ Յորդանան:

Յորդորական ձայնիւ երգէր
Մեծ կարապետըն Յովհաննէս:

Aysor tzaynn hayragan,
Hergnitz ichyal hajoyagan.
Siretzelouyn vortvo vga,
Ay hortore, kcd hortore
Ked Hortanan:

Hortoragan zayniv yerker
Medz garabedn Hovhanes.

ՔԱՋՆ ՎԱՐԴԱՆ

Իժ հայրենեաց հոգի
Վարդան,
Հոգիս հոգևորդ եղնի
դուրպան.
Որ Տղմաւոր ավերի
մատ,
Վ աթուռն հազար
կարիճներով,
Զարկիր, զարկուոր,
ինկար քաջ-քաջ,
Պարսիկ սփռած ի ձախ
ու աջ.

Իժ հայրենեաց արեւ Վարդան,
Արեւս ար'ուող եղնի դուրպան

Աւետարանն ու իրաջն առիր,
Տարեր երկինք բարձրացուցիր,
Եւ դուն ալ հետ թուիր գայիր,
Անուշ արեւդ հողին տուիր,
Որ հայրենեաց շողայ արեւ
Շաւարշանայ դաշտին վերեւ.
Իժ հայրենեաց արեւ Վարդան,
Արեւս ար'ուող եղնի դուրպան

Արեւդ կարմիր-կարմիր թափուաւ,
Դաշտ ու ծաղիկ ներկը հցաւ.
Լուսնակն ելաւ ամպի տակից,
Պող-պաղ թափեց ցողիկն ճաշից,
Որ հայրենեաց վարդեր բացուին,
Պլպուլն երգէ դրախտի սարին.
Իժ հայրենեաց արեւ Վարդան,
Արեւս ար'ուող եղնի դուրպան

soldiers

Im hayrenyats hoki Vartan,
Hokis hokvoot yeghni ghoorban,
Vor dghmoodi aperi mod,
Vatsoon hazar gdrijnerov,
Zargir, zargvar, ingar, kach-kach,
Barsig spradz ee tsakh oo ach.

Im hayrenyats arev Vartan,
Arevs ar'voot yeghni ghoorban.

Avedaran oo khachn arir,
Darir yergink parstratsootsir,
Yev toon al hed toghir katsir
Ancosh arevt hoghin dvir,
Vor hayrenyats shogha arev,
Shavarshana tshadin verv.

Im hayrenyats arev Vartan,
Arevs ar'voot yeghni ghoorban.

Aroont garmir-garmir tapvav,
Tasd oo dzaghig nergevetsav
Loosnagn yelav ambi dagits
Bagh-bagh tappets tsoghign hachits,
Vor hayrenyats varier patsvin,
Bilbooin yerke trakhdi sarin.

Im hayrenyats arev Vartan,
Arevs ar'voot yeghni ghoorban.

ՍԱՀԱԿ ՄԵՍՐՈՊ

Մեծ պալքարի ազատութեան
Շատ զոհեր առինք,
Վառ յոյսերով երջանկութեան
Սէրը երգեցինք:

Մեր արիւնը, մեր արցունքը
Դարեր շարունակ,
Փայփայեցին մեր յոյսերը
Երկար ժամանակ:

Ապրի հայը, հայ հերոսներ,
Քաջաց դաւուկներ,
Սահակ-Մեսրոպ (Վարդան-Ղեւոնդ)
Անմահ հայեր, լուսատու ջահեր:

elephants

Medz baykari azadootyan
Shad zoher dvink,
Var houserov yerchangootyan sere yertzetsink.

Mer aroune, mer artsoonke
Tarar sharoonag,
Paypayetsin mer housere
Yergar jamanag.

Abri haye, hay herosner,
Kachats zavagner,
Sahag-Mesrob (Vartan-Ghevont)
Anmah hayrer, loouadoo chaher.

Magl

3 Commande

ՄԵՆՔ ՔԱՋ ՎԱՐԴԱՆԻ ՏՈՀՄԷՆ ԵՆՔ

Մենք քաջ վարդանի թոռներ ենք, չենք վախի,
Մանր-մուկ փորձանքներով չենք փախչի,
Մենք գեա փոքրուց միշտ սիրել ենք քաջութիւն,
Ինչ էլ որ լինի՝ չենք հանդուրժի պարտութիւն:

Ուրեմն՝ օռա՛ջ, զարկենք թմբուկ
յաղթական,

Հանք թշնամուն մենք ծնծ ու ջարդ
սրտառական,

Թող խմանան՝ մենք չենք դառնալ
խաղաղիք,

Անպէ՛տ պիտ' ծեծենք, որ յիշեն հօր
հարսանիք:

Տոհմը մեր եղել է քաջերից քաջը,
Անտրդել է կախակներէ լսուալիս,
Մենք էլ նրա զաւակներն ենք հարազատ,
էլ ուրիշ ժառանգ չկայ, չկա՛յ մեղերից զատ:

Ուրեմն՝ օռա՛ջ, զարկենք թմբուկ յաղ...

Hovsep

ՎԱՐԴԱՆԱՆԾ ԾԻՇԱՏԱԿԻՆ

Թէ հայրենեաց պսակալիլ
Գողթնի քնարք լուր չես,
Երկնից թող պան անմահ հոգիք՝
Հայոց քաջերն պսակել:

Մասեաց գապաթն թող դան բազմիկ
Երկնից գունդ-գունդ հրեշտակներ,
Աստուած իջեր ի Հայաստան՝
Հայոց արիւն հոռոտել:

Փախէ՛ք ամպեր Շաւարշանէն,
Այլ մի ցողէ՛ք ձեր ցողիւր.
Շաւարշանը ոռոգուած է
Հայոց քաջաց արիւնով:

Եւ կը ծլին ու կը ծաղկին
Այն դուռտին մէջ ո՛չ խոտ, վարդ,
Այլ վարդանայ ինկած երկիւր
Պիտի ծաղկի սուրբ հաւատ:

Քանդակագործ քաջ Եղիշէն
Գրել ի ձեռն գայ յԱրտաղ,
Չափէ, ձեռէ, գրէ, զրուծէ՝
Կեանք, մահ, հաւատք վարդանայ:

Ո՛հ, վարդանայ անուան արժան
Մասիս կանդնի մահարձան,
Մենաստաններ, սուրբ տաճար:

Armenian

Vartan

Ghevont

Menk kach Vartani torner yenk, chenk vakhi,
Maner-mooner portsankerits chank pakhchi,
Menk ter pokroots misd sirel yenk kachootyan
Inch ei vor lini chenk hantoorji barduootyoon.

Ooremn arach, zargenk tmpoog haghtagan,
Dank tshnamoon menk dzedz oo chart badvagan
Togh imanan menk chenk tarna khaghalik,
Aynbes bid dzedzenk, vor hishen hor harsanik.

Dohme mer yeghel e kacherits kache,
Anarkel e gaydzagneri sharache,
Menk el near zavagnern yenk harazad,
El oorish jarank chga, chga meznits zad.

Ooremn arach, zargenk tmpoog haghtagan,
Dank tshnamoon menk dzedz oo chart badvagan
Togh imanan menk chenk tarna khaghalik,
Aynbes bid dzedzenk, vor hishen hor harsanik

Yazdgerd

Tə hayrenyats bsagatir
Koghntee knark lerer en,
Yergnits togh kan anmah hokik
Hayots kachern bsagel

Masyats kakain togh kan pazmin
Yergnits koont-koont Hreshdagner,
Asdvadz icher ee Hayasdan,
Hayots aroun Hododel.

Pakhek amber shavarshanen,
Al mi tsoghek tser tsogher.
Shavarshane vorokvadz e
Hayots kachats arounov.

Yev ge dzlin oo ge dzghgin
Ayn tashdin mech voch khod, vart,
Ayl Vartanya ingadz yergir
Bidi dzaghgi soorp havad.

Kantagakordz kach yghlshen
Krich ee Stern ka hardaz,
Chape, tseve, kre, troshme,
Gyank, mah, havadk vartanya.

Voh, Vartanya anvan arjan
Masis gankni mahartsan,
Menasdanner, soorp dajar.

Vassak

ՎԱՐԴԱՆԻ ԵՐԳԸ

Հիմի՞ էլ լռենք, Լաբարբ, հիմի՞ էլ
Երբ մեր թշնամին իր առն է գրել,
Իր օրհասական ոտքը՝ մեր հրծրին,
Ակունք չի գնում մեր լացուկոծին
Ասացէ՛ք, եղբարք Հայեր, ի՞նչ անենք,
Հիմի՞ էլ լռենք:

Հիմի՞ էլ լռենք, երբ մեր թշնամին
Դաւոյ, հրապուրով տիրեց մեր Լիւրին,
Ջնջեց աշխարհից Հայկեայ սնունդ,
Հիմքից կտրծանեց թորգոմայ տունը,
Խլեց միզանկից թագ, եւ խօսք եւ գէնք,
Հիմի՞ էլ լռենք:

Թող լու է մունջը, անդամալոյժը,
Կամ՝ որոց քաղցր է թշնամու լուծը,
Բայց մենք որ սանինք հողի ու սիրտ քաջ՝
Ե՛կ, անխախտ ելենք թշնամու առաջ:
Գոնէ մեր փառքը մահով յետ խլենք,
Ո՛ր աշխարհի ու լուսնի:

ՍԱՐՏԻՐԱՄՆԵՐՈՒ ԵՐԳԸ

Լուսաւորիչ առաքեալներ
Սիրոյ մէջ միջատուցան,
Ճշմարտութեան սուրբ վկաներ
Յիսուսի նմանեցան:

Արդարներուն յիշատակը
Օրհնութեամբ կը կատարուի,
Տիրոջ սիրոյն զոհաւորներուն
Երանի, բ՛լ Լո երանի:

Սիրոյ ճրագ առաջնորդներ
Աշխարհի լոյս սփռեցին,
Անարգու եղան, հալածուեցան,
Բայց շատ է հոն վարճքերին:

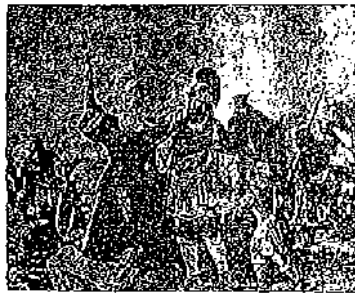
Երբ Աստուծոյ այն սրբ գայ,
Սրբոց խաչն ալ ճէրուելի,
Երանելի ու պանծալի՝
Կը շողայ ու կը վառի:

Փոքրի հօտին քաջ հովիւներ
Անձերնին սուրբի առնին,
Կրակներու մէջ օծուելով
Պաշտօնին կատարեցին:

Ուր որ Յիսուս, Աւետարան
Քարոզուի ու պատմուի,
Սրբոց վարքն ալ իր օրինակ
Կը յիշուի ու կը մօտուի:

Քայս Զարթաթ Մանգիւնեզ

Յիսուս

Himi el lrenk, yeghpark, himi el,
Yerp mer tshnamin ir soorn e trel,
Ir orhasagan soore mer grdzkin,
Aganch chi tnoom mer latsoogodzin.
Asatsek, yghpark hayer, inch anenk,
Himi el lrenk.

Himi el lernk, yerp mer tshnamin
Tavov, hraboyrov direts mer yergrin,
Chenchets ashkharhits haygya anoone,
Himkits gordanets torkomya done.
Khlets mezanits tak, yev khosk yev zenk,
Himi el lrenk.

Togh ire moonche, antamaloydze,
Gam vorots kaghtsr e tshnamoo loodze,
Payts menk vor oonink hoki oo sird kach
Yeg, anvakh ylenk tshnamoo arach.
Kone mer parke mahov hed khlenk,
Oo aynbes lrenk.

Loosavorich arakyalner
Siro mech mgerdevetsan,
Jshmardootyan soorp vganer
Hisoosi nmanetsan.

Artarneroon hishadage
Orhnootyamp ge gadarvi,
Diroch siroyn zohvadzdneroon
Yerani, pour yerani.

Siro jrak arachnortner
Askharhi loys spretsni,
Anarkvetsan, haladzooetsan,
Payts shad e hon vartskernin.

Yerp Asdoodo ayn ore ka,
Srpots khachn al Derooni,
Yraneli oo bandzali
Ge sogaa oo ge payli.

Poker hodin kach hovivner
Antsernin soori dvin.
Gragneroo mech odzvelov
Bashonnin gadaretsin.

Oor vor Hisoos, Avedaran
Karozi oo badmevi,
Srpots varken al eeper orinag
Ge hishvi oo ge donvi.

ՊԼՊՈՒԼՆ ԱՌԱՐԱՅԻՐ

Ո՛վ դու բարեկամ այրած սրտերու,
խօսնակ զիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
երգէ՛ պղպուլիկւ, երգէ՛ ի սարէն,
Ձանձու քան հայոց, երգէ՛ հողւոյս հետ:

Թաղէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
Սրտիկս՝ որ ի խաչն էր կիւլ՝ թունդ առաւ:
Ի խաչին թեւէն թըռայ ու հաստայ,
Կրտսյ զքեզ ի դաշտ քաջին վարդանայ:

Պղպուլ, քեզ համար մեր հարքն ասացին
Թէ չէ՛ հա՛ պղպուլ մեր Աւարայրին:
Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրախօսիկ,
Որ զվարդան ի վարդին տեսնէ կարմրիկ:

Ձմեռն յանապատ կու դնայ, կայ ի լաց,
Գարունն յԱրտաղ դայ ի թուփ վարդենեաց,
Երգել ու կանչել յնղիշէին ձայն
Թէ պատահանիկ մ'արդ եօջ տա՛յ վարդան:

Ov too paregam ayradz serderoo,
Khosnag kishero, Hokyag varteroo,
Yerke belbooligt, yerke ee saren.
Chanmakachn hayots, yerke hokvoys hed.

Tateyeevanoots tseneegt ints teebav,
Srdigs vor ee khachn er geeb toont arav.
Ee khachin teven tera oo hasa,
Keda zkez ee tashd kachin vartanya.

Belbool, kez hamar mer harkn asatsin
Te che hav belbool mer avarayrin.
Yghishya hokeagn e kaghtsrakhosig,
Vor zgartan ee varten desne garmrig.

Tsmern hanabad gooo kna, ga ee lats,
Karoonn hardaz ka ee toop vartenyats,
Yerke oo ganchel heghishein tsayn
Te badaskhanig martyok da Vartan.

Սրբոց Ղեռնդեանց Ողորդի

Արեգակն արգարտի թեան ի Հայրատան
Ճագեալ պաշտառացուցիւր սուրբ զեկեղեցի
Հեղմամբ տրեան սրբաւոյն, մաղթանօք սոցա
խորնայնա ի մեզ պապեւատու բարեաց եւ
ողորմեա քո արարածոց:

Պանծայի սուրբ զուակօք՝ հալիւրդն
զըւարթունք, հրով հոգւոյն յիջուցին ըպտոցն
րդերակապալտ պարսկոյն մաղթանօք...

Պարթևական տեսանոյլին յառաջագոյն
ազդեցութեամբ զհաւատոյ որդիս սրբոյն Գրի-
գորի պրտակազարդ տեսեալ մաղթանօք....

Arekagn artarootayn ee hayasdan
dzakyal baydaratsootser soorp zegeghelsi
heghmamp aryan serpotsn. Maghtanok sotsa
khenayya ee mez barkevadoo paryats yev
voghormya ko araradzots.

Bandzall soorp zavagok hokiovken
Zevartoonk, hrov hokvoyn shichootsin ezipotsn
Ezragabashd barsilsn. Maghtanok...

Bartevagan desagoghin harachokoyan
aztetsootyam zhavado vortis srpoyn
krikori besagazary desyal. Maghtanok...

Նորահրա՛շ պըսակա-
ւոր եւ գորագուի
առաքինեաց, փառե-
ցար զինու. հոգւոյն
արիարար ընդդէմ
մահու. վարդա՛ն քաջ
նահատակ որ վանե-
ցիւ՝ ըզթըշնամին,
փորդագոյն արեամ-
բոյ քո պըսակեցեր
զեկեղեցի՝

Երկնաւոր թագաւորին զինու յաղթեալ
պատերազմին, խոհական իմաստութեամբ խո-
հեմացեալ անճառապէս. խորէ՛ն, խորհրդա-
կան եւ ծանուցեալ անուն բարի, խաչելոյն
վկայ եղեալ՝ հեղմամբ արեան պըսակեցաւ:

Բամկակա՛ն խումբ հազարաց եւ երեո-
նից թիւ ընդ վեցից, որք ընդ նոսին նահա-
տակեալք արիարար պատերազմաւ. եւ հեղին
զորիւնս խրեանց ի նորուումն եկեղեցւոյ. ընդ
նոսին պըսակելով ի յերկնաւոր հանդիսողբէն:

Norahrach besagavor yev zoraklookh arakinyats, varetsar zinoo hokvoyn
areeapar entiem mahoo. Varian kach nahadag vor vanetser ezteshnamini,
vartakoyin aryampet ko besagetser zegeghetsi.

Yergnavor takavoreen zeenoo haghtyal baderazmin, khohagan imasdootyam
khohematsyal anjarabes. Khoren, khorherlagan yev dzanootsyal anoon pari,
khacheloyin vga yeghyal heghmamp Aryan besagetsav.

Ramgagan khoomp hazarats yev yeresneets tiv ent vetsitstou ent vetsits, vork
ent nosin nahadagyalk areeapar baderazmav. Yev heghin zarouns yourants ee
norokoomn yegeghetsvo. Ent nosin besagelov ee hergnavor hantisatren.

Մարտ Ծ

ՇԱՐԱԿԱՆ ԳԶ

SHARAGAN (Mode V)

Ճ Մարտ

Ի քէն հայցեմք Հայր զըթուլթեանց եւ
Աստուած մըխիթարութեանց. ի տըխրական
գիշերային մերձեալ ժամուո, մըխիթարեա
ըզմեզ ի տըրամուլթեանց մեղաց, եւ շնորհեա
զուրախութիւն դործովք արդարութեան. ա-
ղաչանօք սուրբ Աստուածածնին եւ ամե-
նայն արդարոց:

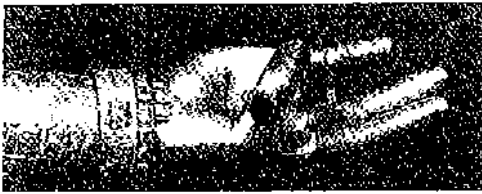
Ըստ քաղցրադոյն աստուածային քո հրա-
մանի կոչման Որդի Աստուծոյ. եկեալ եմք
առաջի քո յերեկոյնս աշխատեալք եւ ծանրա-
բեռնեալք. թեթեւացո ի ծանրութեանց մե-
ղաց գանձինս, եւ զօրացո բռնեալ կամու
ըգբաղցըր լուծ քոց պատուիրանաց. աղաչա-
նօք սուրբ Աստուածածնին եւ ամենայն
արդարոց:

Ի նըստիլ քո յասենի դատաւոր ահեղ,
աղաչանօք սուրբ Աստուածածնին յիշեա
ղնրնջեցեալսն մեր, յորմամ դայցես անճառ
փառօք. քանղի քո են փաւք յաւիտեանս
Ամէն:

i kén haytsémk Hayr kutootyants yév Asd-
vadz múkhitarootyants i dūkhrgan kishérayin
mértsyal zhamoos, múkhitarya úzméz i dūrd-
mootyants méghats yév shnorhya zoorakhoo-
tyoon kordzovk artarootyayn, ughachanok soorp
Asdvadzadznin yév aménayn artarots.

Úsd kaghtsrakooyin asdvadzayin ko hra-
mani gochman Vorti Asdoodzo, yégyal ém-
k arachi ko hérégoyis ashkhadyalk yév dzun-
rapérnyalk, tétévatso i dzanrootyants méghats
zantsins yév zoratso parnal gamav úzkaghtsúr
loodz kots badviranats, aghachanok soorp
Asdvadzadznin yév aménayn artarots.

i nūsdil ko hadéni tadavor ahégh
aghachanok soorp Asdvadzadznin hishya
znūnchétsyalsūn mér horzham kaytsés an-
jar parok, kanzi ko yén park havidyans.
Amén.

Ա. Գրիգոր (Կոստանդնուպոլիսի մէջ (1557 թ.)

Ա. Գրիգոր (Կոստանդնուպոլիսի մէջ — լինելով իսկ)

Սուրբ Գրիգոր (Կոստանդնուպոլիսի մէջ) — լինելով իսկ
արժանաւոր ճիւղերու, զոր 478 թուին Յիսուս
հայրը քննեց և, խելիս
Ա. Գրիգորի Գրքեր, Արարի Գրքեր

Ա. Գրիգոր Լուսաւորչի Վերապ Մուտքի Շարահան ԳԳ

Ընտրեալ Աստուծոյ քահանայապետ անդին,
բարոյգող ճշմարիտ Աստուծոյ բանին,
րեծայեցի տեսողն Աստուծոյ նոր ժողովուրդ
մարդեայ, հրաւիրեալ ի փառս վերնայն Արարչին:

Թագ պարծանաց Արշակունեաց կազմեալ
ատաքեղական վարուք Տէր Գրիգորիսաւ յորի-
նեցար բազմադրին ակամբար հանգիստից նահա-
տակութեան վարելուց պարտեալ հիւսեալ սուրբ
եկեղեցւոր:

Խոստովանող Բրիստոսի՝ ճշմարիտ վկայ,
բազմադրեալ նահատակ Տէր Գրիգորիսաւ,
զգախառնութիւն չարարանաց Տեսողն ի մարմնի
բուժ կրեցի, որով ցնծայ եկեղեցի ի փառս
արարող Արարչին:

Ա. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՍԱՒՈՐՉԻ ՄՈՒՏՆ Ի ՎԻՐԱԳ

Ա. Գրիգոր (Կոստանդնուպոլիսի մէջ) — լինելով իսկ

Undryal Asdoodzokahanayabed anpeej,
Karozogh jshmarid Asdoodzo panenn,
Undsayetzer dyarn Asdoodzo nor yoghovoort
markryal, hraveeryal ee pars veranooyen Seeoveen.

Tak bardsanatz Arshagoonyatz gazmyal.
Arakelagan varook Ser Krikoryos.
Horeenetzer pazmakooyn agampk hanteeseetz nahadagootyan.
Vayelooch bsag hyoosyal soorp yegegghvo.

Khosdovanogh Krisdosi Jshmarid vga,
pazmacharchar nahadag Der Krikoryos
zbagasootyoon charcharantz dyarn ee marmnee
koom gretzer, vorov tzndsa Yeghegheitzee ee pars vortvotz Seeoveen.

Նայեաց սիրով Հայրըդ զընծա ի քո
ատեղեալ գործըս ձեռաց. եւ ըստանալիս
հրեշտակաց տուր պահապան մեղ տրեւարաց.
Փրկեալ զանձինս ի փորձանաց ի խաւարի:

Այլիդ դիւաց. զի ի տրւնդեան եւ զիւրի
տուցուք քեզ փառս անդրեւի:

Բամեալս ըզբեց Տէր աղաւթից մեղ յոր-
նութիւն նայեալ հայցեմք. պահապանդ. Իս-
րայելի անձանց մերոց յոր Հոլմանի. օթիս տու
մեղ խաղաղարար եւ նընջնացուք անփութա-
բար. զի ընդ առաւօտյա կանխնայուք օրհնեց
ըզբեց ընդ Հօր Հոգւով:

Գողման փողոյն Գաբրիէլի որ ի վերջնու-
մէն գիւրի, լրսեց արա զմեղ տրեւարի եւ
տալեղովն օղեաց դասի. անշէջ վառեալ լոյս
լապտերաց ըստ իմաստուն հիմնդ կուսանաց.
զի ընդ փեսայիդ ի յառապատս հարսուէր
հոգւով մարտուք ի փառս:

Հարածեալ ի մէնջ, Տէր, նընջնաց քոյի քո
զրեղովն մարտ եւ զանձինս ի քո ժողովուրդ-
նայ. մի տուր յապախանութիւն զքո ժողովուրդ-
նայ:

Բարեկրօնա վառն մեր, Աստուածածին
Մարիամ, որ ծնեալ զՏէր Աստուած որ հով-
ուէլսն գիտալէլ տանաւոր եւ ըզբանցիկ
փառքն ի բոլոր:

Nayyats sirov Hayrüt küttüz i ko
sdéghdzyal kordzús tséruts, yév úzpunagús
hréshdagats door bahaban méz dügarats, pür-
gya zantsins i portsanats i khavari shürchogh

tivals, zi i düvünchyan yév kishéri datsook kéz
pars unlüréli.

Romyats úzkéz Dér aghachémk méz
hoknootyoon nayya haytsémk bahabant Isra-
yéli anisants mérots lér hovani, otya ar méz
khaghaghavar yév nûnchéstsook ankhrovapar,
zi únt aravodús gankhéstsook orhnel úzkéz únt
Hór Hókvov.

Kochman poghooyen Kapriyéli vor i vérch-
noomún kishéri lúsél ara zméz arzhanl yév
achagoghmn otyats tasi anshéeh varyal looy
labdérats úsd imasdoon hink goosanats, zi únt
pésayit i harakusd harsoonk hokvov mûdisook
i pars.

Haladzya i ménch Dér nûshanav khachi ko
zúntlimamard yév zanêrévooyt kazann yév mi
dar habaganootyoon zko zharunkootyoons.

Parékhsya vasún mér Asdvadzadzin
Mariyam vor dzúnar zDér Asdúvadz vor hov-
vêrún zlsrayél aménazor yév áskanchéli pa-
roltn yoorovk.

Լոյս, արարիչ լուսոյ, առաջին լոյս-
լնակեալդ ի լոյս յանմաստից, Հայր երկնա-
ւոր, ի դասուց լուսեղինացն օրհնեալ: Ի ծա-
գել լուսոյ առաւօտուն, ծագեալ ի հոգիս մեր
ըզլոյս քո իմանալի:

Լոյս, ի լուսոյ ծագումն, արեգակն ար-
դար. անճառ ծրնունդ Հօր Արդի. յառաջ
քան զարեւ անուն քո գովեալ ընդ Հօր. ի ծա-
գել լուսոյ առաւօտուն, ծագեալ ի հոգիս մեր
ըզլոյս քո իմանալի:

Լոյս, ի Հօրէ բրդխումն, ալլիւր բարու-
թեան, Հոգիդ Սուրբ Աստուծոյ. մանկունք
եկեղեցւոյ ընդ հրեշտակս ըզքեզ բարերա-
նեն. ի ծագել լուսոյ առաւօտուն, ծագեալ ի
հոգիս մեր ըզլոյս քո իմանալի:

Լոյս, երբեակ եւ մի անբաժանելի սուրբ
Երրորդութիւն, զքեզ ընդ երկնայնոցն երկ-
րածինքըս միշտ փառաւորեմք. ի ծագել լու-
սոյ առաւօտուն, ծագեալ ի հոգիս մեր ըզլոյս
քո իմանալի:

Յարեւելից մինչ ի մուտս ի հիւսիսոյ եւ ի
հարաւոյ. ամենայն ողզք եւ աղինք, յօհ-
նութիւն նոր օրհնեցէք. զարարիչն արարա-
ծող, որ ծագեաց ըզլոյս արեգակնն աշտօր
յաշխարհս:

Եկեղեցիք արդարոյ, փառաբանիչք ամե-
նասուրբ Երրորդութեանն, յառաւօտըս լու-
սոյ զառաւօտ խաղաղութեան Քրիստոս դո-
վեցէք ընդ Հօր եւ Հոգւոյն, որ ծագեաց ըզ-
լոյս գլխութեան իւրոյ ի մեզ:

Loos, ararich loos, arachin loos, pna-
gyalt i loos hammadoots, Hayr yérgnavor i
tasoots looséghinatsn orhnyal, i dzakél loos
aravodoos, dzakya i hokis mér úzloos ko
imanali.

Loos, i loos dzakoomn arékagn artar
anjar dzúnoont Hor Vorti, harach kan zarév
anoon ko kovyál únt Hor, i dzakél loos
aravodoos, dzakya i hokis mér úzloos ko
imanali.

Loos, i Horé pûkhoomn, aghpyoor
parootyan, Hokit Soorp Asdoodzo, mangoonk
yéégghétsvo únt hréshdags úzkéz parépanén, i
dzakél loos aravodoos, dzakya i hokis mér
úzloos ko imanali.

Loos, yérryag yév mi anpazhanéli soorp
Yérrortootyoon, zkéz únt yérgnaynotsn yérg-
radzinkús mishd paravorémk, i dzakél loos
aravodoos, dzakya i hokis mér úzloos ko
imanali.

Harévélits minch i moods i hyoosiso yév i
haravo aménayn azk yév azink horhnootyoon
nor orhnétsék zararichn araradzots, vor dza-
kyats úzloos arékagann aysor hashkharhs.

Yéégghétsik artarots parapanichk aména-
soorp Yérrortootyann. Haravodús loos zara-
vod khaghaghootyan Krisdos kovétsék únt Hor
yév Hokvooyan, vor dzakya úzloos kidooyan
yooro i méz.

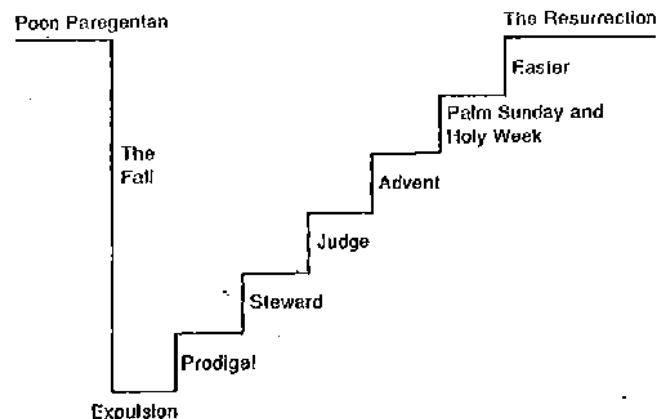
Great Lent

Great Lent (Medz Dahk) commemo-
rates the time when Jesus went into
the wilderness. While he was there, he
did not eat or drink. He was tempted by
the devil to turn away from his mission.
But Jesus did not. After 40 days, the
angels came to Jesus and cared for
him.

Just as Jesus used his time in the
wilderness to prepare for his mission,
we use Lent to prepare ourselves for
Jesus. The church helps us do this

through Bible readings, practices, and
services that help us think about our
relationship with God and how we can
improve it.

Here is a chart of the Easter Cycle
from Poon Paragantian through Easter.
Great Lent starts the Monday after
Poon Paragantian and ends the Satur-
day before Palm Sunday. Study the
chart to see how we progress and pre-
pare ourselves for Jesus.

Շնորհա՛ մեզ տէր արթնութիւն ընդ ի-
մաստուն կուսանացն, և զհոգւոց մերոց լապտե-
րքս պայծառացո՛ւ :

Երկընկիմք ի քէն տէր զարհուրեալք ի պա-
տախաւեոյն, զամէնն ստելով եթէ ոչ դիտեմ'
ըզձեզ :

Յորժամ պաա փառօք Հօր դատել յզտիւ-
զերս ամենայն, շնորհես և մեզ տէր կալ ի յաջ-
մէ բուսմէ :

Բացցի մեզ դուռն ողորմութեան, երկնաւոր
փեռային, և մըտցուք ի յառապտա ընդ իմօո-
տուն կուսանան :

Փամանեացուք ընդ առաջ փեռային, և
մըտցուք ի յառապաա նորա, զի մի մնացուք
արաաքս որպէս յյիմար կուսանան :

Պայծառացին լապտերք Հոգւոց մերոց,
և բողմեցուցես ըզմեզ ընդ հրաւիրեալսն ի կո-
չումն արքայութեանն երկնից :

Shnorhya mez der artnootyoon ent imasdoon goosanazn, yev zhokvotz merotz
labderçs bayzarazo.
Yergenchimk e kcn dcr zarhooryaik e badaskhanvooyrn, zamenn aselov yete voch
kidern eztzoz.
Horjam kas parok hor tadel ezdiyezeres amenayn, shenorhia yev mez der gal e
hachame koome.
Patzi mez toorn voghornootyan yergnavor pesayin, yev medzook e harakasd ent
imasdoon goosansen.
Jamaneszoock ent arach pesayin, yev medzook e harakasd nora, zi me mnaszoock
ardaks vorbes ezhimar goosansen.
Bayzasazsin labdereh hokvotz merotz, yev pazmezooszes ezmez ent hraviryalsn e
gochoomn arkayootyann yergnitz.

ԿՈՅՍԵՐԸ
ԱԻԱԳ ԵՐԵՔԵԱՐԹԻ

ՎԵՐՁԻՆ,
ԸՆԲՐԻԲԸ...
Նուագ Բեկգլաբրի

ՕՏԵԼՈՒԱՆ...
ԱԻԱԳ ԳԻԵԳՇԱԲԹԻ

ԱԻԱԳ ՈՐԲԵԱՐ

ԱԻԱԳ ՈՐԲԵԱՐ

Այսօր անհա՛ռ լուսոյն ծա՛ղսկան ի վերելքեան մեջ կա՛տարդումն իրո՛ւնարէն ի վերնատունն ի ստուշե՛րական տո՛նից լորո՛ւմն։ Լա՛խ. քան զընթ. բի՛սըն խորհր՛դոյն սիւժաւ զե՛նջա՛կ արկօղն լուսոյ։ Ի՛ջուր տառալ ծա՛ռա՛յաքա՛ր գո՛ւրջս լուսնայր զա՛յա՛կերտա՛ցն։

Բա՛նին Լօ՛ր վառա՛ց լուսոյ Պե՛տրո՛ս մերձի յո՛ւսս ո՛չ եկե՛ր։ աչե՛րձ մեռա՛ց ո՛րո՛չ են զո՛րծք ե՛րկնի՛ց երկնի՛ց և ե՛րկրա՛ւրջ։ ո՛րով կոտորա՛ց այլք բա՛ղան խու՛ք և հա՛մե՛րք արձա՛կեցա՛ն։ որ վե՛րա՛ծեալ զի՛նքն ի՛ ծովն սա՛ստեա՛ց աշեոցն և լո՛ւսն ցե՛ն։

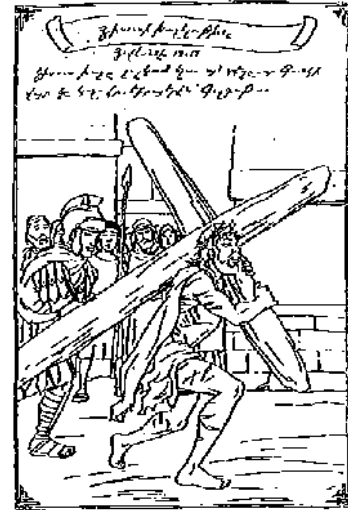
Դը՛ լիսոյն ընտրեա՛լ հօտն վա՛րս տա՛նտէ՛ր զխո՛րհուրդն ոչ զիտե՛լոյ։ որով դառնա՛ր ե՛ հնա՛ղանդէ՛ր զո՛ւսս և՛ զգլուխ ծա՛ղիւ մաղի՛նէր։ զը՛ լիսոյն սա՛կ չէ ի՛նչ ախ՛տոյ լուսոցու՛րն զո՛ւյ զի լուսնեալ է։ ոտիցը աշե՛ր են մա՛քրութեան յո՛ղիւ ի զլուխըս սը՛րբութեա՛մբ։

Կա՛ստեց իւրո՛ց աշա՛կե՛րտա՛ց զուր յօ՛րն բա՛նեա վարդապետեա՛ց։ այսօր գործի՛վ ըզծո՛ւյրազո՛ւնն ե՛. ցո՛յց յի՛գիտոն զխո՛նարհութի՛ւնն։ ապա՛տաւորեա՛լ հոգե՛ղի՛նա՛ց աչն ո՛ր ա՛նտեսն է հրեզի՛նա՛ց։ տարեալ պաշտօնն ի՛ւր ծա՛ռա՛յիցն աչն ո՛ր սալսո՛րն ի սրո՛վ քե՛լից։

Ե՛թէ տե՛րս տա՛ն է՛ից և վարդապե՛տըս բո՛ւրի՛ց։ զաշակերտացո՛ւ ե՛ զծա՛ռայի՛ց զո՛րքն լուսոյն ի՛ հնոյ աղո՛րից։ մի՛մահաց և զո՛ւք համա՛րճութեա՛մբ ցուցե՛ք ըզնո՛յն խոնարհութի՛ւն։ բարձրացեալն ի՛ յո՛րծանե՛ւմն և՛ ա՛նկելոյ բնութեանը կանգնե՛ւմն։

Ձո՛ր մաքրեցե՛ր յաւաղա՛նին մա՛քուր ձե՛նոց զաւուրս նաջի՛ն։ և ուսուցե՛ր խո՛նարհութեա՛մբ յա՛ղթո՛ղ լինե՛լ յա՛ր հրապարա՛ն։ և՛ զիմ լուսո՛ր զտիղմըն մե՛. զա՛ց ազա՛լանձ՛ք սըլբոյ զի՛նդին։ և ըզդընա՛ցս ու՛. զիմ զոսո՛րն խոնարհութեա՛մբ ե՛րկն քե՛րկն և։

Ապա՛ յաւաղե՛րկնոս դա՛նն։ Ո՛րթիւ։

Aysor anjar loosooyn dsakoom ee prgootyan mer gadaroomn. Khonarhee ee vernadoonn ee sdveragan doneetz luroomn. Nakh kan zntreesun khorhrooyun spadsar ghenchag argoghn looso. Yev choor aryal daarahapar zodus looanayr zashaderdachn.

Panen hor parotz looso Bedros mertzeel hodus voch nerer. Aynum tzeratz voro en kordseek yergneetz yergeenk yev yergnavork. Vorov gooratz achuk patzan khoolk yev hamerk artzagetzan. Vor veradseratz zeenkn sasdyatz alyatzn yev luretzeen.

Kikhooyun undryal hodeen pokoosasder z-khorhoortn voch keedelo. Vorov tarnayr yev hnazanter zods yev zklookhs makrel maghter. Kikhooyas ase che eench beedo lyatzoomn chro zee lyatzyal eh. Vodeetzt bedk en makrootyan hoteel ee klookhs srpootyamp.

Tasootz yoorotz ashagerdatz zor nakh paneev vartabedyatz. Aysor kordsov dsayrakooyunn yetzooytz heenkyan zkhonarhootyoon. Usbasavoryal hoghegheenatz ayn vor andean e hrekeenatz. Daryal basdon yoor dsarayeeetz ayn vor bashdeen ee srovpe-eetz.

Yete ders ase e-eetz yev vartabedus poloreetz. Zashaderdatz yev zizarayeeetz zodus looatze ee hno aghneetz. Mee meeatz yev took hamapnootyamp tzootzek uznooyun khonarhootyoon. Partatzelooyun ee gordsanoomn yev angelo prootyant ganknoomn.

Zor makretzer havazaneen makoor tzerok zodus nolzeen. Yev oosootzer khonarhootyamp haghtogh leenel char hbardeen. Yev zeem loo zdeeghmyn meghatz aghachanok srpo tnteen. Yev uzknatzs ooghya zodeen khonarhootyamp yelooyk hergeens.

Aba havazereetzoo tasen. Vorteev.

Որ վերօրինիս յաթուռս քերովբէից, ի վերայ նըստիլ յաւանակի հանեցար. բարեբանեալ որ եկիրդ ի կեցուցանել:

Ուստի և մեք զյաղթական օրհնութեանցն ըղձայն մատուցանեմք քեզ թաղաւոր փառաց ընդ տղայսն օրհնաբանելով. բարեբանեալ որ եկիրդ ի կեցուցանել:

Ովանմեա ի բարձունս ալէլուիա. բարեբանեալ եկեալ անուամբ Տեառն ալէլուիա. և օրհնութիւն որ պալսցդ ևս անուամբ Տեառն ալէլուիա:

Vor verorhnees hatorus kerovpeheetz, ee vera nsdeel havanagee hajetzar. parapanyal vor yegeert ee getzootzanel.

Oosdee yev mek uzthaghtagan orhnoochyantzn uztzayn madootzanemk kez takavor paratz unt dghaysn orhnapanelov. Parepanyal vor yegeert ee getzootzanel.

Ovsanna ee partzoons alelooya. yarepanyal yegyal dyarn alelooya. yev orhnootyoon vor kalotzt yes anvamp Dyarn alelooya.

Յարութեան և Յինանց Ճաշու
Շարահան ԱԿ

Թաղաւորեաց Աստուած ի վերայ ճեթանուսաց, եւ լուսազարդեալ պայծառացոյց սուրբ վեկեկեցիլ. ժողովուրդք ըզջրիստոս բարեբանեցէ՛ք:

Զգեցաւ Տէր, զօրութիւն ընդ մէջ իւր է՛ած, քանզի շինոյց զիսայնց մա՛հու խալիւն իւրով

սըրբո՛վ. ժողովուրդք ըզջրիստոս բարեբանեցէ՛ք:

Յորեաւ Աստուած եւ տիեզերք ամենայն նորափետուր զա՛րդարեցան եւ մանկունք հազարդեցան մարմնոյ և արեան կենա՛լարի՛ն. ժողովուրդք ըզջրիստոս բարեբանեցէ՛ք:

Takavoryatz Asdvadzz ee vera hetanosatz yev loosazartyal baydsaratzooytz soorp zegeghetzee. Joghovoortk uzKrisdos parepanetzek.

Zketzav Ser, zoroootyoon unt mech voor e-ads, kanzee chieechdootz zkhaytotz mahoo khachooyn yoorov srpov. Joghovoortk uzKrisdos parepanetzek.

Haryav Asdvadz yev deeyezerk amenayn norapedoor zarfaretzan yev mangoonk haghortetzan marmno yev Aryan gena-rareen. Joghovoortk uzKrisdos parepanetzek.

ԿԻՐԱԿԻ
ՅԱՆՈՒԹԵՆԻ

Չարկէ - 152

Այսօր յարեալ ի մտեկոց
Փեսայն անմահ եւ երկմուտք-
Քեզ անտիւի խնդութեան
Հարսն ի յերկրէ եկեղեցի-
Օրհնեալ ի ձայն ցնծութեան
Զաստըւած էն Սիովն:

Այսօր անհառ լոյսն ի լուսոյ
Լուսաւորեաց զմանկունըս էն-
Լուսաւորեա Երուսաղէմ
Քանգի յարեալ լոյս էն Քրիստոս-
Օրհնեալ ի ձայն ցնծութեան
Զաստըւած էն Սիովն:

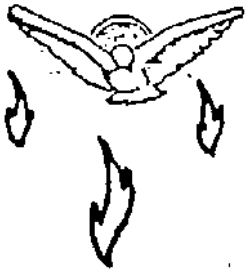
Այսօր խաւարն անգիտութեան
Հալածեցաւ երբեակ լուսովն-
Եւ Քեզ ծագեաց լոյս ցիտութեան
Յարուցեալն ի մեռեկոց Քրիստոս-
Օրհնեալ ի ձայն ցնծութեան
Զաստըւած էն Սիովն:

Aysor haryav ee merclots
Pesayn anmah yev yergnavor,
Kez avedik khuntootyan
Harsn ee hergreh yegeghetsee;
Orhnya ee tsayn tsundzootyan
Zasdvadz ko Siyovn.

Aysor anjar looysn ee loosoh
Loosavoryats zimangoonus ko,
Loosavorya Yeroosaghem
Kanzee haryav looys ko Krisdos;
Orhnya ee tsayn tsundzootyan
Zasdvadz ko Siyovn.

Aysor khavarn ankidootyan
Haladzetsav yerryag loosovn,
Yev kez dzakyats looys kidootyan
Harootsyaln ee merelots Krisdos;
Orhnya ee tsayn tsundzootyan
Zasdvadz ko Siyovn.

Մայիս

Յունիս

Օրհ. ԴԿ. Հոգեգալստեան է. Աւուրն

Ի համբարանալ Բանին յերկինս եւ ի նստիլ ընդ աջմէ Հօր,
դուարճացեալ առաքելոցն երկրպագէին, օրհնելով զՀայր
զառաքող Բանին:

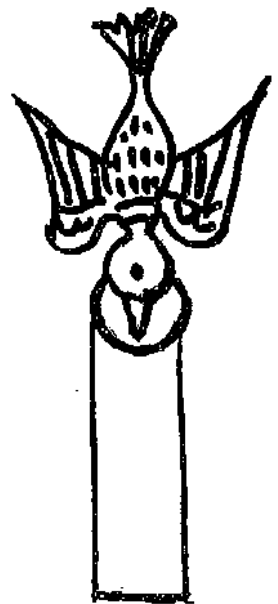
Համահաստեալս դուռըք սրբոցն ի վերնառունըն խոր-
հըրդոյ, համբարձմամբ աչաց սպասէին Հոգւոյն. օրհնելով
զՀայր զառաքող Բանին:

Յանկարծահաս հնչմամբ հեղեալ կենդանաբար աղբիւր
լուսոյ. անմահական կենաց լուսով զարդարեալ. որք օրհնէին
զՀայր զառաքող Բանին:

E hamparnal panin hergins yev e nsdil ent achme hor, zouarjatzyal arakelooyzn
yergerbakeyin, orhnelov zhayr zarakogh panin.

Hamahavakyal toontet srpozni e vernadoonen khorherto, hamparzmamp achatz
sbaseyin hokvooyin, orhnelov zhayr zarakogh panin.

Hangardzahas hnehmamp heghyal gentanarar aghpeur looso, anmahagan genatz
loosov zartaryal, vork orhneyin zhayr zarakogh panin.

dove

<<Vosgeghen Hamarner>>

† «Պատու՛ հայրդ ու մայրդ, որպէսզի երկար օրեր ապրիս
այն երկրին մէջ, որ քու Տէր Աստուածդ քեզի կու տայ»: (Ելք 20.12)

† Իմաստուն տղան իր հայրը կ'որախացնէ: (Առակաց 10.1)

† «Սիրէ՛ ընկերդ քու անձիդ պէս»: (Ղեւտացոց 19.18)

† «Զեզմէ՛ ունէ մէկը իր ընկերոջ անիրատրոխ թող չընէ»: (Ղեւտացոց 25.14)

† Դատաստանը Աստուծոյ է: (Բ. Օրինաց 1.17)

† Մեր Տէր Աստուածը մեզի մօտ է, ամէն անգամ որ իրմէ
օգնութիւն կը խնդրենք: (Բ. Օրինաց 4.7)

† «Ահա քու անքեւէդ հրեշտակն ընկէ դրկեմ, որ քեզ ճամբուն
մէջ պահպանէ»: (Ելք 23.20)

† «Ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ընեն ձեզի՝ նոյնը ըրէք դուք
անոնց»: (Մատթէոս 7.12)

† «Իմ որ միւսն է վերջը դիմանայ՝ անհկա պիտի փրկուի»: (Մատթէոս 10.22)

† «Մի՛ վախճաք անոնցմէ, որոնք մարմինը կը սպաննեն եւ
սակայն հոգին չեն կրնար սպաննել: Բայց դուք վախճէք
մանասանը անկէ (= Աստուծմէ), որ կրնայ հոգին եւ մար-
մինը կորուստի մատենէ դժոխքին մէջ»: (Մատթէոս 10.28)

† «Բնե՛կ՝ եկէք դուք բոլորդ, յոգնածներ ու քանաւորութիւններ,
եւ ես հանգիստ պիտի տամ ձեզի: Զեր վրայ անէք իմ լուծս

† «Սիրէ՛ քու Տէր Աստուածդ ամբողջ սրտովդ, ամբողջ
հոգիովդ եւ ամբողջ զօրութեամբդ»: (Բ. Օրինաց 6.5)

† Մարդ միայն հացով չ'ապրիր, ալ բոլոր այն խօսքերով որ
Աստուած խօսած է: (Բ. Օրինաց 8.3)

† Չըլլա՛յ որ սիրտդ հպարտանայ եւ քու Տէր Աստուածդ
մոռնաս: (Բ. Օրինաց 8.14)

† Տէ՛րը փնտռեցէք, որպէսզի ապրիք: (Ամովս 5.6)

† «Դուք էք աշխարհի լույսը»: (Մատթէոս 5.14)

† «Զեր լույսը թող այնպէ՛ս շողայ մարդոց անջն, որ անոնք
ներքին զործերը տեսնեն եւ փառաստուն ձեր Հայրը, որ
երկինքի մէջ է»: (Մատթէոս 5.16)

† «Կատարեալ եղէք, ինչպէս որ ձեր երկնաւոր Հայրը
կատարեալ է»: (Մատթէոս 5.48)

† Օրհնեա՛լ ըլլայ այն մարդը որ Տիրոջ կ'ապաստինի
եւ անոր լույսը Տէրն է: (Երեմիա 17.7)

† «Ամբարիշտին մեռելը չէ՛մ ուզեր, — կ'ըսէ Տէրը, —
ալ կ'ուզեմ որ ամբարիշտը իր լար ճամբայէն դառնայ
եւ փրկուի»: (Եզեկիէլ 38.11)

† Բարի անունը մեծ հարստութենէն անկի մայրամարտիկ է,
շնորհքը ունիւն ու արծաթէն անկի լաւ է: (Առակաց 22.1)

† Աստուծմէ վախճիր եւ անոր պատրիարհները պահէ, որով-
հետեւ մարդու ամբողջ պարտականութիւնը արտիկա է:
(Ժողովող 12.13)

† Տէրը իմ լույս եւ փրկութիւնս է, եւ որմէ՛ պիտի վախճամ.
Տէրը իմ կեանքիս ապաստան է, եւ որմէ՛ պիտի դողամ:
(Սաղմոս 27.1)

† Տիրոջ աչքերը արդարեւրում վրայ կը հսկեն
եւ անարդարութիւնը պատրաստ են անոնց աղօթքները լսելու:
(Սաղմոս 37.27)

* Badve hayrt oo mayrt vorbezee yergar orer abrees yergreen mech,
vor koo Der Asdvadzt kezee goo da.

* Eemasoon dghan eer hayru goorakhaltzne.

* Seere ungerul koo antzeet bes.

* Tzezme voyeve megu eer ungeroch aneeravoclyoon togh chne.

* Tadasdanu Asdvadzt eh.

* Mer Der Asdvadztu mezee mod eh amen ankam vor eerme
oknootyoon guh khntrenk.

* Aha koo archevt hreshdag muh guh ghrgem vor kez jampoon mech
bahbane.

* Eench vor goozek vor marteeg unen tzezee, nooynu urek took
anontz.

* Ov vor meenchev verchu teemana, aneega beedee prgvee.

* Mee vakhnak anonizme voronk marmeenu gu sbannen yev sagayn
hokeen chen gnar sbannet. Paytz took vakhtzek manavant ange
(Asdoddtzme) vor grna hokeen yev marmeenu gorooosdee madnet
tjokhgeen mech.

* Eendzee yegek took polort hoknadsner oo pernavorvadsner yev yes
hankeesd beedee dam tzezee. Tzer vra arek lm loodsus.

* Seere koo Der Asdvadzt ampoghch srdovt, ampoghch hokeeovt yev
ampoghch zoroityampt.

* Mart meeayn hatzov chabreer, ayl polor ayn khoskerov vor Asdvadz
khosads eh.

* Chila vor seerdit hbardana yev koo Der Asdvadzt mornas.

* Deru pndretzek vorbezee abreek.

* Took ek ashkharhee looysu.

* Tzer looysu togh aynbes shogha martotz archev vor tzer paree
kordseru desnen yev paravoren izer hayru vor yergeerikee mech eh

* Gadaryal yeghek eenchbes vor tzer yergnavor hayru gadaryal eh.

* Anpareeshdeen merneelu chem oozet--guseh Deruh. Ayl goozem
anpareeshduh eer char jampayen tama yev prgvee.

* Paree anoonu meds harsdootenen aveles nakhdrelee eh. Shnorku
vosgeeyen yev ardsaten avele lav eh.

* Asdoodsmev vakhtzeer yev anor badveeraneru bahe vorovhedeve
martoos ampoghch bardaganootyoonu adeega eh.

* Deru eem loyss yev prgootyoon eh; yes vormeh beedee vakhnam.
Deru eem gynakees abavennet; yes vormeh beedee togham.

* Deroch achkeru artarneroon vra gu hsgen yev aganchneru badrasd
en anontz aghotkneru iseloo.

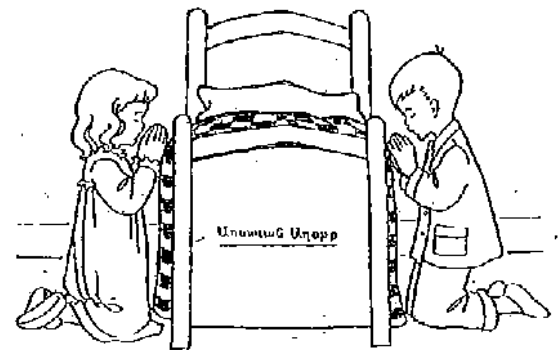
Եկեղեցի երթանք միշտ,
մասնակցինք Ս. Պատարագին,
սորվինք մեր աղօթքները,
սորվինք մեր շարականները,
հաւատացեալ քրիստոնեաներ
եւ լաւ Հայեր ըլլանք:

Yegeghezee yertank meeshd,
Masnagtzeenk Soorp Badarakeen,
Sorveenk mer aghotkneru,
Sorveenk mer sharaganneru,
Havadatzyal kreesdonyaner
Yev lav Hayr ullank.

Այս գիշեր քնացայ, ապահով ալ արթնցայ,
Տէր դու զիս պահեցիր. թեւերովդ զիս ծածկեցիր.
Հիմա Հայր իմ բարեգութ, ողորմէ պզտիկ տղուդ,
Պարգևէ ինձ ով հաշրիկ, պայծառ օր մը երջանիկ:

Ays keesher knatza, abahov al arintza,
Der too zeesh bahetzeer. Peverdovt zeesh tsatsgetzeer.
Heema Hayr eem parekoot, voghorme bzdeeg dghoot,
Barkeve eentz ov Hayreeg, baydsar or mu yerchaneeg.

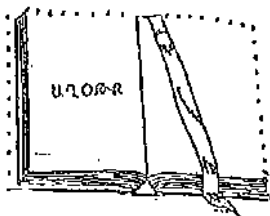
ԱՐԹՆՆԱԼՈՒՆ ՊԷՍ

Տէ՛ր, եթէ զշրթունս իմ*բանաս՝
բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս
քո: Օրհնեալ համագոյ եւ միաս-
նական անբաժանելի Սուրբ Եր-
րորդութիւնն՝ Հայր եւ Որդի եւ
Հոգի Սուրբ, այժմ եւ միշտ եւ
յաւիտեանս յաւիտենից: Ամէն:

Տէ՛ր, եթէ իմ շրթունքներս
բանաս՝ իմ բերանս քու օրհնու-
թիւնդ պիտի. երգէ: Օրհնեալ ըլ-
լայ համագոյ եւ միասնական, ան-
բաժանելի

Սուրբ Երրորդութիւնը՝
Հայրը, Որդին եւ Սուրբ
Հոգին, այժմ եւ միշտ
եւ յաւիտեանս յաւիտենից:

Ամէն:

Der, yete zshrtoons eem panas peran eem yerkestze zoorhnootyoons ko.
Orhnyal hamako yev meesnagan anpajanelee Soorp Yerortootyoonn Hayr yev
Vortee yev Soorp Hokee, ayjm yev meshed yev haveedyans haveedanees Amen.

Der, yete eem shrtooknerus panas eem peranus koo orhnootyoont bedee yerke.
Orhnyal ule hamako yev meesnagan anpajanelee Soorp Yerortootyoonu,
Hayru, Vorteen, yev Soorp Hokeen, ayjm yev meshed yev haveedyanus
haveedaneetz. Amen.

Բարի հրեզ տակ իմ պաճապան,
Արթուն կնիքը երբ ընանամ,
Հսկե վրաս երբ արթնանամ
Որ չարիքներ գիս չորսան.
Մի հեռանալ քարծին քովէն
Որ չիլնամ գէշ կրագի մէջ.
Քեզ պաճապան դրաւ Աստուած,
Որ գիս հոգսս թեւատարած.
Բարիքն այսպէս սիրոյ չնոցամ,
Ամէն վարկեան եւ ամէն ժամ: Ամէն

Paree hreshdag eem bahaban,
Artoon getzeer yerp knanan,
Hsge vras yerp artnam
Vor chareekner zeas chvorsan.
Mee heranar partzees koven
Vor cheenam kesh yerazee mech.
Kez bahaban trav Asdvadz,
Vor zeas hokas tevadarads.
Pareekn aysbes beedee chmornam,
Amen vargyan yev amen jam.
Amen.

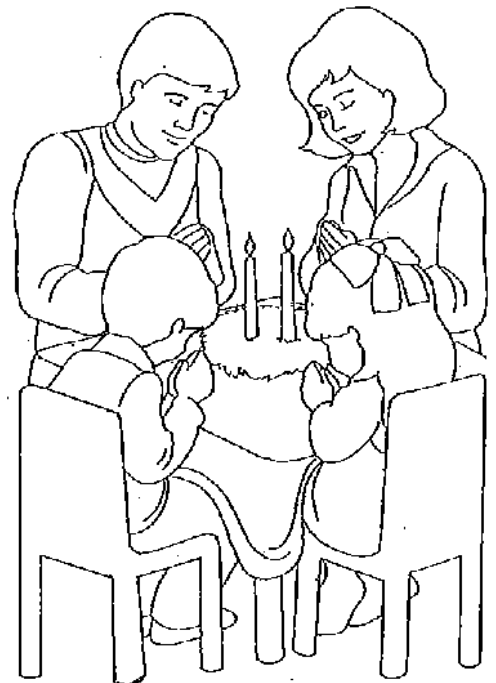
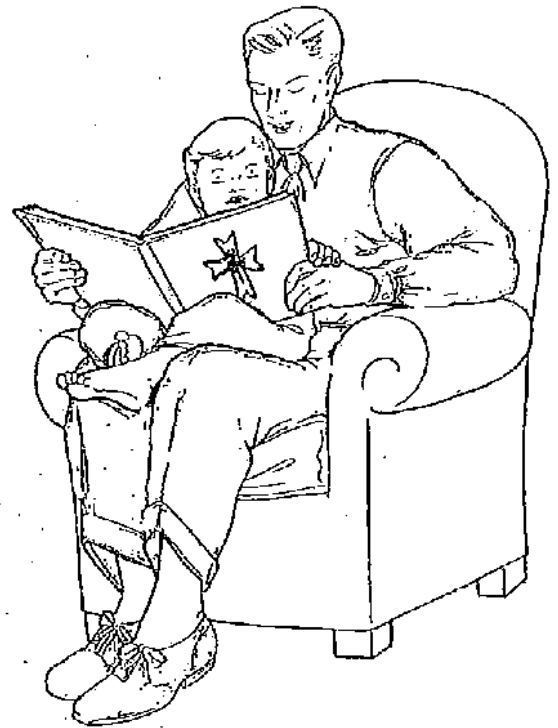
Տէր իմ Աստուած, Տէր բարերար,
դու պաճապանէ՛ գիս այս գիշեր.
Մո՛ր հօրս եւ մօրս կեանք երկար
եւ նրջանիկ հանգիստ օրեր:
Ըստ սուրբ հրեշտակըդ մեր մօտէն
չհեռանա՛յ ամենեւիք,
այլ պահէ մեզ փորձանքներէն,
արթնցո՛ւնէ զուարթագ ին: Ամէն:

Der eem Asdvadz, Der parerar,
Too bahbane zeas ays kisher.
Door hors yev mors gyank yergar
Yev yerchaneek hankeesd orer.
Koo soorp hreshdagut mer moden
Chuherana ameneveen,
Ayl bahe mez portzankneren,
Arntzne zvartakeen. Amen.

Ով Մեծդ Աստուած

Ով Մեծդ Աստուած, որ ել տուած
Մեզ բարի հացը եւ գթութ մայր
Տուր մեզ շնորհք, ինքնք աղօթք
չըլանք ամհոգ, աստիճան խելօք
Պարկեշտ ու հեզ ու սիրենք քեզ. Ամէն

Ov medst Asdvadz, vor yes dvads
Mez paree hayr yev ktod mayr
Door mez shnork, unenk aghotk
Chullank anhok, abreenk khelok
Bargeshd oo he zoo seerenk kez. Amen.

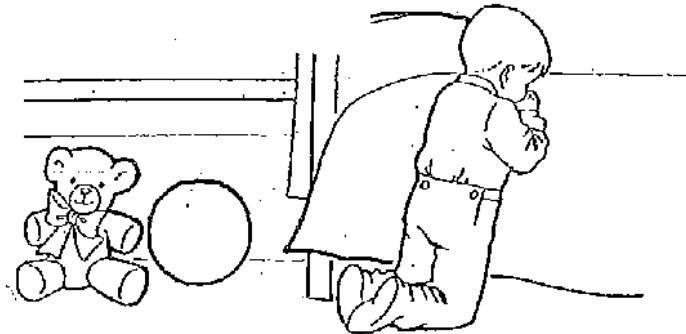
Զգործս ձեռաց մերոց քշիլի
արա ի մեզ: Տէ՛ր, եւ զգործս ձե-
ռաց [մտաց] մերոց յաշողեա՛ մեզ:
Ամէն:

Zkordzs tzerats merots oogheegh ara ee mez, Der, yev zkordzs tzeris (mdals)
merots hachoghya mez. Amen.

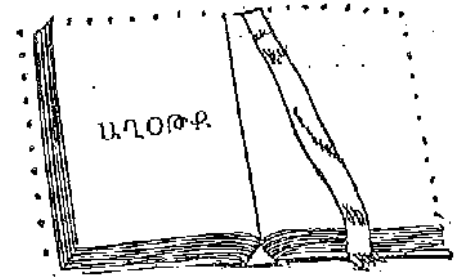
Յնորհակալ ենք Տէր Աստուած
Դեռ մենք դործի չսկսած
Խնդրենք տուր մեզ ուժ եւ սէր:
Լաւ տրովելու մեր դասեր: Ամէն

Shnorhagal enk Ser Asdvadz
Ter menk kordsee chsgusads
Khndrenk door mez oo] yev ser.
Lav sorveloo mer taser. Amen.

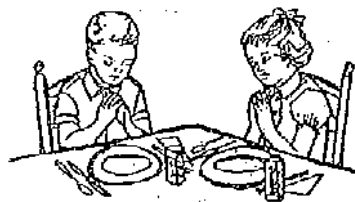

Պահապան ամենայնի, Բրիստոս, աջ քո հովանի՝
լիցի ի վերայ իմ՝ ի տուէ եւ ի գիշերի, ի նստիլ ի
տան, ի գնալ ի մանապարհի ննջել եւ ի յառնել
գի մի՛ երբեք
սասանեցայց:
Եւ ուղորմեա՛
քո արարածոցդ,
եւ ինձ՝
բազմամեղիս:

Ամէն

Bahaban amenaynee, krisdos, ach ko hovanee leetsee ee vera eem, ee
dve ee kisheree, ee nsdeel ee dan, ee knal ee janabar, ee nchel yev ee harnel
zee mee yerpek sasanetzaytz. Yev voghormya ko araradsotz yev eentz
pazmameghees. Amen.

Զլիւրթիւն ի վերայ սեղանոյս
անհատ եւ աննուազ արնացէ
Բրիստոս Աստուած մեր, որ զմեզ
կերակրեաց եւ լիացոյց: Նմա
փա՛ռք յաւիտեանս: Ամէն:

Zleootyoon ee vera seghanooyis anhad yev an-nvaz arasize Krisdos Asdvadz
mer, vor zmez geragryatz yev leeatzootz. Nma park haveedyanis. Amen.

Ու՛լ Հայր, օրհնէ մեր սեղանը,
Որ մեր կերած կերակուրները,
Մեզ գորութիւն տան,
Քու կամքդ կատարելով համար. Ամէն

Ov hayr, orhne mer saghanu,
Vor mer gerads geragoorheru,
Mez zoroootyoon dan,
Koo gamkl gadareloo hamar. Amen.

Ողորմութիւն քո Տէր, զնէս իմ եկեացէ,
Զամենայն արարս կենաց իմոց,
Ռնակիլ ինձ ի տան Տեառն
Ընդ երկայն արարս. Ամէն

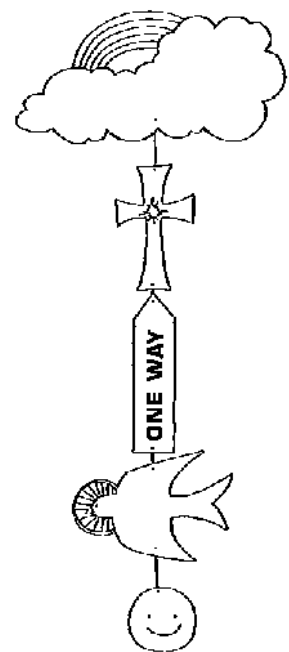
Voghormootyoon ko Der, zhed eem yegestze,
Zamenayn avoors genatz eemotz,
Pnageel eentz ee dan dyarn
Unt yergayn avoors. Amen.

Ճաշակեցուք խաղաղութեամբ
գկերակուրս, որ պատրաստեալ է
մեզ ի Տեառնէ: Օրհնեա՛լ է Տէր ի
պարգեւս իւր: Ամէն:

Jashagetzook khaghaghootyamp zgeragoors, vor badrasdyal eh mezeo
Dyarne. Orhnyal eh Ser ee barkevs yoor. Amen.

Փա՛նք կերակրողին տիեզերաց,
որ զմեզ կերակրեաց եւ իրացոյց:
Նմա փա՛նք յալիտեանս: Ամէն:

Park geragroghn deeyezeratz,
vor zmez geragretz yev leeatzootz.
Nma park haveedyans. Amen.

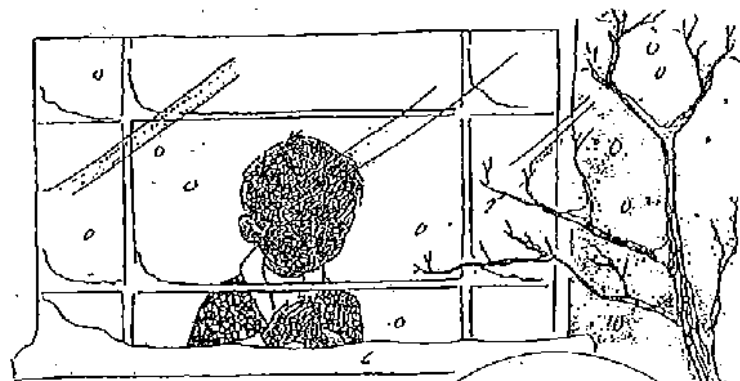
Շնորհակալ ենք Տէր Աստուած
Դեռ մենք գործի չսկսած
Խնդրենք տուր մեզ ուժ եւ սէր.
Լաւ սորվելու մեր դասեր: Ամէն

Shnorhagal enk Ser Asdvadz
Ter menk kordsee chsgsads
Khntrenk door mēz ooj yēv ser.
Lav sorveloo mer tasēr. Amen.

Գործէ խաղէ եւ լողնած,
Պառկիլ կ'երթամ Տէր Աստուած,
Հսկէ վրաս ով Հայր Դուն, -
Բու աչքերովդ միշտ արթուն.
Ամէն

Kordse khaghe yes hoknads,
Bargeel gertām Ser Asdvadz,
Hsge vras ov Hayr toon,
Koo achkerovt meshed artoon.
Amen.

Ov Hayr, orhne mer seghan,
Togh pareeknert hon degghan.
Soor mez koh seerd manavant,
Vor mēesh park dank soorp anvant.
Amen.

Ո՛վ Հայր, օրհնէ՛ մեր սեղան,
Թող բարիքներդ հոն տեղան.
Տուր մեզ գոհ սիրտ մանուանդ,
Որ միշտ փա՛ռք տանք սուրբ անուանդ:

Ամէն:

ՈՎ ԲԱՐԵՐԱՐ ՀԱՅՐ ԵՐԿՆԱԽՈՐ
(Աստուծմէ շնորհի խնդրելու աղօթք)

Ո՛վ բարերար Հայր Երկնաւոր,
Դարձեալ առջիդ կու գամ այսօր,
Տալու Քեզի փառք, գոհութիւն,

Որ կեանքերնիս պահեցիր Դուն:
Օգնէ՛ որ միշտ ըլլամ բարի,
Ընկեր լըլլամ բնաւ չարի:
Նման մանուկ փոքր Յիսուսին՝
Ձարգանայ իմ սիրտն ու հոգին:
Իմ սիրելեաց տուր օրհնութիւն,
Խընամէ՛ մեզ սիրովդ անհուն:
Այս աղօթքըս թող Քեզ հասնի՝
Ուրբ անունով՝ Տէր Յիսուսի:
Ամէն:

Ov parerar Hayr yernavor,
Tartzya archeet goo kam aysor,
Daloo kezee park, kohootyoon,
Vor gyankernees bahtzeer toon.
Okne vor mishd ullam paree,
Unger chullam pnav charee.
Nman manoog pokr Hisooséen
Zarkana eem seerdn oo hokin.
Eem seerelyatz door orhnootyoon,
Khname mez seerovt anhoon.
Ays aghoiks togh kez hasnee
Soorp anoonov Ser Hisoosi.
Amen.

ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ ԽՆԴՐԵԼՈՒ
ԱՂՕԹՔ

Սորվեցո՛ւր մեզի, ո՛վ Տէր, որ
տեսնենք եւ ոգտադորձենք ծա-
ռայութեան ամէն պատեհութիւն,
տանք՝ առանց փոխարժէքը հաշ-
ուելու, պայքարինք՝ առանց վի-
րաւորուելու, աշխատինք՝ առանց
հանդիստ փնտռելու, ծառայենք՝
առանց վարձատրութիւն ակնկա-
լելու. այն՝ դիտակցութեամբ՝ թէ
քու կա՛մքդ է որ կը կատարենք:
Ամէն:

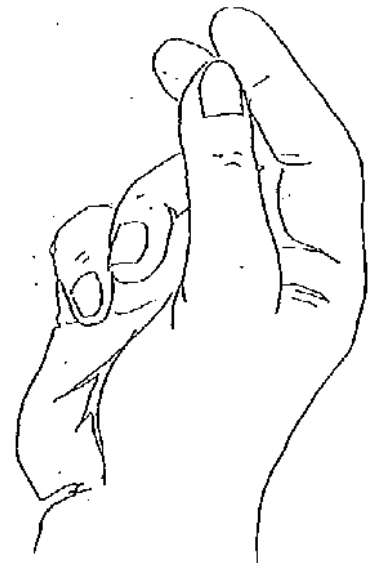
Ս. ԲԱՐՍԵՂ ԿԵՍԱՐԱԾԻ

Sorvetzoor meze ov Ser vor desnenk yev okdakordsenk dsarayootyan amen
badehootyoon. Dank arantz pokharjekee hashveloo, baykareenk arantz
veeravoreloo, ashkhadeenk arantz hankeesd pndreloo, dsarayenk arants
vartsadrootyoon agngaleloo. Ayn keedagtzootyamp te koo gamkt eh vor gu
gadarenk. Amen.

ՈՅԻՔ ԱՏԱՌՈՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆԻ
ՍԿՍԵԼԷ ԱՌԱՋ

Իմաստութիւն Հօր, Յիսուս,
տուր ինձ իմաստութիւն՝ գարիս
խորհել եւ խօսել եւ գործել առա-
ջի քո յամենայն ժամ. ի չար
խորհրդոց, ի բանից եւ ի գործոց
փրկեա՛ զիս: Եւ ողորմեա՛ քո ա-
րարածոցդ, եւ ինձ՝ քաղմամեղիս:

Imasdootyoon Hor, Hisoos, door eentz imasdootyoon zparees khorhel yev
khosel yev kordsel arachee ko amenayn jam. Ee char khorhrlotz, ee paneelz yev
ee kordsotz prgya zeas. Yev vorgghormya ko araradsotzt yev eentz
pazmameghees.

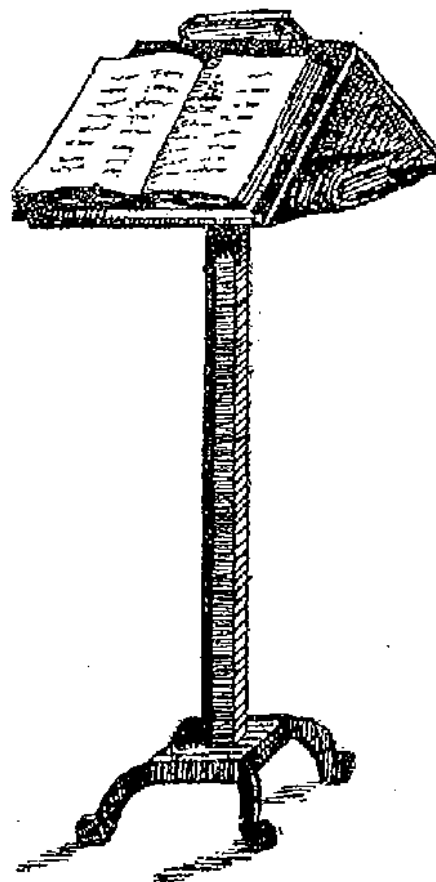

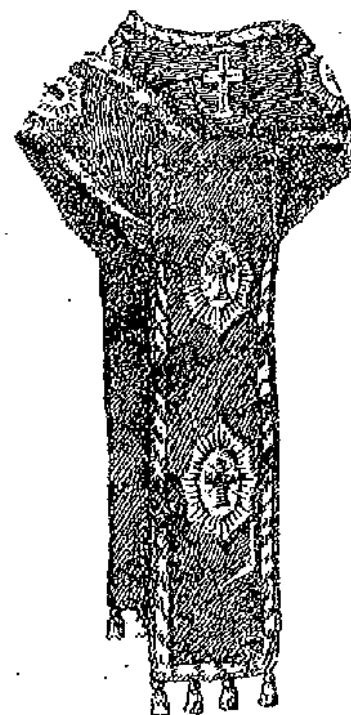
Վերադու — Սեհ
Verargoo

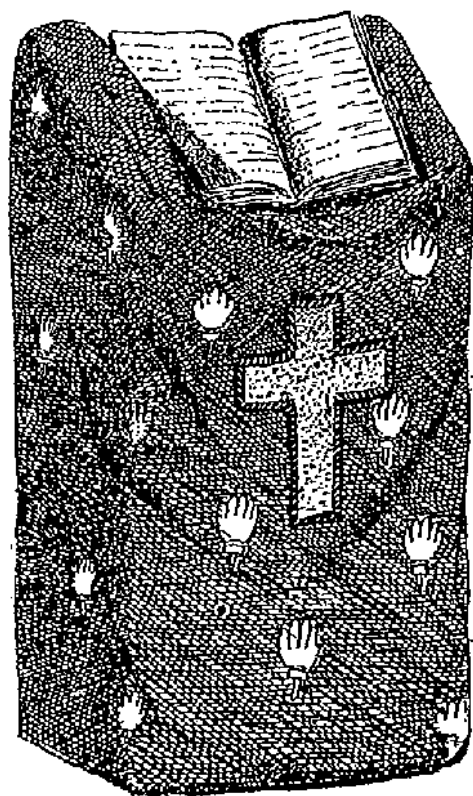
Հողարափ
Hoghatop

Դրակալ Եւրականի
Kragal Sharagani

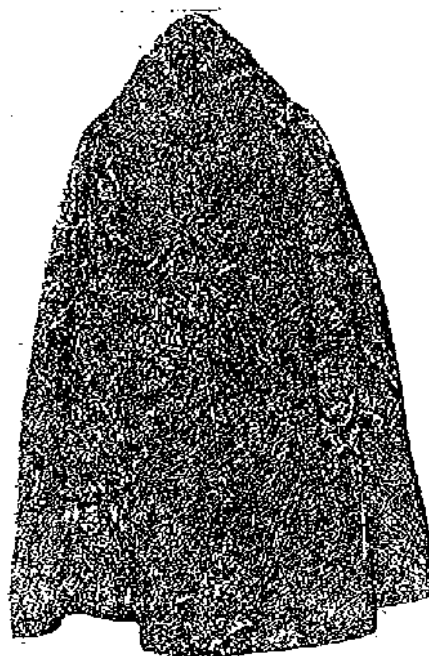

Նմիփորն
Yemi Poron

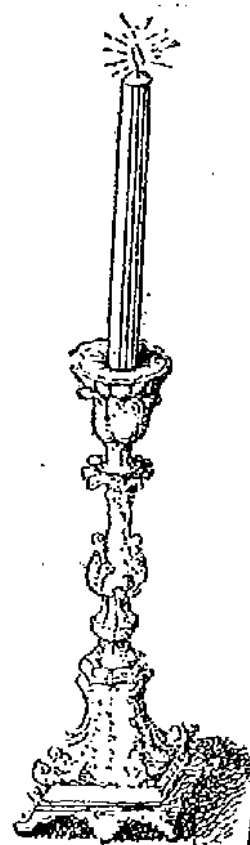

Աւեդարանի
Գրակալ

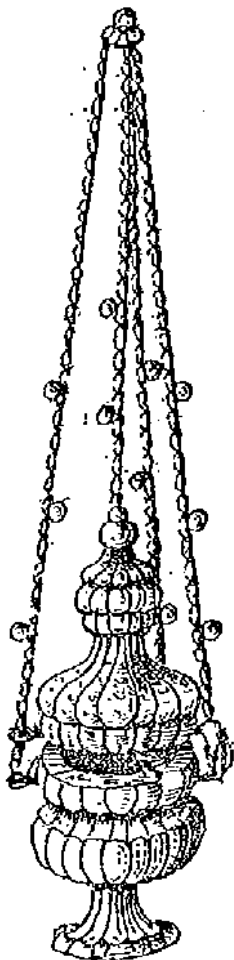
Avedarani Kragal

Շուրչար — Նափոր
Shoorchar - Napord

Ashdanag
Աշտանակ

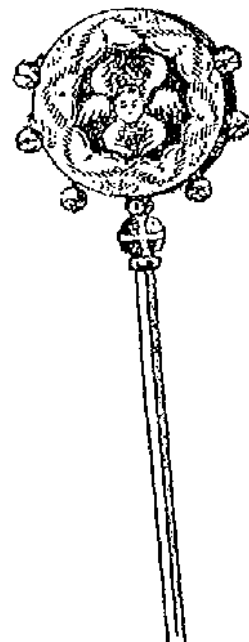
Քաղվար.
Poorvar

Սկիհ
Segih

Աղաւնի
Aghavni

Քշոց
Kshotz

Մասնասուփ
Masnadoop

Միւռոնաման
Miron Aman

Փարշ
Parch

Խաչվար.
Khachvar

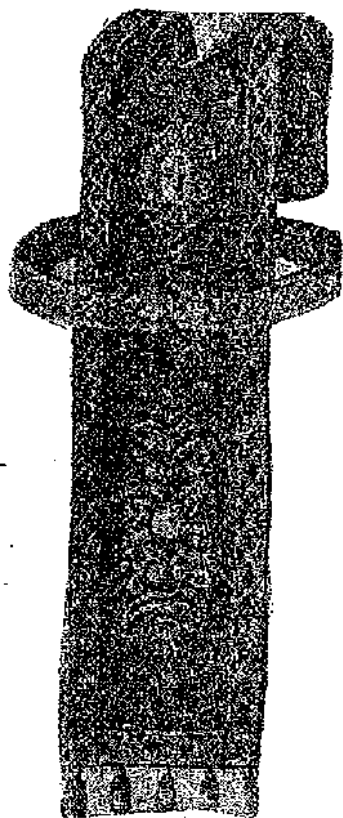

Կոնք
Gonk

Խնկանոց
Khnganotz

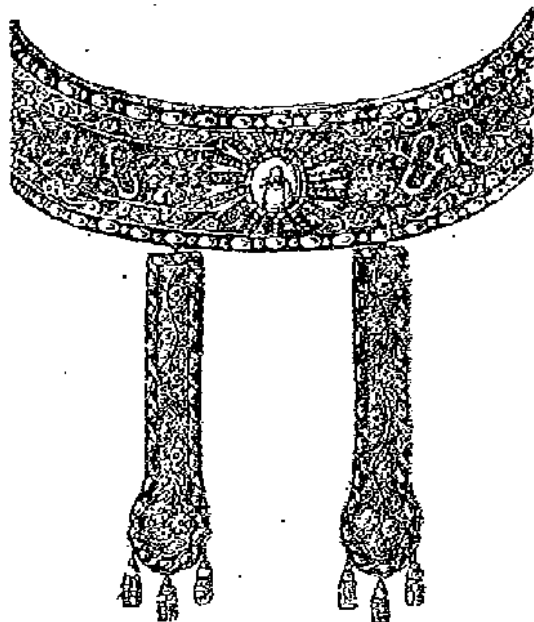
Փորուրար եւ գօտի

Poroorar yev Kodi

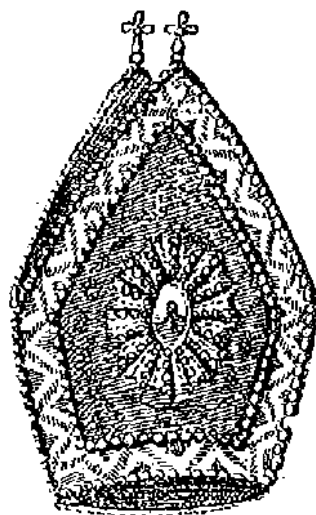

Ուրար

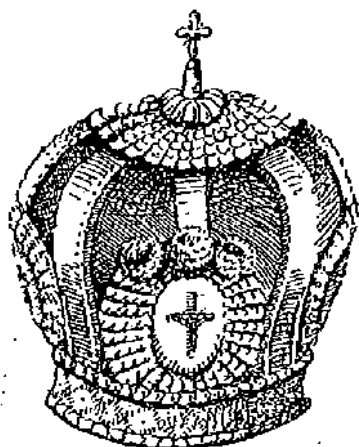
Oorar

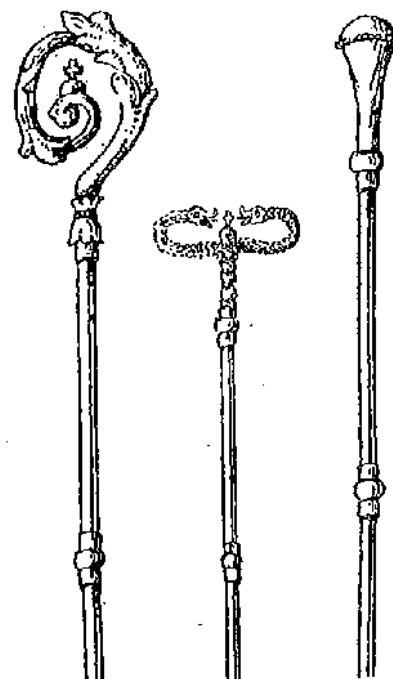
Վահաւ եւ Արսախուրակներ
Vagas yev Ardakhooragner

Խոյր

Սաղաւարտ
Saghavard

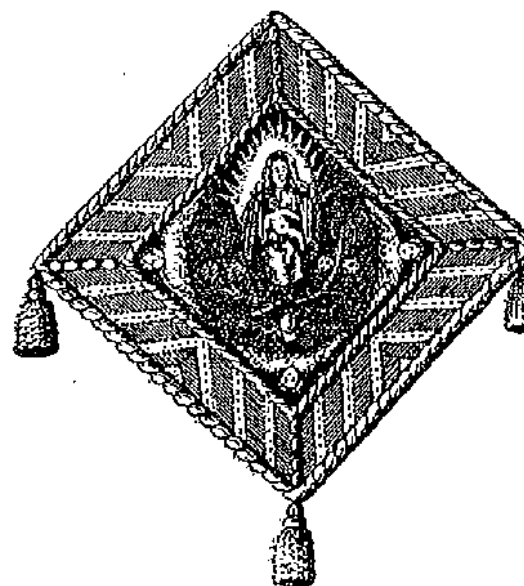
Hovabedagan Kavazan

Vartabedagan Kavazan

Asa

1 2 3

1. — Հովնաւան զաւազան
2. — Վարդապետական զաւազան
3. — Ասա

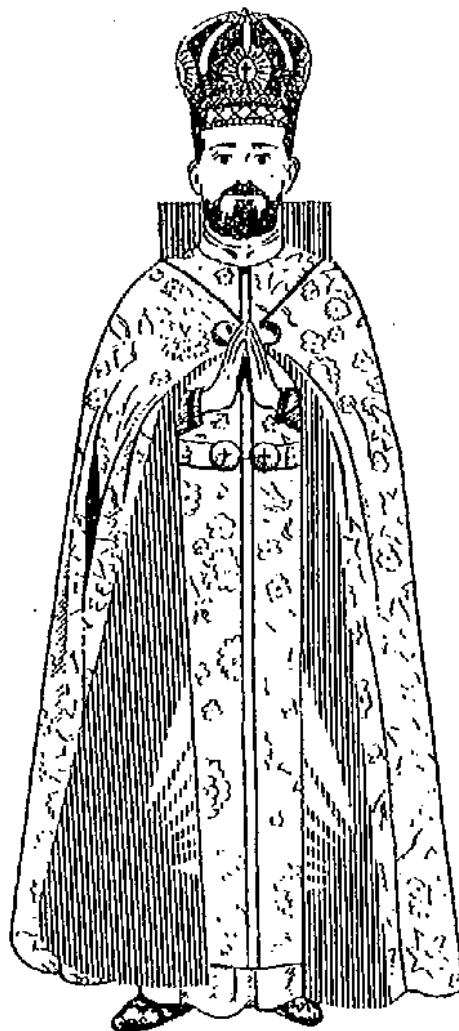
Կալիկա

Gonker

Տարգավար

Sargavark

Գահանայ

Kahana

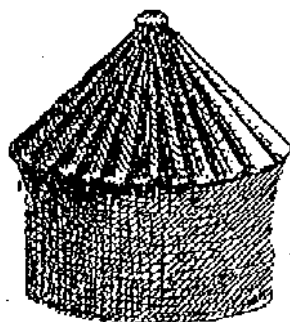
Եպիսկոպոս

Yebisgobos

Վեղար

Veghar

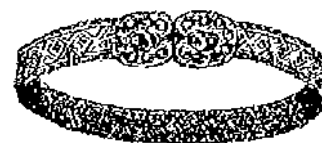
Գահանայական
փակեղ

Kahanayagan
Pagegh

Բազպան

Pazban

Գօտի

Kodi

ՎՍՏԱՐԱԳՈՒ. — Կրօնատուրի սքեմին ամենէն վերի մասը եւ ամենէն յայտնի ու նշանակութիւն ունեցողը՝ Վերին վար լոյն պատմութեան մը, տալիս է բաց, թեւեւ բոլոր, զոյնքերը ընդարձակ, Հնադրոյն ձեւը ամենեւին մէջքէն պարտաւոր չունէր, եւ կռիւները երկու

կողմէն հաւասարապէս զինացէ զինաց կու դաշին։ Այսինքն մէջքէն քիչ մը դարձեալ է, եւ կռիւները վրայէ վրայ անցնելով օժիւրէն կը կոճկուին։ Այդ ձեւը միայն վերջին կէս դարուն մէջ մասնաւոր կողմէն զարգացել է։ Վերաբերուած ալ կուսակցութեան համար սեւ պիտի ըլլայ եւ անուի, նոյնպէս քահանայից համար ալ՝ իր քրիստոնեական սքեմը յատկանշող մասը։ Զանազան մոլոր պոնիւրով կերպաներ կամ ծաղիկայ միտքներ եւ ներքի կողմէն բաց դրոշմով հարկերի ժամանակներ կրօնատուրական պարզութիւնը նորին իր տեղը սկսած է դնել։ Վերաբերուած հասարակ է ամէն եկեղեցականի, դպրութեան ամենէն յետին ստորին ճանին մինչեւ կաթողիկոսը։ Այն օրերը որ եկեղեցւոյ մէջ պահտաւորութիւն չկայ, զպիւրնիւր շուրջի տեղ վերաբերուած կը դրոշմեն, ինչպէս կը տեսնուի մանքարու եւ դպրոցներու մէջ, եւ արհեստագիտներ ալ վերաբերուած վրայէն կը ձգեն ուրաքը։ Ի դէպ էր այդ սովորութիւնը մայրաքաղաքի եկեղեցիներու մէջ ալ դրոշմուել, եւ ասիկա զարաց դատու աղօթները կրօնական վերաբերուած դրոշմուել, ասկայն մինչեւ հիմա սովորութիւն չէ եղեր, եւ ասիկա անգին համար ալ նոր ծախքն է խաղաղարար պատճառը։

ԳՐԱՅԻՆ. — Գիրքը վեր ու բաց բռնելու ծառայող գործիք։ Գրականները հասարակ փայտէ շինուած են ընդհանրապէս, բացառող-գոյնուող ձեւով իրարու առաջացած ըստ բարձր ոտքեր, որ վերի կողմէն կաշիով միացած են եւ այդ կաշիին վրայ կը հանաչեցնուի գիրքը։ Այս տեսակին կողմնակի բացառող դատու տեսակին կը գործածուի եւ վրան աւետարան կամ ճաշայ կը կարգուցուի, իսկ եսեւէ առաջ բացառող դատերը կը դրուի ու շարականի կը ծառայէ։ Այս վերջինին տեղ կը դրոշմուածուի նաեւ ուրիշ ձեւ մը։ Սիւն մը բաժնուած ոտքերով որ իր պատմական կը ծառայէ, գետնի կը դրուի եւ վրայէ կողմէն դէպի ետեւ թեքեալ տեղ մը ունի սրուն վրայ շարականի կը դրուի։ Կրնայ երկու ետեւ ետեւ թեքեալ երեսներ ունենալ եւ անոր վրայ երկրորդ լատիկան մը կամ ժամագիրք մը դնել, եւ վրայի մասը սիւնին վրայ պարզեցնելով՝ դարձնել, եւ ըստ յարմարութեան դրոշմուել։ Փոքրիկ՝ գրականներ կը դրուին եւս բեմին սուղեւ վերի վրայ այդ վերջին ձեւին նման, բայց անոնց սիւնը մէկ երեսով ուղղակի բեմին վրայ դրուած, որոնցմէ մէկուն այսինքն կեղծողը զոննուողին վրայ Ատենի ժամագիրքը եւ ձախակողմը զբաւածին վրայ Ատենի Աւետարանը կը դրուի։ Վերջապէս փոք-

րիկ գրական մըն ալ կը դրոշմուի սեղանին վրայ խորհրդատուները ուղղաբերձ եւ ընթերցանի ձեւի մէջ պահուելու համար։ Բեմի ու սեղանի գրականները լուսնայով կը ծածկուին, եթէ դեպքներու փայտէ՝ յիշուած չեն։ Առեանի գրականին ալ շուրջի կը հազցուի ի դրոշմ եւ յատկապէս ճերմակ շաւիլի մը, երբ բեմի վրայ իւրաքանչիւր Ս. Եւտարան կարգաւոր կը դրուի։ Գրականներուն մէջ տեսած ենք նաեւ արուեստականներ, օրինակ, դիրքը դնելու համար թեւատարած արծուի մը սիւնի վրայ թառած, երեսը դէպի զոյնուող ու թիկնաւէջը դիրքը ընդունելու սահմանուած, բայց այսպիսի արուեստական գրականներ շատ քիչ են։

ՀՈՂԱԹԱՓ. — Հին ձեւով կոչուի մը, որ ոտքը հոգեւ կը պահպանէ, բայց դարձապարհէն վեր չ'իջնէր, միայն մտնելու ժամանակ կտրուի մը՝ ստորին հոտ

միացնու կը պահէ դաշին, եւ քաշելու ատեն ի միասին կը փոխադրուի։ Հողաթափները սովորաբար կաշիէ են հասարակ կիրառութեան համար, բայց աստիճանաւորներ թափելէ ալ կը գործածեն, եւ ժամաւորի պէտքով հետ ասեղնագործականք ալ կը գործածուին։ Ժամաւորի Հողաթափներուն մէջի կողմը սովորութիւն է լիժի ու քարի կիրառանքներ ասեղնագործել ի խորհուրդ ստորոտի խոփներուն։ Ճի վերայ լիժի եւ քարից դնացնալիս (Սող. Դ. 33)։ Հողաթափներուն թէւեւ ոչ էական, բայց լուսնայապաճ սովորութիւն է ներքինները հաստ շինել եւ մէջը ծառի կեղեւ կամ կաշի թցնել, հարկաւ եկեղեցւոյ դեմին խոտաթեղէն շինաստեղծու համար։ Եկեղեցւոյ մէջ հողաթափի դրոշմանքը կանոնը որ ասկանին բոլորովին խաղաղութեան չէ, երկու տեսակի տէր հոտ առնուի, մէկը ձեւի պարզութեան ու միւսը մաքրութեան պայման։ Իրր ձեւի պարզութեան անհրաժեշտ է ժամաւորին համար սեղանին առջեւ, զի պատարագին մէջ հողաթափներն ալ պիտի հանէ ու ուրիշ ձեւով կոչուի չի յարմարել, եւ զարմալ Հողաթափն ալ զարդաւոր մը եղած է ուրիշ զոննուողու հետ։ Նոյն պայմանները կը ճշմարտանին նաեւ միարեւելոս ընող սարկաւաղին ու կիրառուած անոնց պարզութեան համար։ Միացնու պարզականքն մէջ կոչելի ձեւը ծխական պահանջ մը չ'երեւիր։ Կը մնայ մաքրութեան պայմանը։ Երբ ամէն ոք միտքները կոչուի մը միայն սեղեր, որով աւելնալու տարբերութեան վրայ կրնայ կոչուի, վրայ չէր տնով եկեղեցւոյ մէջը մտնել, որուն յատկապէս տնտեսական կամ խորով, կապեցումով կամ զորդով ծածկուած կ'ըլլար։ Բայց քանի որ եկեղեցւոյ մէջ ցիխոտ ոտքերով մտնել դիտողութեան իսկ չ'ուսուիր, եւ միւս կողմէն ալ իրենց կոչուիներու սովորութիւնն ընդհանրացած է, եկեղեցւոյ դասն ալ՝ բեմն ալ աղանդի ոտքեր

յարձրացած չեն ըլլար, եթէ նոյնպէս կրկնաօրինակները հանգին։ Միւս կողմէն հողաթափի կիրառութիւնն ու ի նշանակութիւնը կը կարգուի, երբ կը տեսնուի որ հողաթափ հաշտողներն ալ անով մինչեւ արուսթի բաւել եւ մինչեւ փայտը կ'երթան, եւ մինչեւ իսկ աւելի աղանդի տեղեր ալ կը մտնեն։

ԱՇՏՆԱԿ. — Փայտէ կամ մետաղէ որեւէ մեծութեամբ կամ ձեւով կարասի մը՝ որուն վրայ մոմեղէն կը դրուի։ Հասարակութեան ու յիշակ կենտրոն եւ փոխաւորու համար։ Աշտնակները հասարակ տուններու կահաւորութեան մէջ ալ կը գտնուին ու ամէնու ծանօթ են, եւ տեղի բացատրութեան տեղի չի մնար։ Աշտնակները տեսակ-տեսակ են իրենց մեծութեան համեմատ, եւ ձեւի ու նիւթի եւ արհեստի տարբերութեան վրայ խօսիլ անհրաժեշտ է բոլորովին։ Աշտնակները պիտաւորաբար կը գործածուին սեղանի վրայ, ուր սովորաբար պիտի գտնուին տանիքի մեծական աշտնակներ իրենց յարմար մոմեղէնով։ Բայց զարդաւորներն տնայ Հողաթափ շաղկապ աշտնակներու թիւը, եւ այժմ մեծ տուններու օրերը սեղանին վրայ կը ինքնին մեծ ու պղտիկ, գեղեցիկ ու տղեղ, յարմար ու անյարմար հարկուի տեղի աշտնակներով։ Երբեմն անտալ փայտի կոճկեր իսկ աշտնակի տեղ ծոռայնիցնով՝ որ լնալ դուրի չէ, զի եկեղեցական արարողութիւնները կը խանդարեն։ Աշտնակ մը վառուած մոմեղէններով, քանիկայի մեծագործութեան տունն եպիսկոպոսին կը տրուի նուիրեալին մեղքը, իշխանութիւն տալով՝ կուտարելու եկեղեցւոյ լուսավառութիւնը։

ԲՇՈՑ. — Բառին բուն իմաստով եւ զորմածական լուծն նպատակով՝ ճանձն քշելու համար սկզբունքից մեծաւ հորմանար մը, որով սարկանդինք ժամադրութիւն մաս կենարով՝ որբադործեալ տեսակներու վրայէն Կը քշին ճանձնը, եւ իբր թէ Սկզբունքի որբութիւնը կը պահպանէին։ Այն տանն որբադործեալ տեսակները նուիրադործութենէ ետք ալ չէին ծածկուեր։ Սակայն այդ սկզբնական կիրառութիւնն ու նշանակութիւնը կուրան է ի սպառ։ Քնդները եղած են մեծադեպ ու մանր տեսութիւններ, չորքնանակի յաւելուածական մասերով ու բոժոժներով մեծցած ու դարդարած, եւ փայտէ երկար կոթերու վրայ ամրացած։ Շարժած ասանկին տւելի նուազարանի քան թէ քնդի ծառայութիւն կ'ընեն, եւ իրօք ալ նշանաւոր ու խորհրդաւոր պահերուն քնդները կը շարժուին ու բոժոժները կը հնչին։ Իսկ որբագործեալ տեսակները մեր մէջ ձեռնէ կերէքէն ետքը ժամ կը ծածկուին, եւ ճի սուրբ ի սուրբէն ետքը ժամադրար ձեռնութիւնը բաժակին վրայ կը բռնէ եւ այնպէս ճանձնը կը պահպանէ։ Քնդներուն ուրախութեան նուագարան դարձած ըլլալը՝ ի՞նչ Պահէն մէջ լքործածութիւնն ալ կը հաստատուի։

ՄԱՍՆԱՏՈՒՓ. — Փառելի արծաթէ ստախ, որուն մէջ որբադործեալ նշխարի մասնիկներ կը պահուին եւ պատարայէ դուրս հաղորդուողներուն կը տրուին եւ կեղեցւոյ մէջ։ Եւ կեղեցիկէն դուրս քահանաներու մեղքով կը տարուին հիւանդներու եւ ասանկի կշիւու արդեւ ունեցողներուն։ Այստեղ լոկ մասնատուի վրայ կը խօսինք իբր եկեղեցական ազատ մը, եւ ընէք խօսիք, որբութեան պահպանումն, տարուելուն ու զրոհումն մասին խօսիք։ Մասնատուիները սրտաւ չ'որ մաղթաներու պէս արծաթէ ու ներսէն ոսկեզօծուած ըլլան, եւ որքա՞ն հնար է, այսպէսեւ չ'արբերելով ու տարբեր կերպով եղած, մասնատուներուն ընդարձակազօյններն ու երբեմն փոքրիկ օկիւնի ձեւով պատուանդանով չէ՞նք անոնք ալ կը պահուին։ Եկեղեցիներու մէջ՝ տառապանքաւոր պահելու համար Սրբութիւնը, բազմամարդ խաղերու մէջ եւ մեծ ստղաններու օրերը։ Սրբութիւնը փայտէ օժանդներու մէջ սփռելու սովորութիւնը՝ լու յամբեցնելու կը ծառայէ եւ օղակարէ, բայց ամէն մանրակրկիտ դիտելու որբութիւն ձեռքէ թողլու չէ։

ՄԻՒԻՈՆԱՄԱՆ. — Միւսներ պահելու համար ասանկներ՝ որ տարբեր տեսակներ ու տարբեր կիրառութիւն ունին։ Նոյն միւսները կը զրուի մեծ մեծադեպ ստիպանքով մէջ, մեծ քանակութեամբ պահուելու եւ պահուելու համար։ Առաջնորդարաններէն իրենց թիւիկը քաշուելու համար ջափաւոր ասանկները կը վերածուին, որ ընդհանրապէս հաստ ապակեայ լիւնք են։ Հանդիսաւոր արարողութեան ասանկ զորմածուելու համար Աղանի կոչուած ուղամ, յիւ ամաններու մէջ կը բերուին՝ որոնց վրայ խօսած ենք։ Աղանիէն միւսները միւսանախափ լիւնքով՝ պղտիկ օկիւնի կամ մասնատուի մեծաւ մասեր ամաններու մէջ կը զրուի, որոնց բնականը լայն է սովորաբար։ Վերջապէս կախարչով փոքրիկ ամաններ ալ կան, որոնց մէջ քիչ մը միւսանախափի վրայ թափուելով՝ կը պահուին, եւ կը ծառայէ քահանաներու։ ասանկն կիրառութեան եկեղեցւոյ մէջ կամ գուրը։

ՓԱՐՁ. — Ձեռք լուսուելու համար ջուր մասնաշաղկապու աման, որ կոնքին ընկերն է, եւ նոյն նիւթէ եւ նոյն ճաշակով լինուած կ'ըլլայ։ Եկեղեցւոյ մէջ միւս մասնաշաղկապ է։

ԽԱՅԿԱՆ. — Մեծ խաչ մըն է ձողի վրայ բարձրացած, որ թափօրներու դուռնի կը տարուի երկու կողմերը երկու կերպով։ Այդ խաչերը արծաթ կամ մետաղէ ալ կ'ըլլան, բայց շատ անգամ փայտէ՝ Կիւրակը ըլլալու համար։ Խաչվառ կը ասանկն նաեւ նմանեալներու, յօշարկաւորութեան առջեւէն, եկեղեցւոյ մէջ պատարաւ խնկարկուելու ու թափօրի առջեւէն, եւ շատ անգամ խաչվառ կը հանեն նաեւ անդամաստաներուն։ Խաչվառը մէկ հատ է, եւ ամենէն ատալ կ'ըլլայ, միւս խաչվառները զարդեր են, եւ բազմաթիւ կրճատ ըլլալ թափօրներու մէջ։

ԽՆԿԱՄԱՆՔ. — Խնկամանէն կը տարբեր, որովհետեւ խնկամանին մէջ խոնկը կը մնայ պարզօրէն, խնկամանն ինչ կրակ կը դրուի եւ խոնկը կը վառուի։ Խնկանոցը վերելքայ բարձրաւոր լուծ կարեն

է կրակարանով ու պատուանդանով, բայց լիճաններ չ'ունին եւ չ'ի շարժուի։ Այլ անէ՝ տեղ մը կը զրուի խանի բուրդիւ, մէկ խօնքով խնկանոցը շարժուող բուրդու մըն է։

ԿՈՆԻ. — Լուսուելու համար գործածուած աման որ լուսուելուն ձեռքին ներքեւ կը բռնուի, որովս զի փոքրէն թափուած ջուրն ընդունի։ Կոնը պատարաւ արարողութեան մէջ կը գործածուի, եւ ընդունուած սովորութեան համեմատ մետաղէ սխտի ըլլայ, արծաթէ կամ պղնձէ կամ արքայէ, եւ ոչ յախճապակիէ կամ կաւէ։

ԳՕՏԻ. — Ի հնուց անտի դօտին իշխանութեան նշան է, իշխանաւոր շեղողը գօտի չի կրնար կապել, իշխանաւորին դօտին հանել իշխանութենէ զրկել է։ Այդ սկզբունքով եկեղեցւոյ տոգրին պաշտօնաւոր, տարիւնաւ ալ մէջը, դօտելոյն են եւ դօտի շանին, եւ դօտի կապելու իշխանութիւնը կը սկսի քահանայէն, որուն սրճնութեամբ ու աղօթքով կու տայ զայն ձեռնադրող եղիկոտը։ Գօտին կամար է, եւ կամարածի լայն մասնաւոր մը՝ գօտի Ծ հարիւրամետր լայնութեամբ՝ զարդարուն երեսով եւ ներքին ամուր նիւթով հանի կապէն կ'ստնուի եւ զոյգ հարմանալով առջեւէն իրարու կ'աղուցուի։ Ծարմանդներն իրարու աղուցուած պահելով՝ կամարին ծայրերը երկապիկով կապելու դիւրութեան համար հնարուած մեծ մըն է։ Ասկէ ալ ստալ եւ կամ է փոխանակ զոյգ ճարմանդի միակտուր զարդ մը զենէ գօտույն մէջտեղ եւ նորէն կամարը երկապիկով կապել։ Այս տարբեր մեկերուն մէջէն յամանաբարի է միւս հնարքն մեզ, որ է կամարը կապէն ասանկ եւ հարմանդը առջեւէն աղուցանել։ Գօտին արժի փոքրութիւն վրայէն կը կապենք եւ ձեռնադրութեան մէջ դօտին տրուած ասանկ՝ արդէն ուրաքը արուած է, եւ բնական

նարար դօտին կապուած ասանկ ուրաքը ներքեւ կը մնայ։ Սակայն կամարանցին եւ սկիւն հին հեղինակներ ալ դօտին ուրաքէն ատալ կը զենէ զգեստաւորութեան կարգին, ու զգեստաւորութեան զնորհուրը խորքն լարանկանին մէջ ալ դօտույն վերաբերեալ զման քամի տաւելը՝ ուրաքին վերաբերող մեծամեծ թաղ տաւելն ուսալ է։ Գլխաւորներու կարգին մէջ ալ դօտին որ պատմաւոր կամ շաղկիւն պնդելու համար է, ուրաքէն ատալ պիտի ըլլայ որ վրայէն ինչոյ գորդ մըն է միւսին։ Բայց ինչ որ ալ ըլլայ այդ խորհրդածութեան արժէքը, արժի դօտին փոքրութեան վրայէն կը կապուի, թերեւ լուրջ զգեստները, պատմութեանն ու փոքրութեան հաւատարմութեան պատու ընկելու, եւ կամ դօտույն ճարմանդին զարդը՝ որ զգեստին նշանաւոր մասերէն մէկն է՝ աւելի համարձակ ցոլցնելու համար։ Թող որ քնաւ յիշատակ մը չունենք որ յուզին թէ դօտին ատալ ուրաքին ներքեւ էր եւ յետոյ վրան սկսաւ կապուել։

ՓՈՐՈՒՐԱՐ — Ուրարի վրայ խօսած անձնին զոտապան տեսակներ յառաջ բերինք, եւ փորձարարն ալ յաջատրեցինք:

ՈՒՐԱՐ — Ուսէն կամ ուսերէն վար ձգուելի, երկար ձեռով հաղուտի մաս մը: Ուրար անունը հայ արմատէ ծագում չցուցնելուն՝ օտար լատ լինելը կ'երեւայ եւ կը համեմատուի. օրայիւրմ եւ յունարէն օրաքիմ քաղերու, որ լատին ստուգաբանութեամբ զգեստին բերանը կամ եղբորը կը-ցուցնէ: Բառին ինչոքը թողլով՝ իրեն դանք: Ուրարներ երկու տիտու ձեւ. սարկուտի ու քաւանայի: Մարկաւաղի ուրարը Նէլ ու երկուր է. երկու մարդահասակ երկուսն, հաշիւ 10—12 հարիւրորդամասը լայն. կը պրօտի ձախ ուսին վրայ, ետեւէն եւ առջեւէն հաւաքար լախով ի կախ թողլով: Այլ է քուն ծիսակիւն-կիրառութեան ձեւը: Ուրարը որ եւէ Նիւթէ կրնայ լլլալ եւ սփորարար երեք խաշ պիտի ունենայ. մէկը մէջտեղը ուսին վրայ, եւ միւս երկուքը ետեւէն ու առջեւէն մէջքին վրայ: Ուրարի ձեւին ու

կիրառութեան մէջ ինչ-ինչ փոփոխումներ մտածուցան: Առաջինն է ձախ ուսին վրայ դնելէն ետք ծայրերը դէպի աջ անկիւ եւ մէջքին վրայ իրարու միացնել՝ շեղակի անցընելով կուրծքէն ու թիկունքէն. ու այլ ձեւը աւելի հայ համէականներու մէջ կը անհնդին: Երկրորդն է ուրարը երեք մարդահասակին չափ՝ երկուսի, եւ մէկ ծայրը ձախ ուսին վրայ, ետեւէն կ'անցնէ ետքը, կուրծքին անցընելով անոթին ճեղքէն, թիկունքէն վեր բերել եւ դարձեալ ձախ ուսին իւ առջեւէն կ'ախել: Այլ ձեւը քիչ մը աւելի վար կ'ախել, եւ ուրարը աւելի հաստատուն դնելու կը ծառայէ: Այլ ձեւը քաւանան տարածուած ու ընդունուած է մանուսանդ մեր կողմերը: Երկուր ուրարները երեքն անդ ինչ խաշ ունին: Ուրիշ ձեւ մըն ալ է ուրարը մէջքէն անցընելու եւ ետեւէն երկու ուսերուն քարձարացնելով առջեւը դարձնել՝ փոտորանիկ դարձնելով, կուրծքին վրայէն՝ եւ ծայրերը մէջքէն պտտած փափն-մէջ խաթիլ: Այլ ձեւը յունական անանդութիւն է, որ քիչ անգամ կը տեսնուի եւ քաշակերտներու չէ: Քաւանայի կան ուրարը իր ծագումը կ'առնէ օտարապէս ուրարէն, ի ինչպէս ձեւնապրութեան ասան ալ կը ճշտուի, քաւանայական ուրարը կը կապուի ձախ ուսին կախուած ուրարը երկու ուսերուն վրայ դարձնելով եւ երկու ծայրերն ալ առջեւէն կ'ախելով: Լատինը պահած է միեւնոյն ուրարը, բայց երկու մասերը շեղակի կուրծքէն վրայէն անցընելով եւ զատով պնդելով: Ուրիշ թէն երկու կողմերը մէջկիւտով վրայ միացուցած է, բայց երկուքերով ու զովէ զով խաշերով երկու մասերէ կազմուած կը ցուցնէ: Իսկ մերը ամբողջ մէկ քուն դարձած է, ծարրահասակ, երկու ուսերուստի ուրարին կրկնին չափ լայն, բայց միակտուր ու վերէն վար երեք անգ մէջ-մէջ փաշերով: Գլխինը երկու եղջեր ունի որ վիզին ետեւէն կ'արտա կը կա-

պուին: Սակայն կան եւս քաւանայական ուրարներ որոնց զլուխը միակտուր է, եւ ճեղքով մը զլուխին վրայէն կ'անցնի: Հայ համէականք այլ ձեւը ընդունած են, որ աւելի կը լոյսովէ՝ զՊոլեոս, Տէր, պարսկացի իմաց զգեստաւորութեան սոթթքին հողին, եւ Աւետարանին լուծին օրինակը՝ եւ ուրարին ծագման մեքսալորութիւնը: Քաւանայական ուրարը սովորաբար կը կոչուի փորուար, որուն ուրիշ ձեւ մըն ալ կայ գործածուած. երբ ուրարն առանց չորսլուսի կիսադգեստի մէջ կամ թէ բոլորովին միայնակ կը պորտաձուռի, զոր օրինակ նմանցնելու համար կ'աղաղակուրութեան ասթիւ, ասթիւ կողմը կ'առարկալ փորուարն է, զիսէ անցընելու ձեւը առջեւէն ճեղքով է, միայն վրան աւելցած է մաս մը՝ չափակին ուսանոցին նմանութեամբ, ուսանոց եւ ուրար միացեալ մի ձեւ, որով իբր թէ լատիկին վրայէն անուամբ ուրարի նմանութիւնը պիտի տայ: Այլ ձեւը վաշիւրու է ու յարմար եւ խորհրդաւոր, միայն թէ լեւք կրնար լուիլ թէ հին ալ է, զի հիներուն մէջ յիշատակութեան լեւք հանդիպիր:

ՎԱՅԱՆ — Եկեղեցական կամ քաւանայական զգեստի մաս մը, որ իբր չորսլուսի օմիք ուսերուն վրայ կը

կանգնի, եւ ներսէն հաստ կաշիով կամ խաւաքարով ուղիղ կը մնայ: Բայց վախաւ ոչ թէ չորսլուսին՝ այլ սաղաւարտին մասն է, որուն ետեւէն մաս մը կ'ընէր զէպի վիզը ծածրակի վրայ եւ որուն վերջուորը անկի զարգարուն կը: Նոսի ժամը սաղաւարտէն բաժնուելով եւ վերջաւորը արանինն անուելով, եւ փոխանակ տարածուած լլլալու, կոնգուս ձեւ մը անկնելով՝ վախաւն մտնող տուած է: Հին պատարագամատոյցներ վախաւի աղօթքը լուծին, որովհետեւ վախաւը սաղաւարտէն յարբեր գլխու մը չէր: Վախանելը երբեմն ձոյլ արծաթ ալ եղած են սողաւարտներու նման եւ սողաւարտներու պատկերներով: ասեղնազորեալ սրտակերիներով ալ շինուած են երբեմն՝ որ այժմ ալ շին տեսնուիր: Վախաւը սողաւարտին հետ զոյլ զարգերով ու իւրիւր շինելու: Հաստատուն սովորութիւնը կը պահուի, եւ երկուքն կ'անոթին միացեալ լլլալը կը հաստատուէ, որ կ'ընէ չորսլուսին օմիքը լլլալու, անոր հետ զոյլ պիտի լլլալու:

ԱՐՏԱՆՈՒՐԱԿ — Եղիկոպոսական սրածայր խոյրին ետեւէն կախուած երկու երկար ծայրերն են, որոնք իրենց ծագման մէջ խոյրը դիտուն վրայ ամուր պահելու ծառայող կապեր էին, բայց հետզհետէ դարձաւորի փոխուեցան: Այժմ իբրեւ կէս մետր երկար եւ իրիւ 6 կամ 7 հարիւր զարկ լայն՝ եւ վարի կողմն աւելի լայնացած՝ երկու կտոր զարկեր են, խոյրին նմանաբանութեամբ շինուած կամ ասեղնազորեալ: Լատին եկեղեցին որ վախաւ չունի, արտախաւաքները խոյրին կապուած կը զնէ եւ կը պործածէ, բայց մեր մէջ վախաւի պոյուրները գոտարութեան հանդիպողացած է արտախաւաքի կիրառութիւնը: Վախաւն վրայէն թալաւ աղեղ է, ուստի խորհուրդաւ վախաւն մէջէն անցնելով՝ վախաւն կտուր ծաղկելով, եւ երբեմն ալ երկու մը արտախաւաքները խոյրէն զիջ մը հեռացնելով, եւ այսպէս կ'ընեն ցորդ հոգեւական հայերը: Իսկ մերք այժմ եւ սովորաբար արտախաւաքները խոյրէն բոլորովին զտնելով՝ վախաւն ետեւէն կը կախնէ, որ թէն զլուսին է, բայց զարկին ընտանքն: Երբեմն եղիկոպոսները պատարագի կիսուն խոյրը հանած ստեղծին արտախաւաքները կը սիրեն թողուլ, ժամադարին եղիկոպոսութիւնը ցուցնելու համար, որ խորհրդին հակառակ է ծիսական ուղղու-

թեան, որովհետեւ արտախաւաքներն առանց խոյրի գոյութեան չեն կրնար ունենալ:

ԽՈՏԻ — Աւելի ճիշդ կոչումն է եղիկոպոսական կոչումը Բողոք: Արդէն պատգանք վրայ խօսած անձնին լատիկ անցանք իրենց թէ յառաջադրին եղիկոպոսները յունականին նման բոլորով խոյր ունէին, որ է մեր քաւանաներու այժմ գործածած սողաւարտը, եւ թէ 1184-ին Հռոմի պապերէն նուիրումը հայրապետական զգեստին կիրառութեամբ՝ լատին եղիկոպոսական խոյրը մեր մէջ ալ ընդունուեցաւ: Այլ խոյրը երկու օպիսարակ կրեանքէ կը բաղկանայ որ սրածայր կը վերջանայ, եւ իրարու միացած լլլալով՝ լեւքանք զլուսին վրայ կ'ընած ատեն վերի կողմէն կը լողցան: Եւ երկուքն խոյր մը կը կազմեն, ծայրերը մէջ-մէջ վաշերի խաշերով: Զարգարուն նկարներ ըստ հանոյ, բայց միւր ըստ կարելուսն հարուստ: Լատինաց մէջ ալ քուն խոյրը այնպէս բարձր չէր յառնել, ինչպէս է այսօր, այլ այժմեանին կիսով չափ ցած: Այժմ վերիվերայ կէս մետր բարձրութիւն ունի: Խոյրը յատուկ է եղիկոպոսներուն, այլ հրամանաւ ու թուրաւորութեամբ կը պործածեն եւս ծայրադրին վարդապետներ, երբ քննակալ տառնալու են, բայց միայն իրենց միեւնոյն մէջ: Խոյրին մասն է արտախաւաքի, որուն վրայ առանձին խօսեցանք իր կարգին:

ԿՈՆՏԻՆՈՒ. — Լծորդ յոնական կռիվներ կամ եմբիս-
րիոն անունին: Եպիսկոպոսական զգեստի մաս ուրիշ
եկեղեցիներու մէջ, իսկ մեր մէջ՝ կաթողիկոսներու
յատուկ, եւ բացառիկ սրտածնութեամբ երբեմն պատ-
րիարքներու ալ շնորհաւոր: Հայ հոռետեսներու
մէջ հոգեւոր սովորական դարձած է ամէն եպիսկոպոս-
ներու, Կոնստնդ քաղաքի վարդ ճշն է անդամագոր-
ծուած կամ ընտիր կերպանէ շինուած, որ երեք ան-
կիւններէն փոքրիկ ծոպեր ունի, եւ չորրորդ անկիւնէն
հրկում կը կարծուի դառնէն: Հայրապետին ծախ
կողմէն եւ ծախ աղբիւրն վրայ: Աստիւարար հոգեւորական մաս-
նադր, նմանութիւն կը կարծուի: Հոգեւորական պատ-
շաճին հետ, եկեղեցական հոգեւորական շնորհակալ:
Բայց ուրիշներ կը կարծեն թէ նոյն կողմը տնտեսայ-
ն թաշկինակ կրնէն պտալ եկած է, իբր թէ բարձրա-
տիւնան եկեղեցականք իրենց թաշկինակը՝ զարգացուած
պատշաճութիւն մը մէջ դնել ուզած ըլլան:

ՓԱՆԿԱՆ. — Հին ատեն եկեղեցականք իրենց յատուկ
զգեստի մը շահէին, վանականներ մէջտ մեղադրով կը
ստորտէին, իսկ քահանայք տեղւոյն սովորական զգեստ-
նոցը կը գործածէին: Փափաքելով որ հայ եկեղեցա-
կանք ալ իրենց յատուկ զգեստն ունենան, Կ. Պալ-
տոյ Պատրիարքարանը 1835-ին հաստատեց փակիզը, ու-
րան զապախարն անուամբ է մեղադրին ներքին մասը
կաղնով սրածայր զգեստնոցն վրայի ծածկոյթ ոտուին
մեղքներով եւ մէջինը ձեւի բերելով: Վրան աստիւար
կամ թուրիով պատելով: Ուղղակի ալ կոնակի պէս
մեղքաւորութիւն մը տեսնելով: Աւելի զարդ տալու
համար, սրածայր մասին վրայ դրուած կերպարը փո-
խանակ հարթ ու լիսակ ընկելու, ծաղիկ տալով աւելի
վաշխուէր դիւր էր տրուած է: Այս զգեստնոցը մայրա-
քաղաքէն սկսեալ՝ աշխարհ ամէն կողմ տարածուած է:
Քահանայից համար որդուք է սեւ չոխա, վարդա-
պետայ սեւ թաւիչ, եպիսկոպոսայ մանուշակադոյն թա-
ւիչ, իսկ պատրիարքին դուր կարմրադոյն թաւիչ, քե-
րտեղ ոսկի երկղով: Պատրիարքի համար որդուածը ոչ
ոչ կը յիշէ որ գործածուած ըլլայ, վարդապետներն
սկսեղ են սրածայր մասը մանուշակադոյնի վրայ, եւ
պատրիարքները ամբողջ մանուշակադոյնները զանց ըրեր
են, քահանայից մէջին՝ Նյաստաւորներ, եւ ուղղորդներ
հետպահով թաւիչ գործածել սկսեղ են: Ատը վրայ եւ
պատրիարքներն ու վարդապետներն ալ ոչ սակաւ սեւ
թաւիչ դարձան: Սովորութիւնը ընդունած են: Այժմ
չստ ճիշդ դնուած կանոն մը չկայ: Գործը աւելի մո-
տէն նկատելով՝ զգեստնոցին գոյնէն ու նիւթէն ստոր-
ման որդիւր կրնայ իբր աւելորդ պայման մը համա-
լուիլ, իսկ մանուշակադոյնը եպիսկոպոսներու յատ-
կանքը պարզապէս հոռետեսական հետաքրքրութիւն է,
մինչ արեւելեան վանականութիւնը սեւէն զատ ուրիշ
տոնէն զոյն բացարձակապէս չընդունիր: Հետեւապէս

1815-ի կանոնն ընդունելով՝ հոգեւոր, գոյնի ու նիւթի
տարբերութիւնը կրնայ փոխադրութեան ենթարկուիլ,
եւ արդէն սովորութիւնն ալ բաւական ժամանակէ ի վեր
այլ փոխադրութիւնն ըլլած է: Փակիզը սովորաբար
թուրքիոյ վիճակներու մէջ տարածուած է: Իսկ Կոն-
ստն մէջ զիս վանականք մեղադրով են եւ քահանայք
տեղական դիւանիով: Իսկ փակիզը ուսման մեղով ու
ուսման անունով կրնալ կապուած իբր պատշա-
նաշնորհալ պարգեւ կը արտի Ամենայն Հայոց Կաթո-
լիկոսի կողմէն:

զգեստի իւր քոչ պիտոյ: Լծորդ է յատկանշէն վիճա-
րաւոր, որ կը նշանակէ քոչ եւ նմանապէս վերաբերու-
թաւոր, թէեւ այս առիւթ քան զլիւս քոչ, տեղ մը քո-
չարիւր ծածկոյթ կը նշանակէ: Վեղարը սրածայր է,
նիւթն այլ ձեւով զլիւսնոց մը ունի որեւէ նիւթէն չի-
նուած, եւ վրան ծածկոյթ մը՝ որ առջեւէն կ'իջնէ միւ-
շեւ աշխարհներ: Եւ հոռետես, մէջքէն վար: Նոյնը միւ-
սեւ, նիւթը: աստի, կուսակրօնին աշխարհային մեղ-
քութեան նշանակը: Վեղարը տնկէն աշխարհային կո-
նստութիւնը զլիւսն, եւ յատուկ է ոչ թէ լոկ կուսակրօն
քահանաներուն, այլ առ հասարակ ամէն արեւմտե-
րուն, այսինքն կուսակրօնութեան նախորդներուն, եւ
եկեղեցական ինչ աստիւարն ալ անհոգի, եւ եւ իբէ աս-
տիւարն ալ չանհոգի: Վերջին զարեւուն մէջ ալ վեղա-
րակիր սովորականներն ու պոլիթիկ կը յիշուին, այլ
այժմ քաղաքաւար վուստիքն քահանաներէն կը սկսի
կիրառութիւնը եւ կը պահուի բարձրագոյն աստիւար-
ներու մէջ այլ: Վերջին աղօթքով կը տրուի պարգեւ-
կան օրհնութեան պահուն: Նոյն սովորութեամբ մե-
տաքէ մեղադրի ծածկոյթները ընդհանրապէս տնկն սո-
ստիւնին համար, սեւ գոյնին պահպանութիւնը հո-
տատուն կը մնայ աւելուին, նոյնիսկ կաթողիկոսնո-
րուն համար: Ամենայն Հայոց Հայրապետին վեղարին
վրայ կայ խաչի մը ցանկումը, որ իւր պատուի նշան
կը շնորհուի Ռուսաց Կայսրէն տնկն նորեկներ կաթո-
լիկոսի:

ՐԱԶՊԱՆ. — Քահանայական զգեստին մէջ մասն է
զոր կը կրէ քահանան երկու թեւերուն վրայ, զատու-
կէն մինչեւ արեւելք, բոլորովին զապախով՝ որ կեր-
պով մը զապիկին թեւերը հանգրիմելու կը նստայ:
Բազմանները լինուած են ամբողջ զգեստին կերպարն
կամ թէ յատուկ աւելուածներուն են, եւ վրանին առ-
ինքն մէջ-մէջ խաչ: Երկու տարբեր ձեւով բազմաններ
կան, մէկը կրտսի կարուած, որուն մէջ քահանան
ձեռքը կը խօթէ եւ հոռետես կողմէն քաշելով մինչեւ ար-
մուկը կը հանցնէ: այս մեղ սովորական է հայ հո-
ռետեսներու մօտ, իսկ մեր մէջ սովորաբար բաց է
բազմանը եւ թեւին վրայ դրուելէն հոգ երկու կողմ-
ը թեւին ներքեւէն իրարու կը մօտեցուն: Երկու կողմ-
ը լինուած եւ կը կոպուին արմուկին մօտ: Բազմանին
ուղղութեան յիշատակութիւնն չկայ միւսապէս իրան
տան: Երկու կողմէն արտի զգեստին ատեն, սովորը
սարկաւարութեան, եւ զոտի, շուրջառ ու սպաւարտ,
քահանայութիւնն ատեն, բազմանը կը մնայ դուրս,
միայն թէ կրնայ համեմատուիլ կիսասարկաւարութեան
բազմաններին: Այդ կէտը լուսարաննու համար յատուկ
եւ որով գրուած մը լինելով: Ոմանք կարծեցին թէ
բազմանը յատուկ զգեստ է, այլ զապիկին թեւերուն
զարգարուն ծաղիկը կը կազմէ, ինչպէս շատ մը ուղ-
ղական զգեստներուն թեւերը զարգարուն մասիւր առ-
ինքն: Բայց միւս կողմէն հաստատուն աւանդութեամբ
զատ զգեստ է, եւ ձեռնադրութեան Մաշտոցը քահա-
նայական զգեստները պատրաստելու հրահանքին մէջ
բազմանն ալ կը յիշէ, թէեւ եպիսկոպոսը զայն պալ-
տոնապէս չի տար նոր ձեռնադրութեան, որով արդէն
սրտանք կ'ենթադրուի: Ժամաբար քահանային զգես-

տաւորութեանն ատեն բազմանը յատուկ աղօթք ունի եւ
համբարանին ու Օձնեցին ալ բազմանի աղօթքը կը յի-
շեն, որով բազմանին զատ զգեստ ըլլալը կը ցուցնեն:
Բայց աղօթքը հին յիշատակութեան մէջ մէկ հատ է
միայն, իսկ վերջին մասնակներու մէջ կրկնուած է ալ
ուսման թեւերուն վրայ: Այդ տեղիկութիւնները
ըստիւնու համար ի դէպ է խորհրդանշէն թէ սրբաբե-
տորիտաւորութենէ առաջ տրուած զգեստ մըն է, թէ
լատին բազմաններին ու կիսասարկաւարութեան ձեռ-
նուկէն տալը կար, եւ յիսոյ բազմաններին հետ
շիտթանցալ եւ թէ նորամուտ բազմաններն քահանայ-
ութեան չգտաւ եւ բազմանը հին գոյնութիւնը պահեց: Այլ
տեղիկութեամբ եղուարդ արեւելիկոպոս Հիւրմիւղեան
Հոմի 1803-ին կատարած հայածէս ձեռնադրութեան
տալիս՝ կիսասարկաւարութեան ատեն բազմանները
հազուադէպ նախորդներուն, եւ սարկաւարութեան
արմը թեւին փաթիլու սովորութիւնը ճիշտակի
նկատեց եւ խափանեց:

ԳԱՒԱՐԱՆ.— Որեւէ ձեռք բռնուելիք փայտի իմաստով կը գործածուի ընդամենեկան խօսակցութեան մէջ, բայց եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնի ու անորմանի յայտարար նշանակ է, եւ ձեռնադրութեանց ատեն օրհնութեամբ եւ աղօթքով կը տրուի։ Գաւազաններու նիւթը կրնայ բոլոր փայտ կամ միասնայ կամ ուրիշ, կան եւս բիւրեղէ կամ սպարկիէ գաւազաններ, բայց յոյժ ցանցաւոր։ Գաւազանները սովորականէն միեւնոյն նիւթէ չլու

նելու հարկ չկայ։ Ընդհանրապէս գաւազանին զուտը ու գաւազանին կտրել տարբեր նիւթէ կը լինուին։ Եւ հաւի կտրերն ալ միասնաւոր չեն, այլ երեք կտորի կը բաժնուին աղուցիկ պատուարներով, եւ աղուցներն ալ տարբեր նիւթէ, այսինքն միասնայ կամ ուրիշ կ'ըլլան փայտէ կտրերու վրայ։ Գաւազաններու թանձրութիւնը հաստիկէ փայտի շափ է, զընտանեւ կըրտակ եւ կամ կըրտի մօտ բազմակիւն, յաճախ լիտակ ու լերկ, երբեմն ալ ուղիղ կամ կոր ակօսածեւերով զարդարուած։ Բարձրութիւնը բնականորապէս մարդկայնով կամ բնական հասակէն քիչ մը աւելի։ Հնարույնիւրը միշտ նուազ բարձր են, Լոտինը եւ անոնց նմանողութեամբ հայ հռոմէականներ աւելի բարձր գաւազաններ կը գործածեն որ մեր եկեղեցիներուն մէջ սովորական չեն, Գաւազաններու մայրերն ալ որածայր կը վերջանան եւ ընդհանրապէս մետաղէ կտոր մը կ'ըլլայ ամբողջ միասնա համար։ Գաւազաններն այժմ մեր եկեղեցւոյն մէջ երկու տեսակ են, — փարպաշխտական եւ եպիսկոպոսական կամ հովուական։ Խարքերութիւնը գաւազանին դիտուելով պարզին վրայ է։ Վարդապետական կոչուած գաւազանն օձազուրկ է, երկու օձեր՝ զուտներն բարձր, երեսներն դէմ դէմի եւ մարմիններն իրարու պտտուած տարիներ մտնին մէջ, իսկ վերի մասերը բարձր ու պտուկած, անգլուխ խաչէ ձեւ մը անկելով։ — Իսկ այն տեղն ուր երեք թեւեր կը միանան ուղտիկ դռնա մը կայ, եւ վրան մասը խաչ մը։ Վարդապետական գաւազանի ձեւ մըն ալ կայ յորս օձերէ կազմուած, երկուքը մէկ կողմ եւ երկուքը միւս կողմ իրարու փաթթուած, իսկ ստորին մասին մէջ չորսն իրարու պատասխանած։ Զորեղջիւնեան գաւազանը արարողական նշանակութեամբ երկզլիւնեան տարբերութիւն չունի, սակ աւելի զարդարուն բան մը կազմելու դիմամբ արհեստաւորներէն հնարուած է, եւ այն ալ յետին ժամանակներու մէջ, Բայց եթէ ու-

րուէր տարբերութիւն մը դրուէլ եւ մասնաւոր փարպաշխտական գաւազանը ծաղկաւոր փարգապետութեան գաւազանէն տարբերել, բոլորովին աւելորդ բան մը եւ կամ չէր բոլոր։ Օձազուրկ գաւազանը յոնայ մէջ եւս կոտորուող յատուկ է, եւ այսպէս ալ եղած էր մեր մէջ մեր նախնի զարդան։ Այլ կեր լատինաց հետ յարաբերութիւնը սկսան եւ 1184-ին Լուիկոս Գ. Լուիսցի Հռոմի հայրապետէն մեր Գրիգոր Դ. Տղայ կաթողիկոսին ամբողջ քահանայապետական պետաւ մը ընծայ զրիւնեցաւ, ու կիրառութեան ընդունուեցաւ, հին յունական։ Հոփուական խոյրն ու գաւազանը փարգապետութեան միասնին, եւ նոր լատինական հոփուական խոյրն ու գաւազանը եպիսկոպոսներու սեպական զարման։ Այդ հոփուական գաւազանը, որ այժմ եպիսկոպոսներու յատուկ է, կոր դուռն ունի իր մէջ կրկին անգամ դառնալով, ներկայացուցած ատարկան ստիկ տեղեւադարդ ու ծաղկադարդ ստիկ մը կը նմանի, թէւ բոլորովին արուեստական կազմութիւն ունի։ Լատինացը միշտ տեղեւով ու ծաղկով է, բայց մեր մէջ կան նաեւ օձազուրկ դէպքեր ներս կրողած եւ կրկին անգամ դարձած։ Կ. Պոլսոյ Մայր եկեղեցւոյն մէջ յատուկ գաւազան մը կայ որ շատ աւելի օձի պոլիսներն ունի շուրջը շալուած եւ մէջտեղի գունդն աւելի մեծ ու աւելի որոշ կերպով դրուած է։ Այդ գաւազանն իր հոթեան մէջ միեւնոյն փարգապետական օձազուրկ գաւազանն է։ Զինուելուն թուականը որով է, այլ հաւանական է որ յատկապէս չինիլ տրուած է եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն չունեցող պատրիարքներու համար (ինչպէս Գրիգոր Կ. Պոլսեցի 1764-ին եւ այլք)։ Զորեղներէն տարբեր գաւազան ունեցած ըլլալու համար չէր հասնականը կաթողիկոսական գաւազան ստանալ կաթողիկոսներու յատուկ գաւազան մը կը գործածեն, որ է մեծկակ պունդ մը՝ վրան խաչ եւ շուրջը սպիւղ զարդեր

փախտուի օձերու։ Այդ գաւազանը լատինական հետաւորութիւն մը չէ, որովհետեւ լատինացիներն չունին։ Հետեւաբար հայ եկեղեցական աւանդութիւն մը ի դէպ է լատին, եւ ուրիշ ճշդիւ կրկինով աթոռին սեպական արանգութիւն մը՝ որուն միաբաններէն եղած են 1740-ին Լիւթանուս մէջ հայ հռոմէական կաթողիկոսութիւն մը կազմող եկեղեցականները, թէւ այժմ մեր կրկինով լիթուան ալ այդ ձեւով գաւազանի սովորութիւն չունի։ Գաւազաններուն կարգին պէտք է յիշել նաեւ սովորաբար սառ կոչուած գաւազանը, որ պարզ երկար գաւազան մըն է ուղիղ, ու զարդարուն դիտով զոր կը գործածէ միայն պատրիարքը մայրաքաղաքին մէջ եւ առաջնորդներն իրենց վիճակներուն մէջ։ հանդիսաւոր ու պաշտօնական առիթներու միայն եւ իբր նշանակ իրենց իշխանութեան, այլ ոչ երբեք զորստընթեան տունն։ Այդ գաւազանը մեծահասակ առիթներով եկեղեցականի մը մեծքով պատրիարքին կամ առաջնորդին օւղեւէն կը տարուի, ամենայն եկեղեցականն ալ ձիւտար՝ եթէ պատրիարքը կամ առաջնորդն ու ձիւտ կամ հաղթով կ'երթայ։ Այդ առաջին նման, բայց կարճ ու պարզ գաւազան մըն ալ կը կրեն իրենց ձեռքը պատրիարքները Կ. Պոլսոյ եւ առաջնորդներն իրենց վիճակին մէջ, սովորաբար լրջապաշտ տոններին։ Գաւազաններու վրայ տեղեկութիւնը կազմելու համար՝ աւելցնենք թէ անոնց յորինուածքը ճաշակի ու արուեստի յանձնուած է բոլորովին, այսպէս որ զժուար իսկ է իրարու նման գաւազաններ գտնել։ Գաւազանիկով զարդարելու սովորութիւնն ալ, ինչպէս որ բնիկի վրայ խօսած անենիս լոյնը, այժմ միայն ձեռնադրութեանց ատեն կը գործածուի, եւ քաջառաքար Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին յատուկ է։

ՍԱՀԱՆԱՐՏ.— Եկեղեցական խոյր՝ սեպական քահանայացի ու փարգապետաց։ Կրեւիւայ որ երբեմն եպիսկոպոսներու յատուկ էր, ինչպէս է ցոյց տալու մէջ, բայց լատին եպիսկոպոսական խոյրին ընդունելութիւնէն ետքը անոնցմէ ստորին եղողներուն անցաւ։ Այժմեան սաղաւարտը ի վերուստ զնգածն է վիւրիկիւրց, ներքեւի կողմէն դուրիւ գրուելու յարմար ընդարձակ բացուածքով, որուն շուրջը պտակ մը ընդունուած է, եւ զսղաթիւ զնգածն պատուանդանի վրայ փոքրիկ խաչ մը կայ, որուն կողմնակի թեւերը շուրս են, ամէն կողմէ խաչածն երեւալու համար։ Վրան միշտ զարդարուն է՝ ծանր անգնադործութեամբ, ու մարդարիտով ու պատուական ակնելով դարդարուածներն ալ կը տեսնուին։ Լուր օրերու համար ու պազմակի տեղերու մէջ շատ պարզեր կը գործածուին։ Մաղաւարտին հին ձեւը ճիշդ ալ է։ Ետաւ հին օրինակներն՝ որ զեւ սառ անը կը տեսնուին՝ մոլլ տրծաթ են, զընտանեւ ուղարկեմ, որուն շուրջ 13 Առաքեալները քանդակուած են, վրայի եզերքը եւ զապաթը ցած դմբէթի ձեւ ունի, վրան խաչով։ Ժամանակ մը աւելի մեծութեամբ գունտերն ալ գործածուի են, որոնք այժմ աւելի կ'ոյգիկ եւ աւելի ճաշակաւոր ձեւի վերածուած են։ Սաղաւարտը կը գործածեն պատարագի ատեն ամէն քահանաներն ու փարգապետները։ Քահանաներ կը գործածեն եւս մեծահասակ տեսնելու առիթը, եւ տեղտեղ նաեւ Բաղարիւց Աւետարան կարգալու ատեն։ Սաղաւարտը յատուկ քահանայական զարդ է եւ օրհնութեամբ կը տրուի։ Սարկաւարդներուն երբեմն սաղաւարտ զնէն ստորեւանով քահանայներուն ուրիշաւորի զգնուով ու պատուարեղէն ծաղում առած է, եւ անոնց նմանելով քահանայութիւն չունեցող ձեռնադրեալ սարկաւարդներն ալ երբեմն, զոր օրինակ Սաեփանոսի սօնին ինչ-ինչ մեծահասակ տաթիկներուն սաղաւարտ զնէն սկսած են եւ սովորութեան ալ անցած է։

ԳՕՏԻ. — Ի հետոյ անտի գօտին իշխանութեան նշա-
նակ է, իշխանաւոր յեղովը գօտի չի կրնար կապել,
իշխանաւորին գօտին հանել իշխանութենէ պիտի է: Այդ
սկզբունքով եկեղեցւոյ ստորին պաշտօնեայք, սարկա-
ւազի ալ մէջը, գօտեւոյն են եւ գօտի չունին, եւ գօտի
կապելու իշխանութիւնը կը սկսի քահանայէն, որուն
օրհնութեամբ ու աղօթքով կու տայ զայն ձեռնադրող
եպիսկոպոսը: Գօտին կամար է, եւ կամարածեւ լայն
ժապաւեն մը՝ դռնէ Ե հարկերստեաք լայնութեամբ՝
գործարուն երեսով եւ ներքին ամուր նիւթով հոսեւի
կողմէն կ'առնուի եւ զոյգ ճարձանդով առջեւէն իրարու
կ'աղուցուի, ձարձանդներն իրարու աղուցուած պա-
հելով՝ կամարին ծայրերը երկգոտիկն կապելը դիւրու-
թեան համար հնարուած ձեւ մըն է: Ասիէ ալ առաջ ե-
կած է փոխանակ դոյշ ճարձանդի միակտուր դարդ մը
զնեւ գօտեւոյն մէջտեղ եւ նորէն կամարը երկգոտիկն
կապել: Այս տարրեր ձեւերուն մէջէն յանձնարարելի է
մէջո հնարոյն ձեւը, որ է կամարը ետեւէն առնել եւ
ճարձանդը առջեւէն պզուցանել: Գօտին այժմ փորուրա-
րին վրայէն կը կապենք եւ ձեռնադրութեան մէջ գօտին
տրուած ստեն՝ արդէն ուրաքը տրուած է, եւ բնակա-

նարար դօտին կապուած ատեն ուրաքը ներքեւը կը
մնայ: Սակայն կամքորոշոցին եւ ուրիշ հին հնդիւնակներ
ալ գօտին ուրաքէն առաջ կը դնեն զգետաւորութեան
կապելի, ու զգետաւորութեան ճիւղհուրդ խորին
շարակոյնին մէջ ալ գօտեւոյն վերաբերեալ ճճան ճոճ
տունը՝ ուրաքին վերաբերող ճիւղհամբ թաղք տունէն
առաջ է: զգետոններու կտրդին մէջ ալ գօտին որ պատ-
մունանը կամ լուսկիւր պեղելու համար է, ուրաքէն ա-
ռաջ պիտի ըլլայ որ վրայէն իջնող գոյգ մըն է միայն:
Բայց ինչ որ ալ ըլլայ այդ խորհրդածութեան արժէքը,
այժմ գօտին փորուրարին վրայէն կը կապուի, թիւեւ
բոլոր զգետոնները, պատմութեանն ու փորուրարը հաւա-
տարագէտ զուարթ լռենքու, եւ կամ գօտեւոյն ճարձանդին
դարձը՝ որ զգետին նշանաւոր մասերէն մէկն է՝ աւելի
համարձակ ցուցնելու համար: Թող որ քնաւ յիշատակ
մը չունինք որ ցուցնէ թէ գօտին առաջ ուրաքին ներքեւ
կը եւ յետոյ վրան սկսաւ կապուիլ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՎԱՐՊԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ (DOGME)

Հայաստանի եկեղեցին հաւատարիմ հետե-
ւոցն է Տիեզերական առաջին երեք ժողովներ-
բէն ընդունուած եւ րանաձեւուած վարդապե-
տութեան, որոնք նիկիա-ի, Պուլի հռաւոյ
հանգանակին մէջ խառնուած են:

Այս ՀԱՄԱՏԱՄԲը ունեն աստու հոյ եկե-
ղեցւոյ մէջ հրապարակու եւ հանդիսանալու
պէս կը գտնանուի եւ կը խոստովանուի: Այն-
պէս որ հոյ եկեղեցին քրիստոնէական բնական
բական եկեղեցւոյ հետ միեւնոյն ըլլալով ձօցուի
հիմնական կէտերուն մէջ, է՝ նաեւ Քրիստոսի
աւանքեական (apostolique), բնդհանրական
(catholique) եւ մի (une) եկեղեցւոյն անկամ
ինչպէս են այն բոլոր մեծ ու փոքր եկեղեցի-
ներ, որոնք միեւնոյն ՀԱՄԱՏԱՄԲը ունեն:

Dogmeի ինդրին մէջ Հայաստանի եկեղե-
ցին միշտ հաւատարիմ մնացած է Քրիստոնէա-
կան եկեղեցւոյ 325-432 ըրջանի ըմբռնութե-
րուն: ըրջան մը ուր քրիստոնէայ ազգեր եւ
ժողովարարներ ազգային գոյն չէին տուած ի-
րենց եկեղեցիներուն եւ հոյսկոյութեանը իշ-
խանութեան եւ իրաւասութեան մէջ կը տրեք
հաւատարութիւն եւ պատրիարքական արեւմե-
րու իշխումէ տարբերութեան եւ պերազանդու-
թեան խնդիրներ չէին յազուած զեւ, ինչպէս

նաեւ կայսրեր եւ թագաւորներ իրենց յաւակ-
նութիւններու փառասիրութիւնները այնքան
յառաջ չէին տարած եւ իւրաքանչիւրը իր սե-
տական ոյժին, բնորոշութեան եւ իր հմայ-
քին ու արքայութեան ծանրութիւնը չէին
տարածած իրենց իշխանութեան սահմանե-
րուն մէջ գտնուող եպիսկոպոսական Աթոռե-
րուն վրայ: Արաքեան երբ քաղաքական իշ-
խանութիւններ իրենց բոլոր ուժով նետուե-
ցան եկեղեցական եւ կրօնական դարձերու մէջ,
խախտեցաւ քրիստոնէական սիրոյ եւ հաւատա-
րութեան սկզբունքը, ասոր փոխ տրեք փա-
ռասիրութիւն որ իր ընդ որ ստույններով խախ-
տեք քրիստոնէական եկեղեցւոյ ներքին խաղա-
ղութիւնն ու ներգաշնակութիւնը: Եպիսկո-
պոսներ, միշտ կրթելով զկրեւք հովանաւ-
որ պետութեան, սկսան իրարու վրայ իշխե-
լու յաւակնութիւններ տածել եւ զիրք լռե-
լով յոխորտալ իրարու դէմ:

Այս վարկական յաւակնութիւններու մէջ
տեք քանեք եկեղեցւոյ վարդապետութիւնե-
րուն եւ տարբերութիւններու մասին ու մեկնու-
թիւն տալու ճշտումը այն կամ այն աթոռի
կողմէն, եւ Հումի Աթոռը իրեն վերազրոյց
այդպիսի իրաւասութիւն մը կամ հեղինակու-
թիւն մը: Եւ այդպէս, Քրիստոսի ՄԻ եւ ԸՆԴ-
ՀԱՆՐԱՅՈՒՆ եկեղեցին, պահելով հանդերձ հա-
ւատքի միութիւնը եւ ընդհանրականութիւնը,
վարչականորէն բաժին բաժին եղաւ, եւ իւրա-

քանչև ազգ և ժողովուրդ իր ազդարարին կը-
նիքը գրաւ իր հիկեղեցւոյն վրայ, և յառաջ
եկաւ յարմարեցնողական դաժանութիւն մը
քրիստոնէական մի և ընդհանուր եկեղեցւոյ
մէջ:

Թերեւս շատ բնական բան մըն էր այս
դաժանութիւնը, որ պիտի շեշտուէր հա-
զնեւէ իւրիւր արգիւնք աշխարհապահան դիր-
քերու, տարբեր աստիճաններու և լեզու-
ներու, քաղաքակրթական, բնածնունդներու և
սովորութիւններու: Բայց, դժբախտաբար,
այսպիսի գեղեցիկ և յստակար զտնադանու-
թիւն մը չէ՛ր այն շատաջ եկաւ, իր բնական վի-
ճակին մէջ, այն Եպիսկոպոսական պիտաւոր Աշ-
խարհաբան մէջ արդէ մըցումը փոխուեցաւ ա-
տեւութիւն, որ անտեղ սկսան Ծոցաւի իւր-
դիրները մեկնաբանելու և իրենց մեկնաբա-
նութիւնը ուրիշներուն պարտադրելու յաւա-
նութիւնը ունենայ, և հրամայել, և նոյն իսկ
համարձակեցան, սկիտական այժերն ալ լարա-
չար գարծածելով, նշողել լատակերպողները
և խաղաղել Բրիտանի Մի և Ընդհանրական,
Եկեղեցւոյն ներդաշնակութիւնը:

Իրապէս քրիստոնէայ հպիւնքի ստատիկ կը
ցուեն, որ անտեղ Եկեղեցւոյն Պատմութեան
մէջ թէ քրիստոնէութեան անարեւելիս զա-
րեքու պարզութիւնը և միջնա առաջին երեք
տիեզերական ժողովներու շրջանը Բրիտանի
Եկեղեցւոյն մէջ տիրող միաբանութիւնը և

ներդաշնակութիւնը հետզհետէ ինչպէս կը փո-
խակերպուի տառապանքի, տիրութեան և հրա-
մայելու յաւանութեան, որուն հետեւանքով
քրիստոնէայ քրիստոնէայի գէժ կը գինուի ա-
մէնէն դառն, ամէնէն անհրաժեշտ և ամէնէն
ուրբիստոնեայ նպիտակ և արտայայտութիւն-
ներով:

Հայոց եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ այս
տիւրը դարաշրջանը յաղակեցաւ Բաղկեդոնի
Ժողովով, որ տեղի ունեցաւ 451ին:

Ինչ կիրպով ալ մեկնուին պատճառները
Հայոց շխտակցելուն այս ժողովին, Հայ-
քոնդունեցան առոր սրտունները, ճիշդ անոր
համար որ Բաղկեդոնի ժողովին առջեւ Բրիտ-
տոնէութեան հիմը խախտող հերետիկոսական-
ինչիւր մը չկար, նման Արիստի, Մակեդոնի,
Նեստորի հերետիկոսութեանց: Տիեզերական ա-
ռաջին երեք ժողովները զննած էին Հայոց Առ-
տուծոյ, Որդի Աստուծոյ և Ս. Հոգի Աստու-
ծոյ վերաբերիւմ վեհերը և տուած էին վերջ-
նական լուծում մը և շատ մեկին բանաձեւերով:

Նեստորականութեան խնդրին վերաբար-
ժումը կար միայն աստուածաբաններու կող-
մէն, այս անգամ ա՛մ ձեռի տակ: Յիսուս Քրի-
ստոսին մէջ մարդկային և աստուածային ըը-
նութիւնները ինչպէս միացած էին: Կիւրեղ
Աղեքսանդրացին, Նեստորի հակառակորդը,
Մի ԲԵՆԻԹԻՆ, ՄԱՐՄԵԱՑԵԼՈՅ ԲԱՆԻՆ բացա-
տրութեամբ լուծած էր խնդիրը: Յիսուս Քրի-

ստոս կատարեալ Աստուած և կատարեալ
մարդ էր, և այս երկուքը անշրջով միաւորու-
թեամբ Մէկ բնութիւն կազմած էին ի Յիսուս
Քրիստոս:

Բաղկեդոնի Ժողովի հեղինակներուն հա-
մար զոհաբաւելի չէր երեւցած կիրեղեան բա-
նաձեւը, որ ընդունուած և վաւերացնուած էր
Սիքստոսի Ժողովին մէջ: Բաղկեդոնի Ժողովին
հեղինակները նորէն ձեռք առին երկու բնու-
թեանց խնդիրը, անոր նոր մեկնութիւն տալու
և նոր բանաձեւով մը ներկայացնելու համար:
Հոռմի Եկեղեցին օգտագործեց առիթը և Լե-
ւոն Պոպ (440-461) ՏՈՒՄՔԻ կոչուած իր ծա-
նոթ աստուածաբանական մեկնաբանութեամբ
լուծուած հայեցիք խնդիրը, բայց այդ ծածու-
րը արդէն կը մեկնէր ու կը բանաձեւէր երկու
բնութեանց միաւորման կերպը ի Յիսուս Քրի-
ստոս որ կիրեղեան բանաձեւը (միաւորեալ մի
բնութիւն) կ'եղծուէր: ոչպիսիք մարդկային և
աստուածային բնութիւնները զատ զատ կը
մնային ի Յիսուս Քրիստոս և երկուքին միու-
թիւնը կամ միաւորութիւնը տարրած կը մնար:

Բաղկեդոնական աստուածաբանութիւն իւ-
րաւունք ունէին երկու բնութեանց սրտունը
շեշտելով, որովհետեւ Մի ԲԵՆԻԹԻՆ բանա-
ձեւը, Նեստորի աստուածաբանութեամբ կը
յանգէր աշխարհի միութեան մը, որ Յիսուս
Քրիստոսի մարմնաւորութիւնն յետոյ մարդկա-
նէն կ'ընկալուէր աստուածային մէջ կամ

ձը շրջութեւնը անոր հետ, մինչդեռ կիրեղեան
աստուածաբանութեամբ երկու բնութիւնները
անխառն և անշրջով միաւորութեամբ կը մնա-
նային ի Յիսուս Քրիստոս:

Աստուածաբանական այս երկու ըմբռնում-
ներուն իրարու հետ լախման մէջ Հայաստանի
Եկեղեցին յանդուրժեց նկատուելու ԵԻՏԻՔԱ-
ՅԱՆ, իսկ Բաղկեդոնի Ժողովը՝ կամ՝ Լեւոնի
Տոմարը: Բնութեանց Հայ և Առօրի եկեղե-
ցիներու կողմէն նկատուեցան ՆԵՍՏՈՐԻԱՆԵ-
ստականութեան խոսքով մասնաւորապէս Հայաս-
տանի Եկեղեցւոյ վրայ: Հայաստանեայց Ե-
կեղեցւոյ վարդապետները միշտ նեստորիկա-
նութեան տեսակէտէ նայեցան Բաղկեդոնի Ժո-
ղովին բանաձեւին վրայ և զգուշացան անկէ՛ն:

Ահա թէ ո՛ր է աշխարհական թիւրիմացու-
թիւնը Բաղկեդոնականներու և ոչ-քաղկեդո-
նականներու միջեւ, որ անգամ մըն ալ չիշ-
տենք, դժբախտաբար կը արեւ մինչեւ հիմայ:
Որովհետեւ նոյն իսկ այսօր լատին և յոյն աս-
տուածաբաններ և պատմադիւններ, երբ կը
դիմեն ու կը խօսին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ
դաւանանքին վրայ, զայն կը ներկայացնեն
իրեն ԵԻՏԻՔԱՅԱՆ, մինչ իրողութիւնը ան է
որ Նեստորի Եկեղեցին ի վեր նպղումը է Հայ
Եկեղեցւոյ մէջ և կը նշովուի միջեւ հիմայ:
Այս, Հայ Եկեղեցին ՄԱՐՄԵԱՅ և ընդունելիք
պահ մը այս բոլոր, բայց կիրեղեան մաքով,
կիրեղեան աստուածաբանութեամբ, որուն

համեմատ երկու բնութիւններ, մարդկային և աստուածային, անշիջիմ միասնութեամբ մի են ի Բրիտանիա, և ո՛չ թէ եւաքական մտքով ու աստուածաբանութեամբ, որուն համեմատ մարդկային բնութիւնը ընկրուպուած է աստուածայինին մէջ և մէկ բնութիւն հղած Յիսուս Բրիտանի մէջ:

Այսօր մենք պաղարկելով կը մտնանք քաղկեդոնի ժողովով բանաձեւուած բնութեանց խնդիրն: Իրեն պատմութեան պատկանող իրողութիւն, քայքայ առհն՝ եկեղեցիներու գոյութեան խնդիր մը հղած ասկիտէ: Լիցիոն և յայն եկեղեցիները չբառականացան աստուածաբանական բանովէնով, այլ կայուն բական իշխանութիւնն ալ նստուեցաւ վէճին մէջ, իրեն պատմական հաւատոյ և ուղղափառութեան, և բանութիւնն ու ստիպում է գործ գրուեցաւ ոչ-քաղկեդոնական եկեղեցիներու վրայ, նոյնիսկ անոնց ազգային ինքնութիւնը նկարագրելը եղծիլու համար:

Այս խնդիրն պատմութեան մէջ Բիւզանդիանի եկեղեցին էր որ ամէնէն աւելի հետապնդեց, հաշտեց Հայոց եկեղեցին, խոստովանելի և անխոստովանելի բոլոր միջոցներով: Նոյն խնդիրն, ի դին հայ ազգի քաղաքական կեանքին և ազգային գոյութեան, բնագոյնուհան կայրեր բնութիւններ ի գործ գրին հայ կաթողիկոսներու վրայ յո՛րէնք ինչ զանգիւն տիրեց այսեւելքին:

Երկու քրիստոնէական մի և ընդհանրական եկեղեցւոյ աստիճան երկու Տիեզերական ժողովներուն, իրեն հետեւող, նախկին եկեղեցւոյ հետ, Ազգեքանդակաւ Կոնստանտնուպոլսի, որուն տիրող գէժքն հղած սպաննդիրն մէջ Մ. Կիւրեղ Ազգեքանդակային:

Հայոց եկեղեցիին աստուածաբանական բնութեանը լաւ բացատրութեամբ ըլլալու համար գիտել կուտանք թէ քրիստոնէական կրօնքի մէջ Հայոց նախնեանքն են քիչ աստուածաբանիչ և տոբներու մեկնութեան և բանաձեւման մէջ ընդունած ինչ նուազագոյն չափն ու եղանակը, հաւատարմութիւն միտով քրիստոնէական եկեղեցւոյ աստիճան երկու տիեզերական ժողովներուն:

Այս է Հայոցաստեղի եկեղեցւոյն պատմական զիրքը հանդէպ յայտնուն եկեղեցիներու: որոնց ամէնուն կը տածէ յարկանք և կը ջանայ քրիստոնէական անկեղծ սիրով ուսուր պահել իր յարաբերութիւնները անոնց հետ:

Քրիստոնէական եկեղեցիներու իրարմեանեցած ստորերութիւնը իրենց աստուածաբանութեան մէջ է, և ո՛չ թէ քրիստոնէական հիմնական տոբներու մէջ:

Աստուածաշունչը, Մենքոյ Դրբէն մինչև Յովնանու Յայտնութիւնը, միեւնոյն է քրիստոնէական եկեղեցւոյ մէջ, Յիսուս Բրիտանի տոբն աւետարանը մասնաւորապէ՛ս աւետարանն է ամէնուն, աստիճան երկու տիեզերական

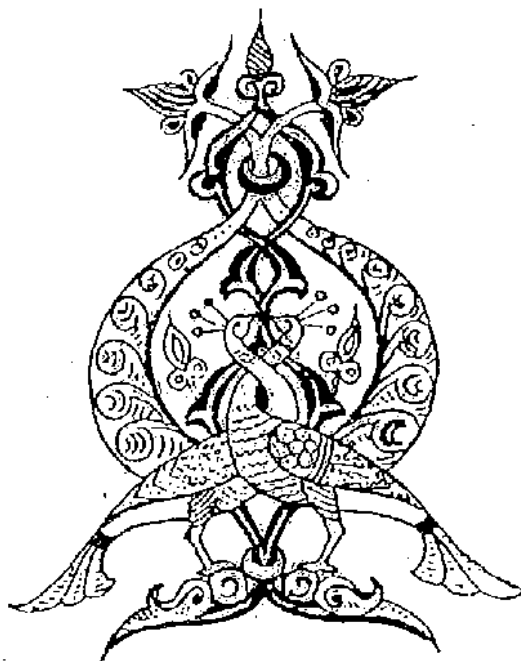
Յետոյ լատին եկեղեցին աստիճանն սկսաւ ընտանալ Հայոց և Ասորացոյ միայն: Երբ յոյն և լատին եկեղեցին բաժնուած էին, Յունաց կողմէն եղած ուսուցումներ դաւանակցութեան համար, լատին եկեղեցւոյ ալ հաշտին կ'անցնէին: քայքայ Երբ Տիեզերական Յօթներորդ ժողովին ետքը Յոյն և լատին եկեղեցիներ ալ պատուելան իրարմէ, լատին եկեղեցին աստիճանն զարծեց իր հաշտին և յարուսակեց իր բանութիւնները, Հայոցաստեղի եկեղեցին քաղկեդոնականացնելու համար, մասնաւորաբար խաչակրական բանութիւն սկսան թափանցել մասնաւոր արեւելք և շիւտիլ արեւելքի եկեղեցիներուն հետ:

Խնդիրը այլեւս եղաւ իր աստուածաբանական սանձանքն, և եղաւ տիրապետութեան և հմայքի խնդիր մը յոյն և լատին եկեղեցիներու համար, մասնաւորաբար պաղարկանութեան համար, որ ամէն գնով և իր բոլոր միջոցներով աշխատեցաւ և կ'աշխատէ մինչեւ հիմայ իր եկեղեցականութեան տակ աւանել ոչ-քաղկեդոնական եկեղեցիները, որոնց յառաջապանն է Հայոց եկեղեցին:

Այս գրութեան սանձանքներն և նպատակն դուրս է նորապէս աստուածաբանական հին խնդիրները: Մեր նպատակն է պատմականապէս քայքայ տալ թէ ինչո՞ւ Հայ եկեղեցին չընդունեցաւ քաղկեդոնականութիւնը և մասնաւորաբար պատմական գերիշխանութիւնը և մնաց հաւատաւ

ժողովներ իրարու միացնող աստուածաբանական հարկեր են: Եւ ասո՛նք են կականները, և ստանց մէջ կ'ըսենք, հետեւելով Ո. Յոստինուսի, միութիւնը բացարձակապէս իրապարծուած է Բրիտանի մի և ընդհանուր եկեղեցւոյն մէջ:

Վիճելի և երկբայական խնդիրներուն մէջ — որոնք մասնաւորապէ՛ս աստուածաբանական, վարչական և կարգապահական նկարագրի մը ունին — ՆԱՐՈՂԱՄՏՈՒԹՅՈՒՆ, խնդիրն ամէնուն մէջ ՄԵՐ Հայաստանի եկեղեցւոյն համար և՛ դա՛ն է modus vivendi:

(Զատիկի եւ ամենայն Յարութեան Կիրակէից)
 Սուրբ Աստուած, սուրբ եւ հզօր, սուրբ եւ անմահ, որ
 յարեար ի մեռելոց. ողորմեա մեզ:

*Soorp Asdvads, soorp yév h́úzor,
 soorp yév annah vor haryar ee mérélotz,
 voghormya méz.*

*Soorp Asdvads, soorp yév h́úzor,
 soorp yév annah vor haryar ee mérélotz,
 voghormya méz.*

*Soorp Asdvads, soorp yév h́úzor,
 soorp yév annah vor haryar ee mérélotz,
 voghormya méz.*

- Սուրբ Աստուած ըստ պատշանի
 - Լուր օրերու եւ խաչի տօներուն՝ «որ խաչեցար վասն մեր. ողորմեա մեզ»
 - Աւետման եւ Ծննդեան՝ «որ յայտնեցար վասն մեր. ողորմեա մեզ»
 - Տեառներդատաջին եւ Մաղկազարդին՝ «որ Եկիր եւ զալոց եւ. ողորմեա մեզ»
 - Աւագ Ուրբաթ երեկոյին՝ «որ Թաղեցար վասն մեր. ողորմեա մեզ»
 - Յարութեան՝ «որ յարեար ի մեռելոց. ողորմեա մեզ»
 - Համբարձման՝ «որ համբարձար փառօ՛տ առ Հայր. ողորմեա մեզ»
 - Հոգեգալուստին՝ «որ եկիր եւ հանգեար յԱռաքեալսն. ողորմեա մեզ»
 - Վարդավառին՝ «որ յայտնեցար ի Թաքոր լերիցն. ողորմեա մեզ»
 - Վերափոխման Ա. Աստուածածնի՝ «որ եկիր ի փոխումն մօր Բն եւ Կուսի, ողորմեա մեզ»
 - Loor oreroo yev khachi donyeroon "Vor khachezar vusn mer, voghormya mez"
 - Avedmun yev Dsenentyan "Vor haydnezar vasn mer, voghormya mez"
 - Avak Oorpat yeregoyin "Vor taghezar vasn mer, voghormya mez"
 - Harootyan "Vor haryar ee merelotz, voghormya mez"
 - Hampartzman "Vor hamparzar parok ar hayr, voghormya mez"
 - Hokekaloosdin "Vor yegir yev hankyar arakyalsen, voghormya mez"
 - Vartavarin "Vor haydnezar ee tapor lerinun, voghormya mez"
 - Verapokhman Soorp Asdvadzazini "vor yegir ee pokhoomn mor ko yev goosi, voghormya mez"

